

Mexikansk Sinuhé kontra spansk Sinuhé

Kontrastiv studie av Mika Waltaris roman *Sinuhe egyptiläinen*
och dess två översättningar på spanska

Kirsi Forsberg

Tolk- och översättarinstitutet, Stockholms universitet

Examensarbete 30 hp

Översättningsvetenskap

Masterprogram i översättningsvetenskap (120 hp)

Höstterminen 2011

Handledare: Birgitta Englund Dimitrova

Examinator: Cecilia Wadensjö

English title: Mexican Sinuhe versus Spanish Sinuhe: A Contrastive
Study of Mika Waltari's Novel *Sinuhe egyptiläinen* and its Two
Translations in Spanish

Stockholms
universitet

Mexikansk Sinuhé kontra spansk Sinuhé

Kontrastiv studie av Mika Waltaris roman *Sinuhe egyptiläinen* och dess två översättningar på spanska

Kirsi Forsberg

Sammanfattning

Inom fältet för översättningsstudier har det traditionellt varit ett angeläget forskningsområde att erhålla kunskap om hur man hanterat samma källtext i olika kulturella kontexter. På våren år 1950 utkom en spansk översättning av den finske författaren Mika Waltaris historiska roman, *Sinuhe egyptiläinen* (Sinuhe egyptiern), och senare samma år, i Mexiko, nyöversattes verket för Latinamerika som en respons på den första. Föreliggande uppsats är en fallstudie och har genomförts i syfte att undersöka på vilket sätt och varför detta originalverks två översättningar på samma språk skiljer sig åt. Översättningarna har jämförts parallellt med dess källtext och studerats kontrastivt genom en kombination av kvantitativ och kvalitativ analys med hjälp av shift som teoretiskt verktyg. Resultaten av denna fallstudie visar att översättningarna skiljer sig åt i vissa innehållsmässiga aspekter och att dessa skillnader med all sannolikhet härrör från de samhälleliga politiska kontexter där de producerats. Genom studien uppdagas även att det finns slående likheter mellan de två måltexterna, främst i form av strykningar men också vad gäller innehåll, vilket ger skäl att tro att den ena utgåvan använts som någon form av underlag för den andra.

Nyckelord: Skönlitterär översättning, Waltari, Sinuhe egyptiläinen, Mexiko-Spanien, finska-spanska, Tourys normer, censur/icke-censur, manipulering.

Abstract

Within the field of translation studies, it has traditionally been an important field of research to gain knowledge of how to deal with the same source text in different cultural contexts. In the spring of 1950 a Spanish translation of Mika Waltari's historical novel *Sinuhe the Egyptian* was published, and later that year, in Mexico, appeared a second version translated for the audience in Latin America as a response to the first. This paper is a case study and has undertaken to examine how and why these two translations in the same language differ. The translations have been compared in parallel with its source text and studied contrastively by a combination of quantitative and qualitative analysis using *the shift* as a theoretical tool. The results of this case study show that the translations differ in certain aspects of the level of content and that these differences in all probability arose from the social-

political contexts in which the texts were produced. The study reveals also that there are striking similarities between these two target texts, mainly in form of deletions but also in terms of content, giving reason to believe that one of these two editions was used as some form of basis for the other.

Keywords: Literary translation, Waltari, Sinuhe the Egyptian, Mexico-Spain, Finnish-Spanish, Toury's norms, censorship/non-censorship, manipulation.

Figur- och tabellförteckning

Figur 1. Parallella narratologiska "lines of translation" (Munday 2007a: 12)	9
Tabell 1. Material för kvantitativ undersökning	23
Tabell 2. Analys- och kategoriseringsnivåer av shifts (Pekkanen 2010: 61)	25
Tabell 3. Översikt av de kategorier och underkategorier som funnits i denna studie	28
Tabell 4. Totalt antal shifts i samtliga textpassager	32
Tabell 5. Antal shifts i de olika utvalda textpassagerna I, II och III	33
Tabell 6. Antal utvidgning-shifts i de primära underkategorierna ersättning och tillägg ..	35
Tabell 7. Nedbrytning av utvidgning-ersättning: sekundära underkategorier	35
Tabell 8. Nedbrytning av utvidgning-tillägg: sekundära underkategorier	36
Tabell 9. Antal förkortning-shifts i de primära underkategorierna ersättning och strykning	43
Tabell 10. Nedbrytning av förkortning-ersättning: sekundära underkategorier	43
Tabell 11. Nedbrytning av förkortning-strykning: sekundära underkategorier	43
Tabell 12. Antal blandade shifts i de primära underkategorierna tempus & modus, strykning av repetition, semantiska shifts och andra	57

Tackord

Jag vill tacka min handledare, professor Birgitta Englund Dimitrova, som gett mig många goda råd, konstruktiv och kreativ kritik och hjälpt mig att få struktur på uppsatsen.

Jag vill också tacka Dr. Hilikka Pekkanen vid Helsingfors universitet för de svar som jag fick under uppsatsskrivandet.

Kirsi Forsberg, Stockholm, oktober 2011

Innehållsförteckning

Sammanfattning/Abstract	
Figur- och tabellförteckning	
Tackord.....	
1. Inledning	2
1.1 Disposition	3
2. Bakgrund och undersökningens teoretiska ramverk	4
2.1 Källtexten och dess bakgrund	4
2.2 Kontext och målkulturerna	6
2.2.1 Översättarna	6
2.2.2 "Francoism", censur och översättning	6
2.2.3 Manipulation.....	8
2.2.3.1 Kontext och manipulation ur kognitivt perspektiv	9
2.2.4 Den socialpolitiska och kulturella situationen i Mexiko	10
2.3 Polysystem- och skoposteori, Tourys normer & ekvivalens	11
2.3.1 Polysystemteori och Tourys normer	12
2.3.2 Skoposteori	15
2.3.3 Ekvivalens.....	15
2.3.3.1 Kollers syn på ekvivalens	16
2.4 Översättning och stil	16
2.4.1 Stil vid översättning	16
2.4.2 Pekkanens forskning om stil genom shifts	17
2.4.3 Annan finsk forskning om Waltaris verk och deras översättningar	18
2.5 Shift som teoretiskt verktyg	19
2.6 Syfte, antaganden och frågeställningar	20
3. Material och metodologi	22
3.1 Urval av material	22
3.2 Presentation av texter för kvantitativ analys vad gäller omfång och innehåll.....	22
3.2.1 Beskrivning av innehåll	23
3.2.1.1 Textpassage I	23
3.2.1.2 Textpassage II.....	24
3.2.1.3 Textpassage III.....	24
3.3 Metod för kvantitativ och kvalitativ analys.....	24
3.3.1 Allmänt om metoden	24
3.3.2 Att identifiera shifts; illustrering av metod.....	25
3.3.3 Kvalitativ analys	27
4. Analys och resultat	28
4. 1 Översikt av huvud- och underkategorier.....	28
4.1.1 Utvidgning ("expansion")	29

4.1.2 Förkortning ("contraction").....	29
4.1.3 Ordningsföljd ("order")	30
4.1.4 Blandade ("miscellaneous")	31
4.2 Shifts: kvantitativ analys	32
4.2.1 Shifts i hela materialet.....	32
4.2.2 Shifts i de olika textpassagerna	33
4.2.3 Kvantitativ analys av shifts: några slutsatser.....	34
4.3 Utvidgning: kvantitativ och kvalitativ analys.....	35
4.3.1 Fördelning i underkategorier.....	35
4.3.2 Kvalitativ analys med exempel på utvidgningar.....	36
4.3.2.1 Ersättning-shifts.....	36
4.3.2.2 Tillägg-shifts.....	40
4.3.3 Utvidgning: några slutsatser.....	42
4.4 Förkortning: kvantitativ och kvalitativ analys.....	42
4.4.1 Fördelning i underkategorier.....	42
4.4.2 Kvalitativ analys med exempel på förkortningar	44
4.4.2.1 Förkortningar av text med sexuellt/erotiskt motiv	44
4.4.2.2 Förkortningar av text med krigiskt/militäriskt motiv.....	47
4.4.2.3 Förkortningar av text med religiöst motiv	51
4.4.3 Förkortning: några slutsatser.....	56
4.5 Blandade: kvantitativ och kvalitativ analys.....	57
4.5.1 Fördelning i underkategorier.....	57
4.5.2 Kvalitativ analys med exempel på struken repetition och semantiska shifts ...	58
4.5.2.1 Shifts som rör struken repetition	58
4.5.2.2 Semantiska shifts	61
4.6 Slutsatser och diskussion av resultaten.....	66
4.6.1 Sambandet mellan de två måltexterna.....	67
5. Avslutande diskussion och vidare forskning.....	69
6. Sammanfattning och avslutning	75
Litteraturförteckning.....	76
Primära källor	76
Sekundära källor	76
Ordböcker	79
Internetreferenser	79
Appendix	80
Bilaga 1. Strykningar i Bosch Barrets översättning av Sinuhe egyptiern i form av hela stycken eller delar av stycken	80
Bilaga 2. Strykningar i Priegos översättning av Sinuhe egyptiern i form av hela stycken eller delar av stycken.....	83
Bilaga 3. Den mexikanska utgåvans förord	86
Bilaga 4. Fler exempel.....	88

1. Inledning

När jag läste den historiska romanen *Sinuhe egyptiläinen*¹ för första gången tog boken mig med storm. Boken var så spännande och bra att det knappt gick att ställa ifrån sig den. Jag rycktes fullständigt med i berättelsen och höll på att sluka boken under bara några dagar trots sina 779 sidor. Jag njöt av Mika Waltari och hans stora berättarkonst och när jag läste kändes det som om jag själv befann mig där i Babylonien, Syrien och Sinuhes hemland, Egypten, faraonernas rike. Jag kunde nästan känna doften av exotiska kryddor och rökelse och höra säven susa vid Nilen, ”dofterna av myrrha och kostbara oljor [...] gödselbrasor och av fiskar stekta i olja” (Waltari 1947: 8). Det är lätt att hålla med det som står i den svenska utgåvan, i texten på bokens baksida: ”Starka färger, osminkad realism och befriande humor gör Waltaris aktuella tidsmålning till en grandios och oemotståndligt medryckande berättelse, som av en enhällig kritik har fått högsta beröm”.

Eftersom jag är språkligt intresserad började jag läsa *Sinuhe egyptiern* även i spansk översättning, som kom ut 1950 i Barcelona. Den boken läste jag dock aldrig färdig i och med att jag fick veta att *Sinuhe egyptiern* hade översatts till spanska även i Mexiko. Då jag fick tag på den mexikanska utgåvan och läste vad översättaren, Victoria Priego, skrivit i sitt förord, väcktes min nyfikenhet. Så här skriver hon:

Fracasó, quizá por ello, un intento de traducción al castellano realizado en los primeros meses del año presente, en Barcelona. Fracasó, también, porque, obtenida de la versión francesa, sin consulta de ningún otro texto, conservaba todas las arbitrariedades del traductor francés, aumentándolas con otras de nueva cosecha. Y aparecía el texto original tan mutilado como el de la edición americana, ahora no ya por el deseo yanquí de que el libro no sobrepasase el número de páginas que marcan los cánones de lo ‘standard’, sino por las necesidades de ajustar un relato irrespetuoso a *la previa censura de los dioses, de los sacerdotes, de los guerreros y de los faraones* (Waltari 1950b: 6, min kursivering).

Övers²: Kanske var det därför som ett försök att översätta verket till spanska misslyckades i början av detta år, i Barcelona. Det misslyckades också på grund av att det översattes utifrån en fransk översättning utan att ta stöd av andra texter. Inte bara behöll den spanska översättaren alla godtyckligheter från den franska översättningen utan lade till också några nya som var ur hans egen fatabur. Och originaltexten framträdde lika stympad som den nordamerikanska utgåvan, den här gången dock inte endast av en yankee önskan att boken inte skulle överskrida antalet sidor som bestäms av reglerna för ”standard”, utan av behovet att *dessförinnan genom censur justera en berättelse som är vanvördig mot gudar, präster, krigare och faraoner*.

För mig tedde sig informationen i hennes förord som något mycket intressant – i flera avseenden och inte minst ur ett forskningsperspektiv. Victoria Priego låter nämligen öppet förstå att det skulle ha bedrivits någon form av censur och manipulation i den spanska utgåvan av *Sinuhe egyptiern*, och att det därför fanns ett behov av en nyöversättning i Mexiko (för hela förordet, se bilaga 3). Då jag började söka efter information om den spanske översättaren, Manuel Bosch Barret, märkte jag att den kritik som Priego riktar mot honom inte stämmer överens med den information som går att finna på Internet (se <http://www.newspanishbooks.com/author/manuel-bosch-barrett>).

Intressant var också det faktum att Priego antyder - som framgår i citatet ovan - att Bosch Barret skulle ha använt den franska utgåvan av *Sinuhe egyptiern* för att översätta verket till spanska. Märkligt nog

---

¹ *Sinuhe egyptiläinen* är originalverkets titel på finska. I denna uppsats kommer jag härefter att använda den svenska titeln *Sinuhe egyptiern*.

² Detta citat och de citat som finns översatta i denna studie är i fortsättningen översatta av mig och står efter snedstreck, om inget annat sägs.

finns det dock ingen information om detta på den spanska utgåvans titelblad, vilket normalt är den tekniskt sett lämpligaste platsen att tillägga information om översättningar. För att kunna besvara frågan om huruvida Bosch Barret har översatt *Sinuhe egyptiern* direkt från finska eller indirekt från franska kontaktade jag Mika Waltari-sällskapet. Dess ordförande Anneli Kalajoki (personlig kommunikation, 20 januari 2011) har inte heller kunnat besvara frågan. Även informationsbyrån för finsk litteratur ("Suomalaisen kirjallisuuden tiedotuskeskus") och personalen på Nationalbiblioteket i Finland har konsulterats, dock utan att få något svar. Därför har jag i denna studie utgått från att Bosch Barret översatt *Sinuhe egyptiern* direkt från finska, utan att för den sakens skull utesluta möjligheten att verket översatts indirekt från den franska utgåvan. Inom ramen för denna studie har jag tidsmässigt inte haft möjligheten att utvidga undersökningen till att omfatta en jämförelse av Bosch Barrets översättning med den franska utgåvan av *Sinuhe egyptiern*, för att studera huruvida det finns likheter mellan dessa två översättningar. Detta hade dock onekligen varit en intressant vinkel på just denna fallstudie.

Det som sägs i förordet till den mexikanska utgåvan fungerade dock som ett incitament och är skälet till varför denna fallstudie kommit till. I denna master-uppsats vill jag således undersöka om och i så fall hur de två måltexterna skiljer sig åt. Det förfaller mig mycket intressant att se hur dessa två översättare, med olika kulturella bakgrunder men under samma historiska tidpunkt, har översatt det internationellt mest välkända verk som Waltari skrev med ett visst syfte och budskap. Verket kan tolkas som en tyst kritik mot andra världskriget och idealbilders och ideologiers destruktion (Tapani 2002: 11).

1.1 Disposition

I denna uppsats har jag valt att disponera upplägget av studien i sex kapitel, där en indelning har gjorts under följande rubriker: *Inledning, Bakgrund och undersökningens teoretiska ramverk, Material och metodologi, Analys och resultat, Avslutande diskussion och vidare forskning* och *Sammanfattning och avslutning*. I kapitel 2 presenteras först den viktigaste bakgrundsinformation, däribland undersökningens teoretiska ramverk. Det gör jag med tanke på att dels kunna orientera läsaren på hur jag lagt upp min studie och dels kunna ge läsaren en förförståelse av studiens syfte och angreppssätt. I slutet av kapitel 2 presenteras sedan en mer specifik syftesformulering, mina antaganden och forskningsfrågor som relaterar till och bygger på det som dessförinnan tagits upp i samma kapitel. Därefter följer egna kapitel där studiens material och metod presenteras (kap. 3). I kapitel 4 illustreras hur jag kategoriserat den kvantitativa shift³-analysen, varefter redogörs för kvantitativa resultat. I samma kapitel diskuteras och analyseras resultaten kvalitativt. I kapitel 5 förs en avslutande diskussion kring resultaten och ges förslag på sådan fortsatt forskning som resultaten gett upphov till. Kapitel 6 avslutar studien med en kort sammanfattning.

---

³ I denna studie utgår jag, i likhet med Pekkanen (jfr Pekkanen 2010), från Catfords definition av shifts (språkliga förskjutningar eller förändringar): "departures from formal correspondence in the process of going from the SL (source language) to the TL (target language)" (Catford 1999: 141). I fortsättning kommer den engelska benämningen **shift** att användas.

2. Bakgrund och undersökningens teoretiska ramverk

I det här kapitlet presenterar jag den teoretiska ram som studien vilar mot och annan forskning som på olika sätt har betydelse för just denna fallstudie. Kapitlet inleds med ett avsnitt där källtexten och dess bakgrund presenteras (2.1). I avsnitt 2.2 ges en översikt över det som anses vara av vikt ur ett kontextuellt perspektiv, med fokus på översättarna (2.2.1), Franco-regimen och censur (2.2.2), manipulation (2.2.3), kontext och manipulation ur ett kognitivt perspektiv (2.2.3.1) och den socialpolitiska och kulturella situationen i Mexiko (2.2.4). I avsnitt 2.3 behandlas Even-Zohars polysystemteori, Tourys översättningsnormer (2.3.1) och Vermeers skoposteori (2.3.2), däribland teorin kring ekvivalens (2.3.3) och Kollers syn på ekvivalens (2.3.3.1). I avsnitt 2.4 diskuteras stil vid översättning och dess betydelse för denna studie (2.4.1), däribland presenteras sådan forskning som har anknytning till den egna studien (2.4.2 och 2.4.3). I avsnitt 2.5 diskuteras shift och dess betydelse som teoretiskt verktyg. Kapitlet avslutas i avsnitt 2.6 med en presentation av syfte, antaganden och frågeställningar.

2.1 Källtexten och dess bakgrund

Varje källtext är skriven i en specifik historisk och kulturell miljö och med ett specifikt syfte, dvs. författarens syfte. Sådana aspekter är viktiga och måste tas hänsyn till i beaktande av huruvida om en översättning är trogen författaren (Larson 1998: 36).

I detta avsnitt presenterar jag således en del sådan bakgrundsinformation som är relevant just för denna fallstudie. Den har mestadels hämtats från två olika webbsidor⁴, som jag bedömer som tillförlitliga källor. Som min källtext har jag alltså valt Mika Waltaris⁵ *Sinuhe egyptiern*, som utkom i Finland år 1945. Romanens händelser utspelar sig i det forntida Egypten, under farao Echnatons regeringstid (1300-talet f.Kr.). Huvudpersonen heter Sinuhe och är ett hittebarn, men blir den fallandesjuka farao Echnatons livläkare eller så kallad ”andeläkare” efter många färgstarka skeenden. Han reser bland annat i Syrien, Babylonien och bland hettiter. Romanen följer historien om Sinuhe ända fram till sitt bittra slut, då den äldre och ensamme Sinuhe går igenom sina korta stunder av lycka och många besvikelser, efter att ha landsförvisats av Horemheb som en gång var hans bästa vän.

Romanen diskuterar likheter mellan vetenskap och religion, och funderar och resonerar kring de sociala systemen, skillnader och likheter mellan kung och slav och också faraons gudomlighet. På de många platser där Sinuhe reser provar han många yrken, alltifrån en föraktad kroppsvättare till en respekterad läkare. Romanen beskriver de olika sociala skikten och yrkesrepresentanters liv och seder under faraoners tid. Boken är baserad på historiska fakta i den utsträckningen att vissa utländska

---

⁴ <http://yle.fi/teema/sininenlaulu/artikkeli.php?id=239> och <http://www.mikawaltariseura.fi/mwaltarise.html>.

⁵ ”Waltari var prästson och ämnade själv bli präst i början då han studerade teologi för en kort tid. Kristendomen lät honom aldrig fri.[...] Waltari erkänner, att förhållande mot religion, mot Gud, har varit hans svåraste, alltjämt kritisk och utmanande fråga, som han aldrig helt kunde lösa. Waltari var fascinerad av Egypten, i synnerhet av dess historia och mystik [...]” (Keskitalo 2003).

läsare⁶ förmodar att Waltari var egyptolog. Det kan dock nämnas att Waltari inte helt och hållet hållit sig till historiska fakta; han har tagit vissa konstnärliga friheter, bland annat vad gäller att lägga barn i korgen i Nilen under den tiden. Inte heller utövade man trepanation ännu då under Echnatons tid, utan först efter omkring tusen år senare (Wikipedia).

Då boken kom ut strax efter kriget, ansåg några prominenta kritiker det vara intressant att boken kunde stiga till USA:s bestseller-lista över mest sålda böcker med tanke på just efterkrigsåren på 40-talet. Spekulationerna gick huruvida detta kanske var möjligt just tack vare det exotiska ämne, den forna tid och de djärva erotiska skildringar som finns i romanen. Den uppmärksamhet som boken väckte var dock inte helt och hållet positiv, utan bland vänstern och folkdemokraterna i Finland fanns det också de kritiker och kulturpolitiker som inte tillmätte romanen något större värde. Boken väckte trots allt ett enormt allmänt intresse och väckte stor uppmärksamhet, både i Finland och utomlands, och med sin roman fick Waltari därmed sitt internationella genombrott. *Sinuhe egyptiern* är den internationellt mest kända finländska romanen och har översatts till 41 olika språk. Det var uppenbart att *Sinuhe egyptiern* var en vändpunkt i Waltaris karriär och att han med *Sinuhe* blev en sann diktare, trots att vissa kritiker ansåg romanen med sitt budskap – ”så har det alltid varit och så skall det alltid bli och ingenting nytt finns under solen” – vara alltför konservativ och statisk då samhället var i jäsning och nya radikala och progressiva idéer dök fram. Och trots att personer (sägs inte vilka) som hade inflytande i Finland tyckte till och med att romanen var farlig och omoralisk (Rajala 2007).

Waltaris metod var alltid densamma i det avseendet att han skrev om historia och forna tider, men reflekterade sin egen tid mot historiska händelser. *Sinuhe egyptiern* symboliserar den europeiska civilisationens kollaps och katastrof under andra världskriget; den återspeglar den enorma desillusionen och besvikelserna under och efter kriget. I romanen är farao Echnaton en stor idealist, som bara vill göra goda saker och förbättra världen, men framkallar grymma och hemska tragedier. Officeraren och krigshjälten Horemheb är realisten och cynikern som restaurerar staten med hård hand. Blodströmmen i Theba (se vidare avsnitt 3.2.1.2 nedan) var som en parallell till händelser i Europa och Waltari hade tankarna på andra världskriget och dess följder. ”När man läser Horemhebs tal för sina soldater, kan man väl gissa vilka sår och lärdom Waltari hade fått av sitt jobb som krigspropagandist” (Rajala 2010).

Eftersom denna studie fokuserar på skillnader mellan källtexten och dess två måltexter, och inte på stildrag av källtexten, ges det inte någon uttömmande analys av Waltaris stil, utan endast en kort beskrivning vilken man kan sammanfatta i följande ordalag: Hans ordförråd är oerhört brett och rikt, och rytmiskt och melodiskt med sina ändlösa upprepningar, men han använder inte folkspråk, hans människor svär sällan, hans erotiska skildringar är djärva men eleganta, han är smidig, lärd, skolad, en vidsynt och ytterst beläst författare. Waltaris stil bidrar särskilt till den speciella bildframställning som kopplar läsaren till tiden och platsen i romanen (Tapani 2002: 67). Waltaris texter karakteriseras av hans sätt att använda bindeord mellan meningar, konjunktioner och bisatsinledare, och ibland börjar han till och med meningens med en samordnande konjunktion. Waltari använder många kommatecken, fastän ibland utelämnar han dem där de egentligen ska vara. Det händer också att Waltari undviker kommatecken av rent stilistiska skäl och använder i stället sådana bindeord som *ja* (’och’), *eikä* (’och inte’), *mutta* (’men’), vilket resulterar i att meningar tenderar att bli mycket långa (Tapani 2002: 68).

---

⁶ Den franske egyptologen Pierre Chaumell skrev beundrande om romanens skildring utan ett enda historiska fel – han uttalade, att han ytterst sällan hade läst någonting lika fascinerande och träffande om sitt forskningsområde. Då man höll en egyptologisk konferens på ett universitet i Kairo, där fler vetenskapsmän läste romanen omsorgsfullt, icke heller då fann man fel i dess faktanivå (Rajala 2010).

2.2 Kontext och målkulturerna

I detta avsnitt presenteras det som anses vara viktigt ur ett kontextuellt perspektiv. Jag diskuterar de kontextuella faktorer som kan ha tänkas påverkat översättningen, det vill säga inte bara själva översättarna, utan även den period och de socialpolitiska situationer under vilka de översatta texterna producerades, eftersom jag kommer att undersöka de översatta texterna även i ljuset av vad jag vet om externa faktorer.

2.2.1 Översättarna

Den information som går att finna om den spanske översättaren Manuel Bosch Barret (f.1895, d. 1961 i Barcelona) är tyvärr mycket knapp. På en webbsida (Manuel Bosch Barret, hämtad från: <http://www.newspanishbooks.com/author/manuel-bosch-barrett>) står det att han var advokat, författare och översättare, och att han utnämndes till ordförande vid en domstol på ”the New Hebrides” under det spanska inbördeskriget (1936-39). Då han återvände till Barcelona, fann han sin inspiration av de erfarenheter som han hade upplevt under sin treåriga vistelse på den ö i Stilla Havet som han vistades under inbördeskriget. Då skrev han bland annat romanerna *Doña Isabel Barreto, Adelantada de las Islas Salomón* (1943), *Javier o la isla de Iman* (1944), *Pensión Ultramar* (1945) och *Tres años en las Nuevas Hébridias* (1945), som lär tillhöra hans mest välkända litterära produktion. Den sorgliga atmosfären i efterkrigstidens Spanien hade dock en negativ inverkan på hans kreativitet och han började i stället att översätta verk som rymdes inom genren science-fiction. På samma webbplats nämns att *Sinuhé el egipcio* är en av de bästa översättningar som Bosch Barret gjort.

Om Victoria Priego har det dessvärre inte gått att finna någon som helst information på Internet. Inte heller Carolina Engfelt på Stockholms universitetsbibliotek (personlig kommunikation, 8 april 2011) kunde finna någon form av information om denna översättare.

2.2.2 ”Francoism”, censur och översättning

Denna undersökning ämnar alltså ta reda på hur den spanske översättarens måltext skiljer sig från den text som producerats av översättaren (och hennes team) i Mexiko. Det är särskilt intressant att se huruvida det finns något i Bosch Barrets översättning som tyder på att den har manipulerats (Waltari 1950b: 6), och framför allt, huruvida det finns något i målkulturen som har påverkat översättningen och på vilket sätt i så fall. Att översättningen skulle ha blivit manipulerad kan tänkas vara högst sannolikt med tanke på den socialpolitiska kontext i vilken översättningen kom till. Det är ett historiskt välkänt faktum att general Francisco Franco isolerade Spanien kulturellt, politiskt och ekonomiskt från resten av världen efter att han vann det spanska inbördeskriget. Följaktligen utövade hans administration strikt kontroll över utländskt översättningsmaterial. År 1945 förde Franco ansvaret för censuren, genom vilken den kulturella isoleringen upprätthölls, från sitt halvfascistiska parti över till det nationella utbildningsministeriet (”Ministerio de Educación Nacional”). Sex år senare, år 1951, möblerade han om sin regering genom att ännu mer drastiskt flytta makt från falangister⁷ och liberaler över till ultrakonservativ katolsk höger som skulle hålla landet kulturellt isolerat. Denna administrativa förändring ledde till att ett nytt intressant organ skapades – Ministeriet för information och turism (”Ministerio de Información y Turismo”) – vars uppgift var att se över turismen och också alla funktioner av all befintlig censuraktivitet, för både utländsk och inhemsk fiktiv produktion: ”The

---

⁷ *Falangisterna* tillhörde fascistliknande politisk rörelse i Spanien, de var det statsbärande parti under Francoregimen som tog aktiv del i spanska inbördeskriget mot kommunister, anarkister och separatister (Nationalencyklopedin).

practice of Francoist translation was part and parcel of the regime's strategy to turn the whole of Spain into a 'Nacional-Catholic' country: patriotic, 'vaticanist' and redeemed, isolated both from a sinful capitalist lifestyle and from Communism" (Vandaele 2007: 280-281). Vandaele (2007: 281) menar också att några forskare (anges inte vilka åsyftas) hävdar efterklokt att utländska texter snarare var manipulerade än översatta och att översättning under Francos tid inte handlade om kulturell mediering i någon som helst positiv bemärkelse. Det förekom censur även i dubbing av film och "famous examples include the moralistic dubbing of films, where mistresses would be changed into aunts or sisters" (Pym 2009: 540).

Orsaken till att jag här behandlar Manuel L. Abellán (1980) studier är att han har studerat den censur som utövades under Franco-tiden och hans forskning anses vara den mest omfattande och banbrytande (Hurtley 2007: 61). Med hjälp av hans studier, och närmare bestämt de kriterier för censuren som utformats av honom (beskrivs nedan), kan jag studera översättarnas val och lösningar i förhållande till dem. Abellán menar att det fanns fyra fastställda kriterier för censur under Franco-regimen, vars implikation han förklarar så här:

1. *Sexual- moral* kan förstås som ett förbud mot uttrycksfrihet som på något sätt innebar att detta var anstötligt mot de goda sederna i alla aspekter med det sjätte budet och, i strikt förening med sådan moral, med absolut vägran att delta vad beträffar abort, homosexualitet och skilsmässa.

2. *Politiska åsikter* i den mening som antyds ovan.

3. *Språkbruk* som betraktas oanständigt, provokativt och opassande enligt vad som anses vara gott uppförande, styrs av de personers beteende som definierar sig själv som anständiga.

4. *Och religion* som institution och hierarki, som har hand om alla gudomliga och mänskliga värderingar och som inspirerar det utypiska mänskliga beteendet (Abellán 1980: 88-89, min kursivering)⁸.

Då förhandscensuren för böcker och trycksaker infördes använde censur-apparaten sig av en taktik som kan sammanfattas i termer av "cuts, pruning and adaptation" och utövades på texter till en grad som var långtifrån diskret (Hurtley 2007: 62). Till så kallade tabuämnen kunde inte endast tillhöra "the representation of the army and, more particularly, the rank occupied by the dictator in power, of the elements of the Catholic rite and of unconventional women" (Hurley 2006: 66), utan också auktoriter, sådana som kyrka, prästerskap och korruption bland politiker (Tapani 2002). Även de passager som innehöll "excesiva crudeza", det vill säga orimlig råhet, blev nedtonade eller borttagna i texter (Hurtley 2007: 75). De rapporter som skrevs av censurgranskare var rätt grundliga. Dessa rapporter innehöll alltid en beskrivning av varje text och också ett beslut som rättfärdigade huruvida texten skulle bannlysas eller publiceras antingen som den var, eller med några ändringar och modifieringar. Granskarnas rapporter kunde innehålla följande typer av kommentarer:

(1) ... Novela poemática de alta calidad literaria ... Desde el punto de vista *moral* es irreproachable (Hurtley 2007:70, min kursivering). ... /En högkvalitativ litterär poetisk roman ... Är oklanderlig ur *moralisk* synvinkel.

---

⁸ *Mina översättningar ovan har gjorts av denna text: "(1) Moral sexual entendida como prohibición de la libertad de expresión que implicará, de alguna manera, un atentado al pudor y a las buenas costumbres en todo lo relacionado con el sexto mandamiento y, en estrecha unión con dicha moral, abstención de referencias al aborto, homosexualidad y divorcio, (2) Opiniones políticas en el sentido en que se ha apuntado más arriba, (3) Uso del lenguaje considerado indecoroso, provocativo e impropio de los buenos modales por los que se ha de regir la conducta de las personas que se autodefinen como decentes, (4) Por último, la religión como institución y jerarquía, depositaria de todos los valores divinos y humanos e inspiradora de la conducta humana arquetípica" (Abellán 1980: 88-89).*

(2) ... Novela de amor, en la que éste va transformándose desde lo romántico a lo carnal; todo bien escrita y traducida pero *de excesiva crudeza* en las páginas 152 a 154, cuyo pasaje debe ser suprimido, o más bien suavizado (Hurtley 2007: 75, min kursivering). ... /En kärleksroman, i vilken denna förvandlas från romantisk till köttslig; allt välskrivet och översatt men *med orimlig råhet* på sidorna 152-154, vars passage bör utelämnas, eller kanske förmildras.

(3) ... Resuelve positiva y cristianamente *un problema matrimonial* planteado dentro de la más pura forma literaria (Hurtley 2007: 83, min kursivering). ... /Han löser *ett äktenskapligt problem* på ett positivt och kristligt sätt och hanterar det i enlighet med den renaste litterära formen.)

Citaten ovan (1-3) visar inte bara att granskarnas rapporter var grundliga utan även att kommentarerna riktades mot en del av de tabuämnen som diskuterats i detta avsnitt och att översättningar bedömdes utifrån moraliska kriterier.

2.2.3 Manipulation

Munday (2007a: 175) påpekar att sådana sociokulturella faktorer som censur och bannlysning av moraliska anledningar under totalitära regimer är särskilt relevanta och menar även att eftersom en översättare är verksam inom dessa typer av specifika kontexter eller är omgiven av viss ideologi är översättaren därmed underkuvad. Munday (2007a: 175) är dock noga med att understryka det faktum att sådana faktorer inte dikterar varje beslut som görs av en översättare och att "style is a matter of details".

Med tanke på att Priego ger en antydning om att det förekommer manipulation i den spanska utgåvan (jfr citat på sidan 2 i denna uppsats) tar denna studie teoretiskt avstamp ifrån kulturteoretikern Venuti's resonemang över översättning, nämligen att

translation is, of course, a rewriting of an original text. All rewritings, whatever their intention, reflect a certain ideology and a poetics and as such manipulate literature to function in a given society in a given way. Rewriting is manipulation, undertaken in the service of power, and in its positive aspect can help in the evolution of a literature and a society (Venuti 1995: 8).

Inom översättningsstudier hade *the cultural turn* (den kulturella vändningen) en enorm inverkan på forskare (Bassnett & Lefevere 1990) som kom att betrakta en text som något mer än bara ett löst hängande objekt och poängterade betydelsen av att studera skrivande/översättning ur ett socialt perspektiv och att undersöka hur texterna påverkats av sin kontext (Munday 2007b: 125). Vissa teoretiker, som Hermans (1985) och Toury (1978/2004), poängterade att enskilda översättningar måste ses i deras specifika kontext och Levý (i Gullin 2002: 30) ville rikta uppmärksamheten på översättarens roll som en historisk och social agent. Manipulationsteoretiker anser att "översättaren inte är mera forna tiders 'ödmjuka tjänare' utan en konstnär som har eller tar sig rätten att mer eller mindre manipulera de skönlitterära verk han eller hon översätter" (Ingo 2007: 13). Teoretiker, som t.ex. Venuti och Lefevere, anser och hävdar att översättare måste betraktas som verkliga människor i politiska situationer och att alla översättare oundvikligt och naturligt blir utsatta för de krav och makter som finns i deras omgivning (Munday 2007b: 143-153). Munday (2007a: 14) menar att en opålitlig översättare avsiktligt kan manipulera budskapet och att budskapet och texten stilistiskt sett kan förändras även av pålitliga översättare på grund av deras blotta närvaro. Munday poängterar att "for any suggestion of manipulation and distortion in translation" är det avgörande att analysera översättningar utifrån det faktum att

[...] the translated text is a mix of source and target, an amalgam of author and translator, a ST mosaic overlaid with TT tesserae that is the result of the translator's conscious and unconscious decision-making (Munday 2007a: 13).

Det Munday (2007a: 12) särskilt betonar är att översättaren till en viss grad tar över den roll som den verkliga författaren har för källtexten, vilket han illustrerar med hjälp av följande figur:

For ST

author—implied author—narrator—narratee—implied reader—ST reader

For TT

ST reader/

real translator—implied translator—TT narrator—TT narratee—TT implied reader—TT reader

Figur 1. Parallella narratologiska "lines of translation" (Munday 2007a: 12)

I figur 1 visas parallellismen mellan källtexts (ST) författare ("author") och målttexts (TT) översättare ("real translator") och Munday (2007a: 13) menar att översättaren således befinner sig i en maktposition. Även Ingo lyfter fram översättarens maktposition och påpekar följande:

För semantikens del får översättaren ta ställning till framför allt semantiska tillägg, explicitgörande, semantiska utelämnanden, implicitgörande, betydelsenyanser, möjligheterna att förverkliga olika ordlekar samt till semantiska skillnader förorsakade av olikheter i språkens sätt att lexikalisera omvärlden (Ingo 2007: 337).

Andra sådana fenomen, än de som nämns i citatet ovan, som är intressanta för denna studie är strykningar ("omissions"), omskrivningar och sammanfattningar eftersom de anses vara synliga tecken på översättarens närvaro (Munday 2007a: 15). Tourys (1995: 59) resonemang ter sig intressant i det här sammanhanget för att han menar att "[t]he extent to which omissions, additions, changes of location and manipulations of segmentation are referred to in the translated texts (or around them) may also be determined by norms" (se vidare avsnitt 2.3.1 nedan om normer).

2.2.3.1 Kontext och manipulation ur kognitivt perspektiv

För denna studie är den kognitiva vändningen inom översättningsstudier av intresse inte endast på grund av det faktum att "researchers in a number of disciplines are questioning older, more 'static' views of context, and are instead interested in the interplay of cognitive and social phenomena in a more fluid process, sometimes referred to as 'contextualization'" (Halverson 2007: 110), utan även av den anledningen att med hjälp av "cognitive stylistic approaches" kan jag i denna studie inkludera extratextuella förklaringar vad gäller översättarens motiv och avsikter. Boase-Beiers (2006) omfattande undersökning inom området av kognitiv stilistik har betydelse för min undersökning, eftersom hon i första hand sysslar med översättning av skönlitteratur. Hon menar att kognitiva förhållningssätt till stilistik kan hjälpa oss att förstå mer vad stil är, vilka dess effekter är, hur stilen fungerar och hur den omvandlas i översättningsprocessen. I och med att varje människa har sitt sätt att säga samma sak så menar man att dessa stilistiska val "reflect a speaker's (subjective) choice of a given conceptualization" (citat från Tabakowska i Boase-Beier 2006: 53). Även Munday (2007a: 44) understryker vikten av det kognitiva och menar att "it allows a certain degree of autonomy for the individual translator to operate according to his or her ideological or ethical beliefs and preferences". Av den anledningen, trots att denna studies fokus inte ligger i stilistiska val, kan stilistiska detaljer inte helt förbises, eftersom de är frivilliga och berättar således något för oss om den person som använder vissa uttryck. Även kognitivt sett återspeglar översättarens stil alltså en rad val, som bestäms av hans eller hennes kognitiva tillstånd som i sin tur har absorberat historiska, sociologiska och kulturella influenser. Ett stilistiskt val är intressant även i det avseendet att "it is the most subtle and least immediately visible" (Munday 2007a: 15) och också för att "the translator may deliberately choose to

subvert them or may unconsciously⁹ distort them by patterns of low-level lexical choices” (Munday 2007a: 13).

Jean Boase-Beiers (2006) studier om stil genom ”cognitive stylistic approaches” presenterar alltså ett sätt att gripa sig an med stil genom att se stil som en kognitiv enhet, snarare än som en rent textuell enhet. Hon (citat från Stockwell i Boase-Beier 2006: 20) definierar kontext som ”the psychological and social circumstances under which language is used”. I likhet med Munday (2007a) betonar Boase-Beier (2006: 112) att stilen är central vad gäller det sätt på vilket vi konstruerar och tolkar texter, eftersom stil förmedlar attityd och inte endast information. Hon menar att eftersom stil är ett uttryck för ”mind”, är litteratur en återspeglning av ”mind”. Med tanke på denna studie tillför Boase-Beiers studier en intressant aspekt bland annat för att hon kommit fram till resultat som visar att översättarens ”state of mind” kan bli ”attributed by a reader to a character, narrator, or to the author” (2006: 147). Hon anser att föreställningen om sinne/förstånd (”mind”) i texten kan därför närmas och studeras från

the point of view of the mind constructed as inhering in the source text and affecting the reader in a particular way or as being the cognitive state suggested by the interaction of inferred author mind style and translator mind style” (Boase-Beier 2006: 79).

Det mest användbara för denna studie är Boase-Beiers idéer om hur översättaren kan ta till sig olika strategier för att förändra eller styra läsarens ”mind”. Boase-Beier (2006) illustrerar hur sådana generella figurer, som t.ex. semantisk och strukturell otydlighet (”ambiguity”) och textuella luckor, kan användas av en översättare för att manipulera hans/hennes material. Dessa kan även fungera för att få till stånd särskilda kognitiva tillstånd hos läsaren och också för ”forcing its reader to accept one interpretation over another”. I det här sammanhanget ter sig så kallade ”foregrounding”¹⁰ som särskilt intressant. Pekkanen (2010: 24) förklarar detta och menar att “[f]oregrounding refers to the use of various (deviant) means for highlighting certain things in the presentation of fictional content in order to draw the reader’s attention to them. In other words, it is used to give some elements prominence over others”. Det kan alltså handla om ett särskilt ord, fras eller passage som används av översättaren i syfte att dra uppmärksamheten till dessa (Boase-Beier 2006: 90). Boase-Beier (2006: 91) menar vidare att “one of the cognitive effects of foregrounding is to make readers rethink their views of the world”. I det här sammanhanget bör framhållas att ”foregrounding” inte kan studeras i ljuset av trender, dvs. i upprepade mönster, och Munday menar att

foregrounding cannot be determined merely by examining a list of word frequencies in a text, nor indeed by determining statistical deviation from a norm, since artistic motivation is inherent to the definition and is beyond the immediate scope of quantitative analysis; hence the need to supplement it with close critical analysis (Munday 2007a: 34).

2.2.4 Den socialpolitiska och kulturella situationen i Mexiko

I detta avsnitt presenteras en kort sammanfattning av den socialpolitiska och kulturella situationen i Mexiko under 1950, vilket görs i syfte att belysa det faktum att situationen i Mexiko var helt omvänd jämfört med den i Spanien. Informationen här bygger huvudsakligen på verket *The Struggle for Peace and Bread*, skrivet av Tannerbaum (1950), i och med att jag kan utgå från att källan är pålitlig¹¹. Jag

---

⁹ Det ska understrykas att denna studie inte har som syfte att undersöka (eller spekulera) huruvida översättarnas val varit medvetna eller omedvetna.

¹⁰ Se Boase-Beier 2006: 89-94; Leech & Short 1981/2007: 109-116.

¹¹ “No American had travelled, studied, and understood Mexico as Tannerbaum had. And he had done it for more than twenty-five years. He was a social philosopher whose political progress, intellectual formation, and moral stance had given him a privileged position from which to observe and evaluate the Mexican Revolution” (Krauze 1997:597).

har också hämtat en del information från verket *In the Shadow of the Mexican Revolution* (Aguilar, Camín & Meyer 1996) och *Mexico: Biography of Power* av Krauze (1997).

Då revolutionära styrkor besegrade den federala armén år 1911 i Mexiko, fick Porfirio Díaz-diktaturen sitt slut och den långa mexikanska revolutionen (1910-46) tog sin början (Tannerbaum 1950: 53). När revolutionens nya konstitution antogs 1917 (Tannerbaum 1950: 132) skedde bland annat det som beskrivs i citatet nedan:

The states, exercising their powers under the Constitution, passed laws limiting the number of priests. Some of the states limited the number to one priest for every fifty thousand inhabitants others made it impossible for any priests to stay in the state. Tabasco, for instance, required all priests to marry before they could exercise their functions. The churches were closed, clandestine religious meetings in private homes were persecuted, and individuals had their homes confiscated on information that private chapels in them had been used for the holding of religious services. [...] The persecution of the Church had become a matter of political agitation, and the Mexican revolutionists, many of whom had forgotten their older doctrines and had grown rich from the exercise of public office, held onto their anticlericalism as the remnant of their earlier faith (Tannerbaum 1950: 134-135).

Konflikten mellan kyrka och stat hade sina rötter ända till 1800-talet, men det var den mexikanska revolutionen som åter igen väckte konflikten till ytan (Tannerbaum 1950: 131), i och med att den katolska kyrkan i Mexiko inte identifierade sig med revolutionens sociala program. Fortfarande under åren mellan 1940 och 1968 var försvinnandet av traditionella källor till sådana traditionella maktinstanser som kyrkan och armén det fundamentala element som karaktäriserade det ekonomiska, sociala och kulturella livet i Mexiko (Camín & Meyer 1996: 199). Denna period karaktäriseras dock även av politisk stabilitet (Camín & Meyer 1996: 200), och år 1948 bildades det politiska partiet Partido Popular som var ”party of the masses for the purpose of defending national independence, for improving the life of the people and for promoting and energizing the true industrialization of the country ... A party that will be democratic, national, revolutionary, anti-imperialist ...” (Krauze 1997: 592). Det ska understrykas att Mexiko karaktäriserades av en framväxande nationalism efter den mexikanska revolutionen i och med att ”it was directed toward identifying the people of Mexico with the Mexican nation and toward giving unity to a people who had from time immemorial been divided by language, race, culture and class” (Tannerbaum 1950: 53).

Även den mexikanska högkulturen höll på att omvandlas till ”a culture of the left”. Redan efter den agrara revolutionen (år 1910) framhöll en grupp av konstnärer behovet av att skapa en antiborgerlig konst av social karaktär. Konstnärsparet Diego Rivera, med sina muralmålningar, och Frida Kahlo tillhörde den vänsterinriktade intellektuella eliten vars konst tillhör till den mest uppmärksammade från denna tid (Masoliver & Vidales 1995: 143-144).

2.3 Polysystem- och skoposteori, Tourys normer & ekvivalens

I detta avsnitt redogörs först för Even-Zohars polysystemteori och Tourys normer (2.3.1) och därefter för Hans J. Vermeers skoposteori (2.3.2). I och med att samtliga dessa teoretiker betonar mottagaren och mottagarens kontext som avgörande för översättning diskuteras dessa teorier därför i anslutning till varandra. Avsnittet avslutas med en presentation av ekvivalensteorin allmänt (2.3.3) och Kollers syn på ekvivalens (2.3.3.1).

2.3.1 Polysystemteori och Tourys normer

Trots att denna undersökningens syfte inte är att ge någon form av normbeskrivning i målkulturerna, så vilar undersökningen mot den övergripande teoretiska ram och de systemteoretiskt orienterade arbeten som utarbetats av både Even-Zohar och Gideon Toury. Inte minst för det faktum att Gideon Toury (1995) lägger fram det teoretiska ramverket för en beskrivande jämförelse av en källtext och multipla måltexter, med syfte att kunna fastställa huruvida eventuella shifts uppkommer i översättningar och för att kunna kartlägga regelbundet återkommande val som görs av en specifik översättare på grund av bakomliggande *normer*. Med hjälp av normer kan visas att översättningar vare sig existerar eller är skapade i vakuum (Tapani 2002: 35), och med hjälp av normer kan själva produkten dvs. den översatta texten, studeras. Hermans förklarar normteorin i följande ordalag:

Unlike conventions, norms have a directive character. They tell members of a community not just how everyone else expects them to behave in a given situation, but how they ought to behave. They imply that there is, among the array of possible options, a particular course of action which is more or less strongly preferred because the community has agreed to accept it as 'proper' or 'correct' or 'appropriate' (Hermans 1999: 81-82).

Itamar Even-Zohar och Gideon Toury är de två teoretiker som utgick från antagandet att skönlitterära översättningar "are facts of the target system [...]" och "they theorize literature as a 'polysystem' of interrelated forms and canons that constitute 'norms' constraining the translator's choices and strategies" (Venuti 2004: 149). Den forskning som bedrivits av Even-Zohar (1978/2004: 203) inom området, tyder på att den normala position som intas av översatt litteratur tenderar att vara en perifer sådan. Detta kan enligt honom förklaras med det att litterära system inom den europeiska kontexten är striktare än andra system och att de europeiska ländernas egna litterära produktion upptar en central position i relation till översatt litteratur. Som teoretisk spekulation skulle det därmed inte vara helt ogrundat att tänka sig möjligheten att *Sinuhe egyptiern* intog en perifer position i det spanska litterära polysystemet. Med detta i tankarna ställer Even-Zohar (1978/2004: 203) en för denna fallstudie intressant fråga: Vilka konsekvenser kan den position som intagits av översatt litteratur i ett lands litterära polysystem ha på översättningsnormer, översättarnas beteenden och policy under en bestämd tid? Han förklarar konsekvenserna så här:

Since translational activity participates, when it assumes a central position, in the process of creating new, primary models, the translator's main concern here is not just to look for ready-made models in his home repertoire into which the source text would be transferable. Instead, he is prepared in such cases to violate the home conventions. Under such conditions the changes that the translation will be close to the original in terms of adequacy (in other words, a reproduction of the dominant textual relations of the original) are greater than otherwise. [...]

Naturally, when translated literature occupies a peripheral position, it behaves totally differently. Here the translator's main effort is to concentrate upon finding the best ready-made secondary models for the foreign text, and the result often turns out to be a non-adequate translation or (as I would prefer to put it) a greater discrepancy between the equivalence achieved and the adequacy postulated (Even-Zohar 1978/2004: 203-204).

Både Toury och Even-Zohar menar att översättningsnormer utgör sociokulturella restriktioner eller hinder ("constraints") som specifikt tillhör en kultur, ett samhälle och en viss tid (Munday 2007b: 112). I denna studie utgår jag från Tourys definition av normer, och hans definition av normbegreppet lyder:

Sociologists and social psychologists have long regarded norms as the translation of general values or ideas shared by a community – as to what is right or wrong, adequate or inadequate – into performance instructions appropriate for and applicable to particular situations, specifying what is prescribed and forbidden as well as what is tolerated and permitted in a certain behavioral dimension (Toury 1978/2004: 206).

Normer är således viktiga att hålla i minnet när man analyserar översättningar. För denna fallstudie är normer särskilt relevanta, eftersom de tillhandahåller en förklaringsmodell för hur de dåvarande socialpolitiska situationer, som rådde i Spanien och Mexiko och uppenbarligen var i skarp kontrast i förhållande till varandra, möjligtvis påverkade översättarnas arbete. Toury (1978/2004: 213) menar att det finns två huvudsakliga källor för att rekonstruera översättningsnormer ("translational norms"): textuella och utomtextuella källor. I denna studie studeras alltså produkterna av den normstyrda aktiviteten ("norm-governed instances of behaviour") med hjälp av de textuella källor som utgörs av källtexten och dess två måltexter. Priegos förord i den mexikanska utgåvan kan betraktas som en utomtextuell källa i och med att man har att tillgå "statements made by translators [...] involved in or connected with the activity, critical appraisals of individual translations, or the activity of a translator [...]" (Toury 1978/2004: 213). Tourys (1978/2004: 208-209) synsätt på normer är väsentligt även i det avseendet att han skiljer mellan olika normer som verkar och är i gång i alla skeden under hela översättningsprocessen. Han särskiljer mellan vad han kallar för *initial norms*, *preliminär norms* och *operationell norms*¹². Den förstnämnda initiala normen är intressant inte minst av den anledningen att Priego ger en tydlig antydning om att det är den initiala normen som gjort sig gällande och stått som en värdegrund och vilken de i Mexiko utgått ifrån i sitt översättningsarbete med källtexten. Detta skriver Priego i sitt förord:

[...] Nos propusimos, no ya sólo realizar la primera traducción *completa y veraz* al español, si no que nuestra versión fuese *la más completa y fiel* de todas las que hasta el día ha sufrido 'Sinuhe egypciän' desde que salió de su tierra finlandesa y viajó por los escritores de traductores en todos los climas del mundo. [...] Las tareas de nuestra traducción han sido costosísimas y lentas. [...] Como una decena de escritores, de diversas nacionalidades y lenguas, han intervenido en los trabajos *que emprendimos para conseguir la mejor traducción extranjera de 'Sinuhe egypciän'* (Waltari 1950b: 6, min kursivering). ... /Vi bestämde oss för att inte enbart åstadkomma den första *kompleta och sanningsenliga* översättningen på spanska, utan *den mest kompletta och trogna* av de alla andra som 'Sinuhe egypciän' hittills utsatts för efter att ha lämnat sitt hemland och hamnat på översättarnas skrivbord i världens alla länder. [...] Vår översättningsuppgift har varit enormt mödosam och tagit lång tid. [...] Ungefär ett tiotal författare med olika nationalitet och språk har deltagit i översättningsarbetet *för att vi ska åstadkomma den bästa utländska översättningen av 'Sinuhe egypciän'*.

Den initiala normen avser alltså det skede då översättaren beslutar antingen att översätta efter källtextuella normer eller de som råder i målkulturen och dess språk. Som går att döma av citatet ovan verkar det som om Priego (och hennes team) tagit beslutet att vara trogen källtexten. Det framgår också vad de har för syfte med originaltexten, nämligen det som anges av Vermeer själv (1989/2004: 227) som konstaterar att "one legitimate skopos is maximally faithful imitation of the original".

Tourys (1978/2004: 208-209) operationella normer kan uppfattas i stället som något som tenderar att styra beslutsprocessen under översättningsarbetet. Dessa har inverkan på hur det språkliga materialet fördelas i måltexten, såväl den textuella sammansättningen ("make-up") som den verbala formuleringen som sådan. Här bör man notera att Priego (Waltari 1950b: 6) menar att de åstadkommit den bästa översättningen av *Sinuhe egypciän*, eftersom "editores no exigen a los libros determinado número de páginas" ('utgivare inte kräver ett visst antal sidor'). Teoretisk spekulation skulle i det fallet vara förenad med tanken att de eventuella strykningar och tillägg som förekommer i den mexikanska utgåvan inte beror på utgivaren utan har beslutats av själva översättaren. Låt oss nu ta ett exempel (se vidare exempel 43 nedan) och diskutera det utifrån normteorin. Passagen är intressant i det avseendet att den strukits i den spanska utgåvan av *Sinuhe egypciän*:

---

¹² "Initial norms", "preliminary norms" och "operational norms".

Exempel 1

Kenellä vain oli kultaa, hän saattoi ostaa orjia, eri värisiä ja eri kokoisia, lapsia ja miehiä ja nuoria tyttöjä, joiden kanssa saattoi iloita, ja palkata itselleen palvelijoita, mutta kenellä ei ollut kultaa, hän sai tehdä työtä käsillään, kunnes hänen nahkansa oli karkea ja paksu ja kätensä kuumiset ja niskansa painunut kumaraan. Mutta jos joku tahtoi murtautua rikkaan taloon ja varastaa kultaa juodakseen viiniä ja iloitakseen ja ostaakseen itselleen orjia, niin hänet otettiin kiinni ja hänet ripustettiin muurille pää alaspäin muille varoitukseksi (Waltari 1945: 188). ... /Den som blott hade guld, kunde köpa slavar, av olika storlekar, barn och män och unga flickor, som man kunde förlusta sig med, och han kunde avlöna tjänare för sig själv, men den som inte hade guld, han fick arbeta med sina händer, tills hans hud var grov och tjock och händerna valkiga och nacken blivit nedböjd. Men om någon ville bryta sig in i en rik mans hus och stjåla guld för att dricka vin och förlusta sig och köpa slavar, då greps han och hängdes på muren med huvudet nedåt, andra till förvarning. ...

I förhållande till de kriterier som anges för censur av Abellán (se avsnitt 2.2.2 ovan) måste man rimligtvis kunna dra slutsatsen att passagen ströks för att den ansågs innehålla sådana element som inte kvalificerades som något icke helt oklanderligt ur moralisk synvinkel. Om jag lutar mig mot normer ur Tourys perspektiv (1978/2004: 208), måste det teoretiskt sett vara tillräckligt grundat och rimligt att kunna utgå ifrån att Bosch Barrets översättning genomsyrats av de normer som rådde under den ultrakatolska diktaturen och således varit, åtminstone till en viss del, målkultursorienterad, inte minst av censurskäl. Att denna passage ströks kan alltså förklaras utifrån det faktum att översättaren underkastat sig de normer som varit verksamma i målkulturen. Teoretiskt sett är det alltså bakomliggande operationella normer som gjort sig gällande och fått Bosch Barret att stryka just detta stycke i sin översättning. Annars hade boken kanske vare sig accepterats eller publicerats om inte översättaren gjort denna ändring. Denna slutsats baserar jag även på det faktum att tidigare studier hävdar att "writers who produced their work under the circumstances prevailing in Spain for almost forty years [...] developed more often than not an unconscious system of self-censorship when writing [...]" (Gómez Castro 2009:142) "in order to conform to the regime's restrictions" (Billiani 2009: 30).

I denna studie berör jag även Tourys preliminära normer (normer som styr urvalet av vad som översätts till ett visst språk på ett visst sätt under en viss tid), trots att denna studies fokus inte ligger i att undersöka exempelvis vilken och hur mycket utländsk litteratur det är som översattes i målkulturen. Det som dock är av intresse är preliminära normers undergrupp som har att göra med "directness of translation", eftersom den fokuserar på huruvida en översättning gjorts direkt eller indirekt via ett annat språk (Toury 1978/2004: 209). Huruvida Bosch Barret översatt *Sinuhe egyptiern* indirekt via ett annat språk är inte en fråga som ämnas undersökas i denna fallstudie, men är trots allt av högsta intresse i och med att det faktum eventuellt kan förklara uppkomsten av vissa shifts. I samband med sådant som har att göra med "directness of translation" ställer Toury (1978/2004: 209) en för denna studie intressant fråga: "Is there a tendency/obligation to mark a translated work as having been mediated or is this fact ignored/camouflaged/denied?" Detta är en central fråga i sammanhanget i och med att den spanska utgåvan av *Sinuhe egyptiern* inte märkts synligt på titelbladet huruvida den översatts indirekt från en annan översättning eller direkt från finska. Är detta alltså något slags tecken på antingen okunnighet eller kamouflage? Det är också intressant att ställa frågan varför? Varför skulle man i så fall dölja det faktum att den spanska utgåvan översatts indirekt? Här kan det vara av intresse att återknyta till Tapani (2002: 34) som studerat skillnader mellan direkt och indirekt översättning (se vidare avsnitt 2.4.3 nedan) och resonerar med utgångspunkt i Tourys idéer (1978/2004) och skriver att "some cultures may prohibit any translation which does not use the original as its source text while other cultures such practice may be as permitted, tolerated or even preferred". Skälet bakom varför det kan te sig så kommer att diskuteras senare i uppsatsen då denna studies kvantitativa resultat analyseras kvalitativt.

2.3.2 Skoposteori

Vermeers skoposteori är av intresse för denna studie för att den poängterar kraftigt översättningens skopos, dvs. syfte, och kulturella aspekter (Ingo 2007: 13). Vermeers funktionella syn på översättning innebär att ekvivalensen (för ekvivalens se vidare avsnitten 2.3.3 och 2.3.3.1 nedan) mellan källtext och måltext anses vara underordnad översättningens syfte. I verket *Routledge encyclopedia of translation studies* förklaras detta i följande ordalag:

it is not the source text as such, or its effects on the source text recipient, or the function assigned to it by the author, that determines the translation process and the linguistic make-up of the target text, as is postulated by equivalence-based translation theories, but the prospective function or purpose of the target text determined by the initiator's needs" (Schäffner 2009: 116).

Även Venuti (2004: 223) betonar vikten av mottagare och mottagares kontext och förklarar att Vermeer "conceives of the skopos as a complexly defined intention whose textual realization may diverge widely from the source text so as to reach a 'set of addressees' in the target culture". I detta avseende är skoposteori lik den målkultursorienterade syn som associeras med polysystemteori (Venuti 2004: 223). Vermeers skoposteori medför ytterligare två intressanta aspekter, dels att teorin betonar det faktum att "the aim of any translational action, and the mode in which it is to be realized, are negotiated with the client who commissions the action" (1989/2004: 227), och dels att "to translate means to produce a text in a target setting or a target purpose and target addressees in target circumstances", vilket innebär att "consequently, the purpose (skopos) is largely constrained by the target text user (whether reader or listener) and his or hers situation and cultural background". Munday (2007b: 143) förklarar detta och menar att översättaren i gengäld för ekonomiska insatser förväntas uppfylla eller gå till mötes de förväntningar som ställs av personer i maktpositioner inom förlagsbranschen. Munday (2007b: 143) menar också att de ofta även präckar deras ideologi på översättaren och dikterar vilken översättningsmetod översättaren ska använda.

2.3.3 Ekvivalens

För större delen av översättningsteori har ett härskande begrepp varit ekvivalens (förstådd som likvärdighet mellan källtext och måltext)¹³ under de senaste decennierna (Venuti 2004: 147). Översättningsekvivalens är också ett begrepp som tillhör de mest kontroversiella (Pekkanen 2010: 35) och förhållningssätt till frågan om likvärdighet kan skilja sig radikalt åt (Kenny 2009: 96). Ekvivalensbegreppet är av vikt i denna studie i och med att utifrån den kan analyseras huruvida översättarna strävat efter likvärdighet mellan källspråk och målspråk. Chesterman (1989: 99) menar att den nutida diskussionen kring ekvivalens ofta rör sig kring Eugene Nidas *dynamiska* och *formella ekvivalens*. Formell ekvivalens inriktar sig på att förmedla budskapets form och innehåll till en grad så att den visar att översättningen är en översättning (Nida 1964/2004: 167). Venuti (2004: 148) förklarar skillnaden mellan dessa två och menar att formell ekvivalens är lika med att översättaren alltså håller sig mycket nära originalet vad gäller den utländska textens språkliga och kulturella värden, utan att ta hänsyn till målspråkets traditioner. Dynamisk ekvivalens är motsatsen till formell ekvivalens och är i stället mottagarorienterad på det sätt att den fokuserar på att skapa samma intryck på sina mottagare i målkulturen som originaltexten hade på sina läsare (Nida 1964/2004: 167). Nidas dynamiska ekvivalens motsvarar Kollers pragmatiska el. kommunikativa ekvivalens (se avsnitt nedan), som även den är mottagarorienterad. I denna studie kommer jag att ha utgångspunkten i Kollers definition av begreppet ekvivalens, eftersom Koller "differentiates more types and sets out to clarify some of the

---

¹³ För en sammanfattande diskussion kring ekvivalensbegreppet se t.ex. Baker & Saldanha 2009.

confusion surrounding the term” (Chesterman 1989: 99); Nedan återges Kollers (1979) definition av ekvivalens av Chesterman:

[t]here exists equivalence between a given source text and a given target text if the target text fulfils certain requirements with respect to these frame conditions. The relevant conditions are those having to do with such aspects as content, style, function, etc. (Chesterman 1989: 100).

I avsnitt 2.3.3.1 nedan följer således en kort presentation av Kollers (1979) teori kring ekvivalens¹⁴, eftersom den utgör en teoretisk plattform för att kunna analysera och diskutera texttrogenheten vad gäller ordens betydelse mellan originalet och dess måltexter.

2.3.3.1 Kollers syn på ekvivalens

Koller (1979/1989: 100) nämner fem olika typer av ekvivalens¹⁵, av vilka den denotativa och konnotativa troligen är de mest intressanta för denna studie, för att jag kommer att diskutera semantiska motsvarigheter utifrån huruvida översättarna å ena sidan tagit hänsyn till ett ords denotation (grundbetydelsen) och å andra sidan till dess konnotation, dvs. de konnotationer som är laddade med vissa betydelser eller vad Ingo (2007: 88) kallar för associationsinnehåll. Koller (1979/1989: 100) likställer ”stylistic equivalence” med ordens konnotationer, som enligt honom står i relation till val på ordnivå (”lexical choices”) och särskilt nyansskillnader mellan synonyma eller nära synonyma ord. Nida (1969/1989: 90) talar om konnotativ ekvivalens i ordalag av ”emotive values”. Ingo (2007: 168-169) betonar det faktum att ”en god semantisk motsvarighet måste således uppfylla kraven på både korrekt denotation och korrekt konnotation” och menar att en tänkbar översättningsmotsvarighet i vissa fall kan vara en god denotationsmotsvarighet men en dålig konnotationsmotsvarighet. Enligt Ingo (2007: 169) är detta fallet då användandet av ett visst ord leder till eufemism eller dysfemism, dvs. till ett alltför förskönande eller alltför förfulande uttryck. I denna studie kommer jag att diskutera utifrån huruvida översättarnas val motsvarar den grad av positiv eller negativ konnotation hos ett ord eller uttryck som ordet bär på originalspråket. Kollers teori kring ekvivalens ger mig alltså möjligheten att diskutera hur vissa ord har uppfattats och översatts av översättaren i målspråkskulturen, men det ska dock klargöras att utförliga denotations- och konnotationsanalyser inte kommer att genomföras inom ramen av denna studie.

2.4 Översättning och stil

Stil är ett spännande studieobjekt och en hel del sådan forskning har bedrivits som fokuserat på att studera den skönlitterära stilens stilmedel och hur dessa strävar efter att uppnå vissa effekter. Trots att denna fallstudies fokus inte ligger i att studera stildrag, kommer det i detta avsnitt att inledningsvis presenteras en teoretisk utgångspunkt för vad stil är och varför vissa stilstudier har betydelse för denna studie (avsnitt 2.4.1). I avsnitten 2.4.2 och 2.4.3 redogörs för den forskning som har varit en inspirationskälla och utgjort stöd och utgångspunkt för min studie.

2.4.1 Stil vid översättning

Trots att stil var ett studieföremål redan under antiken, då den grekiska filosofen Aristoteles (ca 384 f. Kr. – 322 f.Kr.) och hans välkända sofistiska rivaler studerade grammatikens förhållande till stil

---

¹⁴ I avsnitt 2.3.3.1 ges endast en kort översikt över Kollers teori. För en sammanfattning av både Nida och Koller, se t.ex. Chesterman 1989.

¹⁵ ”Denotative”, ”connotative”, ”text-normative”, ”pragmatic” och ”formal equivalence” (Koller 1979/1989: 100-101).

(Shiyab & Lynch 2006: 262), anser forskare (Boase-Beier 2006: 1; Munday 2007a: 29) att stilens roll just vid översättning systematiskt har undersökts sällan hittills. Munday (2007a: 14) resonemang ter sig särskilt intressant i och med att han hävdar att budskapet och texten förändras stilistiskt sett även av pålitliga översättare, nämligen på grund av deras blotta närvaro.

Vad är alltså stil i en text? Forskare (Munday 2007, Leech & Short 2007, Pekkanen 2010, Boase-Beier 2006) är överens om att stil som koncept är mycket komplicerat och kontroversiellt. Inom ramen för denna studie ska jag inte gå närmare in på den omfattande definitionsdiskussionen¹⁶ om vad stil är, utan jag ska ansluta mig till det synsätt som Geoffrey Leech och Mick Short presenterar i sitt verk *Style in Fiction* (2007), i och med att de forskare (Pekkanen 2010, Munday 2007a, Boase-Beier 2006) vars studier har nära anknytning till denna studie delar deras uppfattning. Enligt Leech och Short (2007: 11) är en text alltså en naturlig plats för att starta en studie om stil, eftersom vi kan studera stil mer detaljerat i en text och uppmärksamma mer systematiskt vilka ord eller strukturer väljs framför (hellre än) andra. Deras resonemang kring stil lyder alltså enligt följande: ”if we think of style as ‘the linguistic characteristics of a particular text’, we shall be on the safest ground” (Leech & Short 2007: 11). Leechs och Shorts (2007: 11) studier om stil är av intresse för denna studie för att de förklarar relationen mellan språk och konstnärlig funktion och deras motivation ligger i att svara på frågor med varför författaren vid ett visst sammanhang väljer en viss typ av uttrycksform och hur en viss estetisk effekt uppnås i språket. Pekkanen (2010: 19) anser att ”Leech & Short (1981) succeeded in making excellent practical use of a linguistic approach in focusing on the formal linguistic aspects of literary texts, linking them with overall artistic effect through the functions of language introduced by Halliday”.

2.4.2 Pekkanens forskning om stil genom shifts

Hilkka Pekkanens (2010) avhandling med titeln *The Duet between the Author and the Translator: An Analysis of Style through Shifts in Literary Translation* utgör inspirationskällan för den egna studien. Hennes forskning är central inte minst av den anledningen att hon undersökt översättarnas språkliga val genom shifts, men också vad gäller metodologi, i och med att hon förser mig med en komparativ forskningsmetod (se vidare avsnitt 3.3 nedan) som går att anpassa till de forskningsfrågor som jag ämnar besvara i denna studie (se vidare avsnitt 2.6 nedan). För sin kvalitativa analys har Pekkanen använt Leech and Shorts (2007) kvalitativa analysmodell som baseras på Michael Hallidays systemiskt funktionella grammatik (SFL)¹⁷.

Pekkanen (2010) har hypotetiskt utgått ifrån att shifts skulle uppstå och att översättaren skulle lämna en personlig prägel på sin översättning. De kvantitativa resultaten av hennes studie visar att det finns betydliga skillnader vad gäller förekomsten av shifts mellan olika översättningar och att det finns återkommande mönster av vissa översättningsval och en konsekvent användning av vissa strategier

---

¹⁶ Ingo (2007: 76) håller med om att stil kan och har definierats på många olika sätt, men att man i allmänhet ”utgått ifrån det faktum att samma sak kan uttryckas på olika sätt” och att stilen utgörs därmed av summan av de uttryckssätt som förekommer i texten. Enligt Levý (som citeras av Hermans 1999: 23) är översättningsaktivitet som en serie av rörelser, av vilka var och en innefattar att han eller hon gör ett val utifrån en rad av alternativa möjligheter. Boase-Beier, i sitt verk *Stylistic Approaches to Translation* (2006: 4), börjar med en enligt henne själv enkel definition av stil som ”the perceived distinctive manner of expression”, men konstaterar i samma veva att man kan ha olika uppfattningar om vad man menar med ”perceived” respektive ”distinctive”.

¹⁷ Se verket ”An Introduction to Functional Grammar” (1985) för Michael Hallidays funktionella språk teori.

som därmed är utmärkande för en enskild översättare. Denna föreliggande studie ämnar dock inte beskriva enskilda översättarnas översättarstilar (jfr Pekkanen 2010).

2.4.3 Forskning om Waltaris verk och deras översättningar

Annan tidigare forskning som har anknytning till den egna studien har gjorts av Sini Tapani (2002), vars master-uppsats handlar om sådan översättning som gjorts indirekt via en annan översättning på främmande språk. Med sin studie har Tapani ämnat undersöka hur en måltext som översatts indirekt skiljer sig å ena sidan från originaltexten och å andra sidan från den översatta text som använts för att översätta indirekt. Som sitt undersökningsmaterial har hon haft Mika Waltaris roman *Mikael Karvajalka* (1948) och dess svenska översättning (1949) och den engelska utgåvan *Mikael the Finn* (1950) som gjorts från den svenska översättningen. Undersökningens syfte har varit även att å ena sidan undersöka hur den internationella läsekretsen reagerade inför Waltaris succébok på 1950-talet, och å andra sidan i vilken form dess måltext nått sin publik. Därutöver har Tapani studerat den dåtida kritiken över romanen med syfte att även undersöka hur *Mikael the Finn* mottogs i Nordamerika, Storbritannien och Irland. Hypotetiskt utgår Tapani ifrån att den text som översatts indirekt ger utslag av det så kallade splittrade telefon-syndromet ("rikkinäinen puhelin-syndrooma"), dvs. att budskapet förvrängs då det tillräckligt länge passerar från mun till mun, och får till följd att måltexten blir ännu mer ofullständig, mindre exakt och "platt" än den text som använts för att översätta direkt. Teoretiskt har Tapani utgått från Gideon Tourys "law of growing standardization" (1995) och undersökt huruvida lagen stämmer och hur den tar sig i uttryck. I sin undersökning studerar Tapani översättningsstilen, strukturen och möjliga ogrundade strykningar. Hennes studies resultat har jämförts med de välkända konventioner och förväntningar som sätts upp av den engelska publiceringsverksamheten för översatt litteratur.

Av Tapanis (2002) undersökning och dess resultat framgår att originaltextens styrka ligger i Waltaris stil, historiska fakta och beskrivning av finländsk kultur och dess särskilda drag. Trots att den översatta text som använts för att översätta indirekt har förkortats "enligt tillåtna medel" och är därmed en kortare utgåva av originaltexten, har den engelskspråkiga måltexten i ännu större grad förlorat mycket stilistiskt sett. Den innehåller ogrundade strykningar och visar likgiltighet vad gäller kulturella aspekter. Tapani fann även att den engelska utgåvans strykningar tenderade att vara riktade mot sådana textpassager där det behandlas antingen kulturbundna företeelser eller ordspråk, ironi och uttryck av främmande ursprung, samt där det i texten beskrivs auktoriteters korrumperade verksamhet, sådana som kyrkans, prästerskapets och politikernas. Resultaten visade också att måltextens språk hade bearbetats till ett enkelt och lättsmält/lättläst språk som oftast inte uppnådde den stilistiska nivå som fanns i den svenska utgåva som använts för att översätta verket indirekt till engelska. Tapani (2002) menar att de mest framträdande bristerna i den engelska utgåvan är huvudkaraktärernas ytlighet och statiskhet, och det sätt på vilket handlingen framskrider. Tempot i berättelsen har blivit snabbt och ryckigt tack vare de otaliga strykningarna i översättningen. Den filosofiserande och reflekterande stil som utmärker Waltari förmedlas därmed inte för läsaren i målkulturen. Sammanfattningsvis drar Tapani (2002) slutsatsen att den indirekta översättningsprocessen leder till ett slutresultat som betydligt skiljer sig från den text som översatts direkt från originaltexten. Enligt henne har detta sin grund i det faktum att den svenska utgåvan, trots sina strykningar, följer originaltexten mycket noggrant i många avseenden, jämfört med den engelska utgåvan som i många avseenden avviker från den svenska översättningen. Tapani (2002) spekulerar och menar att detta kan bero på själva översättaren, som har en viss uppfattning av läsarnas förväntningar i målkulturen, uppdragsgivarens krav, eller den rent generellt mycket "frikostiga" redigeringen av de översatta texterna.

2.5 Shift som teoretiskt verktyg

Shifts i översättning har uppmärksammats länge och av en rad olika teoretiker och forskare. Popovič poängterade den bilaterala relationen mellan käll- och måltext och förklarade att ”All that appears as new with respect to the original, or fails to appear where it might have been expected, may be interpreted as a shift” (Popovič 1970: 79).

I sin bok *Style and Ideology in Translation* ställer Munday (2007a: 6) frågan om varför det finns så mycket variation mellan översättare som arbetar inom närliggande geografiska, historiska och sociala kontexter och ser detta som en central angelägenhet för sin undersökning. I min studie har jag att göra med en omvänd situation. *Sinuhe egyptiern* har översatts till spanska i Spanien och i Mexiko, i två kulturer som inte bara skiljer sig mycket från varandra utan också från den finska kulturen vad gäller språk, socialpolitisk situation etc. Anton Popovič (som citeras av Gullin 2002: 31) är en av dem som teoriserat kring shifts och menar att det främst är genom analys av dessa skillnader, shifts, som man kan nå kunskap om översättning, eftersom översättaren måste använda sig av sådana för att överbygga skillnader ifråga om språk och konventioner mellan litterära system som original och översättning tillhör. Och orsaken till varför shifts uppstår kan vara många och förklaras sammanfattningsvis mycket bra av Ingo:

Originaltextens författare har skrivit sin text i ett visst syfte under en viss tid på en viss plats för en viss mottagargrupp, dvs. hans samtida i samma kulturkrets. Sändarens och mottagarens livsmiljö, kunskap, attityder, livssyn, levnadssätt, religions- och moraluppfattningar, umgängesformer och andra seder liksom språkbruksvanor, skriftlig tradition, talesätt, ordspråk, humor, bruksnormer för svordomar och tilltalsord är till sin grund likadana. [...] När texten översätts och gränsen till ett nytt språk och en ny kultur överskrids inträffar det vanligen förändringar i de situationella faktorerna: [...] Översättarens uppgift är då att avgöra om det finns t.ex. sådana skillnader i kultur och bildning som förorsakar behov att anpassa (vanligen komplettera, ibland förkorta eller i övrigt bearbeta) översättningen. Detta är viktigt för att texten skall ”sitta” i den situation som uppstår när den i samma eller nytt syfte mottas av läsare i en annan miljö och med en bakgrund som kanske är helt annorlunda beträffande kultur, bildningsnivå, religion, moraluppfattningar, etikett, konvens och informationsbehov (Ingo 2007: 126-127).

Gideon Toury (1978/2004: 149) menar att i och med att översättningar tillhör målkulturen bidrar detta därigenom automatiskt till uppkomsten av shifts. Toury (1978/2004: 208) menar att även den mest adekvansorienterade översättningen (”adequacy-oriented translation”)¹⁸ troligtvis medför shifts från källtexten, eftersom den ”may well entail incompatibilities with target norms and practices, especially those lying beyond the mere linguistic ones”. Tourys acceptansorienterade teori om ekvivalens är av intresse för att han menar att ekvivalens som sådan transformeras efter ”determination of adequacy” i målkulturen (Venuti 2004: 149). Förekomsten av de frivilliga shifts, som bestäms av översättarens normer, kan därför som regel betraktas som ”an indication of the translator’s preoccupation with creating an ‘acceptable’ target text” (Van den Broeck 1985: 57).

Toury (1995: 267-274) menar också att ett fenomen som han kallar för ”the law of growing standardization” kan förklara uppkomsten av shifts. Denna teori går kortfattat ut på att översättare tenderar att ersätta uttryck i källtexten med simplificerande motsvarigheter i måltexten. Då nöjer man sig med enklare motsvarigheter på målspråket, det vill säga med översättningsval på en mera allmän nivå. Detta kan resultera i en stilmässigt platt och uttryckskraftigt svag översättning jämfört med originalet. Olika forskare har kallat det fenomenet med olika namn: standardisering (Toury 1995),

---

¹⁸ Med adekvansorienterad menar han att ”[...] the translation will tend to subscribe to the norms of the source text, and through them also to the norms of the source language and culture [...]” (Toury 1978/2004: 208).

neutralisering, normalisering, naturalisering, simplificering osv. Munday (2007a: 80) talar om *simplificering* i samband då källtextens kohesiva mönster förenklas och förkortas i måltexterna. Även Berman (Munday 2007b: 147) hävdar att tendensen att negera det främmande i översättning leder till vad de kallar för *naturalization*, som i sin tur kan likställas med vad Venuti (1995) kallar för *domesticering*.

Kohesionsshifts ("shifts of cohesion") kan även uppstå och återspegla (1) språkbundna preferenser, t.ex. i stället för att upprepa ett ord så använder översättaren ett pronomen, (2) normer som utvecklats i förhållande till särskilt texttyp och (3) själva översättningshandlingen (Shlesinger 1995: 196 i Károly 2010: 42). Enligt Eugene Nida (1964/2004: 154) kan skillnader i översättningar generellt förklaras på grund av tre huvudfaktorer i översättning: "(1) the nature of the message, (2) the purpose or purposes of the author and, by proxy, of the translator, and (3) the type of audience".

I likhet med¹⁹ Pekkanen (2010), som i sin studie fokuserat på formella shifts, kommer dessa att utgöra en förutbestämd restriktion även i denna studie. För att undvika den kritik som Catford (1965) tog emot för att enbart ha förlitat sig på bristen på formell ekvivalens, vilket ofta är det oundvikliga resultatet då det finns skillnader mellan språk (Pekkanen 2010: 42), kommer jag att ignorera icke-frivilliga shifts ("obligatory shifts") (se vidare exempel 2-3 nedan) och fokusera helt på att observera så kallade frivilliga förändringar ("optional shifts"), eftersom det är de som kan äga rum utan att de kan rättfärdigas utifrån språkliga skillnader mellan källspråket och målspråket och det är genom dem som en översättare visar att hon eller han har en valfrihet. Dessutom är det genom dessa frivilliga shifts som en översättare mest sannolikt sätter sin egen prägel in i den översatta texten och visar sina personliga "böjelser och preferenser" (Munday 2007a: 44).

I detta avsnitt har diskuterats och motiverats varför shift är användbar som teoretiskt verktyg och varför den därför kommer att användas i denna studie för att analysera skillnader mellan källtexten och dess måltexter.

2.6 Syfte, antaganden och frågeställningar

Som det påpekades i inledningen fyllde Priegos förord (Waltari 1950b: 5-6) en mycket viktig funktion i och med att det innehöll en hel del intressanta uppgifter. De gav mig idén att undersöka närmare hur det verkligen förhöll sig. Studien kommer således att inriktas mot en grundlig jämförelse av en källtext, som är den finska skönlitterära romanen *Sinuhe egyptiern*, skriven av den finske författaren Mika Waltari, och dess två översättningar på spanska, varav en är producerad av Manuel Bosch Barret i Spanien 1950, och den andra av Victoria Priego i Mexiko, samma år. För att inte vara för styrd av ett teoretiskt ramverk, kommer jag inledningsvis inte att formulera någon detaljerad hypotes om översättarnas syfte²⁰, enligt Hans Vermeers skoposteori (se avsnitt 2.3.2 ovan). Jag ska börja med materialet och se först vad som händer i det.

Som framgår av förordet, har den mexikanska översättningen gjorts som en respons på eller en reaktion mot den första översättningen, och att det i Mexiko är fråga om att producera en nyöversättning av ett redan översatt verk i syfte att åstadkomma en översättning *utan manipulering och censur* (jfr ang. citat på sidan 2 i denna uppsats). Jag har därför utgått från en generell hypotes

---

¹⁹ I denna studie kommer jag inte heller att beröra de s.k. "non-shifts" (jfr Pekkanen 2010: 37).

²⁰ Vermeer menar att översättaren är experten i den translatoriska handlingen, men att syftet bakom översättningen kan bli avhängigt av kunden eftersom det är denne som syftet diskuteras med och det är kunden som ger själva översättningsuppdraget" (Vermeer 1989/2004: 234-238).

eller ett antagande om att det är skillnader mellan dessa två måltexter och att de skillnaderna beror på censur vs. icke-censur, samt manipulation, baserad dels på det som står i förordet och dels den samhällliga kontext som beskrivits i det tidigare avsnittet om Francos Spanien (se 2.2.2 ovan). Jag antar alltså att skillnaderna mellan dessa två översättningar inte främst beror på stilistiska aspekter utan att de snarare kan härledas till de socialpolitiska kontexter som översättningarna uppkommit i. Detta antagande baserar jag på Priegos antydan om att det skulle förhålla sig så i och med att hon skriver så här:

Creemos haberlo logrado y nos enorgullecemos que ello haya sido posible únicamente en México, donde cada vez es más factible realizar labores de alta cultura, porque sus editores no exigen a los libros determinados número de páginas, porque su público lector es conoedor y exigente, y *porque aquí no hemos de rendir culto ni a dioses ni a sacerdotes ni a guerreros ni a faraones* (Waltari 1950b: 6, min kursivering). ... /Vi tror oss att ha åstadkommit det²¹ och vi är stolta att det har varit möjligt endast i Mexiko, där det är alltmer genomförbart att förverkliga högt kulturella arbeten, för att deras utgivare inte kräver verk med ett visst antal sidor, för att hans läsekrets är kunnig och krävande och för att vi här inte måste dyrka vare sig gudar, präster, krigare eller faraoner.

I och med att Newmark (1991: 41) menar att översättaren har ansvar över sin översättning och sitt förord, kommer jag att ta Victoria Priego på orden och basera även mina övriga antaganden på den information som ges i förordet (se ang. citat på sidan 2, 13 och 21). Jag utgår hypotetiskt från att det är skillnader mellan de två måltexterna på grund av att hon (och hennes översättarteam) hållit sig närmare eller varit mer trogen källtexten än den spanske Bosch Barret, precis som det hävdas i förordet. Syftet med studien är därför också att se huruvida den andra verkligheten är ”mer trogen”.

Det är alltså med dessa fakta i åtanke som denna uppsats kom till och det övergripande syftet är alltså att undersöka vad det är som egentligen skiljer dessa två översättningar åt? Denna undersökning har i åtanke att titta på vilka språkliga, och även i viss mån stilistiska skillnader, och likheter som förekommer mellan de två översättningarna. Utifrån Priegos antydan om att det finns skillnader på grund av att översättningarna producerats i två målkulturer som skiljer sig åt, ämnar jag studera shifts även i förhållande till extratextuella faktorer med medvetenheten om att dessa därmed utgjorde en viktig faktor. Mina antaganden kommer att prövas med hjälp av shift-analys som antas vara ett sätt att fånga upp eventuella skillnader mellan de två måltexterna och kunna besvara nedanstående frågeställningar som står i fokus i studien:

1. Vilka frivilliga (”optional”) formella och semantiska shifts har översättarna gjort under översättningsprocessen?
2. Vilka likheter och skillnader finns mellan måltexterna kvantitativt och kvalitativt sett, vad gäller frivilliga shifts?
3. Påverkas förekomsten av shifts av det vilka teman det är som berörs just i det specifika textuella sammanhanget?
4. Kan externa faktorer (”historical and political circumstances”) förklara översättarnas beteende? Finns det något i målkulturen som har påverkat översättningen och vad är det i så fall?

---

²¹ Med ’det’ (”ello”) syftar översättaren på det faktum att de åstadkommit den bästa och mest kompletta översättningen av *Sinuhe egyptiern*.

3. Material och metodologi

I detta kapitel ges inledningsvis en redogörelse för hur urvalet av materialet gått till (3.1). I avsnitt 3.2 presenteras materialet för kvantitativ analys vad gäller omfång och innehåll. Därefter illustreras den metod som används för att identifiera shifts, samt redogörs för hur den kvantitativa och kvalitativa analysen går till (3.3).

3.1 Urval av material

Jämfört med Pekkanen har jag i denna studie gått något annorlunda tillväga med avseende på urval av material, särskilt just med tanke på den information som Victoria Priego ger i sitt förord. Till skillnad från Pekkanen (jfr Pekkanen 2010), som slumpmässigt valt sina textexcerpter för kvantitativ analys, har jag först gjort en närläsning av materialet som ett första metodologiskt steg, för att se huruvida Bosch Barrets text bar något spår av den manipulation som antyds av Priego i förordet (jfr ang. citat på sidan 2 i denna uppsats).

Eftersom jag är relativt välbekant med originalverket kunde jag utifrån den inledningsvis gjorda närläsningen bedöma att det förekom diskrepanser mellan källtext och målttext. Materialet gav prov på en hel del shifts: Bland annat hade den spanske översättaren Bosch Barret ersatt ord och valt ord med andra konnotationer, strukit en hel del element på ord-, fras- och meningsnivå, inklusive repetitiva element, och ersatt substantiv med pronomen. Redan vid första anblick kunde jag se att det endast inte handlade om att vissa ord i källtexten hade utelämnats i målttexten litet här och var, utan att det också förekom betydande diskrepanser vad gäller lexikaliska val, vilket således var intressant i sig eftersom detta kunde tänkas påverka det semantiska innehållet i överlag. Jag upptäckte därutöver att det fanns vissa tendenser till att innehållet ytterligare förvrängts på grund av att man även hade flyttat ett visst segment i källtexten till en annan plats i målttexten.

3.2 Presentation av texter för kvantitativ analys vad gäller omfång och innehåll

Materialet valdes alltså utifrån närläsningen (och de shifts som upptäcktes i samband vid den). Detta material består av ett begränsat antal sidor från källtexten och kommer att vara det material som ligger till grund för den kvantitativa och kvalitativa analysen enligt den metod som Pekkanen komponerat (jfr Pekkanen 2010) och som illustreras nedan (se vidare avsnitt 3.3.2 nedan).

Det textuella material som har valts ut för en kvantitativ analys omfattar cirka trettio sidor av berättande och dialog ur källtexten, med motsvarande sidor från respektive översättning, med en frisk blandning av indirekt och direkt anföring, eftersom det händer många gånger att Sinuhe, som är den fiktiva berättaren, avbryter sitt berättande och det sker en övergång från indirekt till direkt anföring. I och med att källtexten har cirka 320 ord per sida så omfattar korpusen därmed cirka 9720 ord totalt. I tabell 1 nedan ges en översikt av de textutdrag som excerperats ur källtexten (KT) och dess måltexter (MT1 och MT2):

Passage	Bok/Kapitel	Sidor i Waltari (KT)	Sidor i Bosch Barret (MT1)	Sidor i Priego (MT2)
Passage I	Sjätte boken: Väärän kuninkaan päivä ("Den falske konungens dag")	187-197	164-172	118-124
Passage II	Tionde boken: Taivaankorkeuden kaupunki ("Himmelshöjdens stad")	382-392	323-329	335-339
Passage III	Tolfte boken: Pyhä sota ("Det heliga kriget")	657-667	516-523	370-375

Tabell 1. Material för kvantitativ undersökning

Jag har inte endast valt materialet på grundval av de shifts som upptäcktes i samband med närläsningen, utan jag har även försökt att få med de viktigaste karaktärerna, eftersom att det är de som utgör basen i historien och figurerar i *Sinuhe egyptiern* från början till slut; till sådana karaktärer tillhör krigaren Horemheb och Sinuhes slav Kaptah. I mitt sök av kontraster, även vad gäller det innehållsmässiga i mitt material, har jag valt textpassage I, ur kapitlet "Den falska konungens dag", med ett antagande om att det kapitlet *inte* eventuellt skulle ge upphov till lika många shifts som textpassage II, ur kapitlet "Himmelshöjdens stad", vilket jag grundar på det faktum att det först nämnda kapitlet knappt innehåller sådana element som kan tänkas tillhöra de så kallade tabuämnena, till skillnad mot textpassage II, där sådana element förekommer rikligt. Den tredje textpassagen, ur romanens sista kapitel "Det heliga kriget", är intressant i det avseendet att det innehåller en hel del sådant språk som kan kvalificeras som grovt (jfr kriterier för censur). Med anledning av Priegos förord och den föreliggande forskningen om censur under Franco-regimen (se avsnitt 2.2.2 ovan) ligger intresset således i att iaktta och studera hur respektive översättare har handskats med något av de ämnen som utgjorde de så kallade tabuämnena under Francos ultrakatolska diktatur. Jag vill alltså även undersöka och se huruvida förekomsten av shifts påverkas av de teman som berörs just i det specifika sammanhanget (jfr forskningsfrågorna).

3.2.1 Beskrivning av innehåll

I detta avsnitt ges kortfattade beskrivningar vad gäller källtextens innehåll i de textpassager som visas i tabell 1 ovan, i och med att diskussionen och analysen av shifts kommer senare att knyta an till handlingen och innehållet i dessa textpassager.

3.2.1.1 Textpassage I

I den första textpassagen ger *Sinuhe* och hans slav *Kaptah* sig ut på en lång resa med uppdrag att vara krigaren Horemhebs ögon och öron, med handlingen förlagd i fjärran länder, sådana som Syrien och landet Mitanni. Under resans gång utövar *Sinuhe* sin läkekonst och bland annat gör en trepanation på en adelsman. *Sinuhe* träffar också syrianska läkare av vilka han lär sig nya läkekonster och får nya, enligt honom, mäktiga läkemedel. I denna passage återger *Sinuhe* sina många upplevelser och intryck av natur, människor, slavar, glädjehus, värdshus, etcetera.

3.2.1.2 Textpassage II

I den andra textpassagen skildras Thebas blodbad, som jag tidigare refererat till i avsnitt 2.1. Sinuhe återger kring vad som händer efter att farao Echnaton förkastar Egyptens gamla gudar, däribland Ammon²² som är en av de absolut viktigaste och mest dyrkade, och inför en ny monoteistisk religion med guden Aton. Trots att farao Echnatons intention är att göra goda saker och förbättra världen, framkallar han grymma och tragiska händelser. Sådana händelser skildras i denna textpassage och Sinuhe återger sina tankar och upplevelser av samhället som är i total upplösning och hemska dåd begås i religionens namn. Sinuhe återger, i form av indirekt anföring och utan försköningar, hur män, kvinnor och barn, som samlats för att protestera mot guden Aton, krossas och dör under krigsvagnar med den store överbefälhavaren Pepitamon i ledningen för faraos armé.

3.2.1.3 Textpassage III

I den tredje textpassagen trappas handlingen upp i och med att Sinuhe är vittne till den strid som äger rum mellan Horemhebs egyptiska trupper och barbariska hettiter. Passagen innehåller detaljerade beskrivningar av råa och våldsamma krigsscener, samt innehåller en hel del sådant språk som i förhållande till Abellåns censurkriterier (se punkt 3, s. 7) kan kvalificeras som grovt, särskilt då Sinuhe avbryter sitt berättande och Horemheb håller sitt brandtal för sina trupper inför deras stundande strid mot hettiterna. Striden med dess vändningar återges av Sinuhe som berättar in i minsta detalj vad som händer under stridens gång och hur egyptierna vinner slaget mot hettiter tack vare Horemhebs sluga krigsföring.

3.3 Metod för kvantitativ och kvalitativ analys

I detta avsnitt presenteras alltså det metodologiska referensram som komponerats av Pekkanen (2010) och som jag utgått ifrån i denna studie. Inledningsvis diskuteras i korthet den valda metodens lämplighet för föreliggande studie (3.3.1), varefter tillsammans med exempel illustreras hur jag gått tillväga för att identifiera shifts (3.3.2). Slutligen redogörs för den kvalitativ metod som används för att kommentera textexemplen ur materialet (3.3.3).

3.3.1 Allmänt om metoden

Det fenomen som jag ska undersöka är alltså *formella frivilliga shifts* (se avsnitt 2.5 ovan) mellan källtexten, *Sinuhe egyptiern*, och dess två måltexter. Som jag angav tidigare (2.4.2), ska jag rent praktiskt genomföra studien med en metodik som inspirerats av den modell som Hilikka Pekkanen komponerat för sin avhandling. Jag anser den metoden vara tillräckligt beprövad och tillförlitlig²³ och även anpassningsbar (jfr Pekkanen 2010: 13) till denna studie och de frågor som jag vill ha besvarade, eftersom metoden tillåter att forskaren systematiskt kan gå in i detaljer och analysera dessa och för att metoden som sådan således kan anpassas till ett tillvägagångssätt som är mer innehållsinriktat²⁴.

---

²² Ammon värddar den gamla hierarkin medan Aton talar för fred och jämlikhet.

²³ Pekkanen (2010: 160) menar att "If a certain type of shift recurs frequently, [...] an error in one or two cases will not cause a major distortion in the overall picture".

²⁴ "The semantic approach is often applied to shifts arising in translation through cultural differences, for instance cases where it is difficult to find a semantically similar equivalent in the target text" (Pekkanen 2010: 159).

3.3.2 Att identifiera shifts; illustrering av metod

Både uppställningen och de ursprungliga engelska benämningarna (anges i parentes) i tabellen nedan är hämtade från Pekkanen, och har översatts av mig till svenska för denna studie. Det valda material som beskrivits ovan (3.2 och 3.2.1) har valts för närmare granskning av shifts och kommer att genomföras genom att analysera materialet på följande analys- och kategoriseringsnivåer som illustreras i tabell 2 nedan:

På ordnivå: Enstaka ord	På frasnivå: Alla ordkombinationer som inte är finita satser, dvs. fraser som inte innehåller ett finit verb	På meningsnivå: Finita satser som består av subjekt och predikat
– borttaget ("deleted") – tillagt ("added") – ändrat ("changed") – plats ("place")	– borttaget ("deleted") – tillagt ("added") – ändrat ("changed") – plats ("place")	– borttaget ("deleted") – tillagt ("added") – ändrat ("changed") – plats ("place")

Tabell 2. Analys- och kategoriseringsnivåer av shifts (Pekkanen 2010: 61)

Jag kommer alltså att diskutera ord, fraser och hela meningar utifrån huruvida dessa finns med i översättningarna eller inte, huruvida något element har lagts till, och om några formella ändringar gjorts med dem och om deras platser i källtexten har ändrats i översättningarna. Till skillnad mot Pekkanen, som inledningsvis fokuserade endast på att identifiera formella shifts i sin analys, inkluderas även semantiska shifts ända från början²⁵ av denna studie, vilket innebär att jag kommer även att se huruvida det semantiska innehållet i ord, fraser och hela meningar ändrats i översättningarna.

I detta avsnitt kommer jag nu att ge några exempel för att belysa metoden. I exempel 2 nedan, och även i fortsättning, har översättningen tillbaka till svenska gjorts för att underlätta förståelsen av både den finska källtexten och de spanska måltexterna och för att det ska vara mindre komplicerat att få en klar bild av shift-analysen och de enskilda exemplen. Ett ytterligare syfte med översättningarna av textutdragen är att belysa förhållanden mellan orden och strukturerna, eftersom finska som ett agglutinerande språk²⁶ inte använder vare sig artiklar eller prepositioner. Trots att dessa översättningar tillbaka till svenska vilar på Ole Torvalds översättning av *Sinuhe egyptiern* (som utkom 1947), har vissa ändringar gjorts, eftersom det förekommer shifts även i Torvalds översättning. De hjälpmedel som jag använde mig av vid översättningen var i första hand *Finsk-svensk storordbok* (2003) och *Svenska akademiens ordlista*. Vad gäller de spanska textutdragen så använde jag mig främst av *Norstedts spanska ordbok: spansk-svensk, svensk-spansk* (Benson, Strandvik & Santos Melero 1999) och av *Espanja-Suomi-Espanja sanakirja* ('Spansk-finsk-spansk ordbok') (Hytönen 1999).

I exempel 2 nedan, och även i fortsättning, anges varifrån exemplen hämtats ifrån på följande sätt: de exempel som hämtats från källtexten anges med förkortningen KT följt av sidnummer, t.ex. KT 366.

²⁵ Se Pekkanen 2010: 162.

²⁶ Finska använder sig av kasussuffix (ändelser) där spanska har prepositioner, t.ex. **talossa** ('i huset') på finska blir **en una casa** ('i ett hus') på spanska, **talosta** ('från/ur huset') på finska blir **de una casa** ('ur/från ett hus') på spanska, etcetera. Artiklar och prepositioner som uttrycks som enskilda egna ord på spanska för att översätta de finska ändelserna på målspråket räknas således inte som enskilda ord, i enlighet med Pekkanens metod (jfr 2010: 72).

De exempel som hämtats från den spanska måltexten anges med förkortningen MT1 följd av sidnummer, t.ex. MT1 266, och de som hämtats från den mexikanska måltexten anges med förkortningen MT2 följd av sidnummer, t.ex. MT2 344. Likaså är varje exempel numrerat och i parentes anges den textpassage som varje exempel är taget ur, t.ex. Exempel 76 (P III). Textutdragen ur källtexten och måltexterna har kursiverats av mig för att man lättare ska kunna urskilja dessa från mina översättningar tillbaka till svenska, som står i normalstil. I exempel 2 nedan står de enheter²⁷ som ska jämföras i fetstil i de textutdrag som tagits ur källtexten och måltexterna. Enheterna markerade med nummer före den shift som man syftar på. Om översättaren utelämnat, dvs. strukit, ord, fraser eller meningar i måltexterna markeras dessa med symbolen [...] efter numret. Alla dessa numrerade shifts kommenteras direkt därefter och förklaring ges till varför dessa räknats till för att ingå i den kvantitativa analysen. Detta exempel (2) nedan är alltså taget ur källtexten, ur textpassage I, och den översättning som producerats av den spanske översättaren Manuel Bosch Barret:

Exempel 2 (P I)

KT 187: ... *Ennen kuin aloitan (1) uuden kirjan, on minun ylistettävä tuota mennyttä aikaa, jolloin (2) matkustin monessa maassa (3) **kenenkään** häiritsemättä ja opin paljon (4) **viisautta**, (5) **sillä sellainen aika tuskin enää koskaan palaa samanlaisena**. ...* / Innan jag begynner (1) en ny bok, måste jag prisa den där gångna tiden, då jag (2) reste i många land utan att störas av (3) **någon** och lärde mig mycken (4) **visdom**, (5) **ty en sådan tid återvänder knappast någonsin**. ... - >

MT1 164: ... *Al principio de (1) **este** nuevo libro tengo que elogiar aquel tiempo pasado durante el cual (2) **pude** viajar sin obstáculos (3) [...] por tantos países y aprender tantas (4) **cosas**, (5) **porque jamás volveré a ver días parecidos**. ...* / I början av (1) **denna** nya bok måste jag prisa den där gångna tiden under vilken jag (2) **kunde** resa utan hinder (3) [...] genom så många länder och lära mig så många (4) **ting**, (5) **ty aldrig kommer jag nog att se sådana dagar**. ...

I ovanstående mening kan man alltså hitta allt som allt fem stycken shifts. Efter att jag nu gjort detta metodologiska steg, som innefattar en jämförelse mellan en enhet från källtexten och dess motsvarande enhet från måltexten, och identifierat dessa shifts kommer jag nedan att ge en detaljerad förklaring till varför dessa shifts registrerades för att ingå i den kvantitativa analysen. Även här använder jag samma benämningar och kategoriseringsnivåer som Pekkanen (se tabell 2 ovan; se även Pekkanen 2010: 65, 71-79).

Shift nr 1: ... *uuden kirjan/* en ny bok ... - > ... *este nuevo libro/* **denna** nya bok ...

Eftersom ett nytt element har lagts till i form av pronomenet *este* ('denna'), räknas denna som shift och inkluderas därmed i den kvantitativa analysen.

Shift nr 2: ... *jolloin matkustin/* då jag reste ... - > ... *durante el cual **pude** viajar/* under vilken jag **kunde** resa ...

I och med att översättaren intervenerat och lagt till verbet *pude* ('kunde'), räknas denna därför som en shift.

Shift nr 3: ... ***kenenkään** häiritsemättä/* utan att störas av **någon** ... - > ... *sin obstáculos/* utan hinder .

I fallet ovan har ordet *kenenkään* ('någon') strukits och betraktas därför som en shift i och med att källtexten förkortas.

Shift nr 4: ... *paljon **viisautta/*** mycken **visdom** ... - > ... *tantas **cosas/*** så många **ting** ...

Eftersom översättarens val med att översätta ordet *viisautta* ('visdom') till *cosas* ('ting') har lett till en semantisk förskjutning av *visdom* till *ting* är skälet till varför denna räknas som en shift.

²⁷ Med begreppet **enhet** avser jag i fortsättningen ord, fras, sats/ mening, stycke eller del av stycke .

Shift nr 5: ... *sellainen aika tuskin enää koskaan palaa samanlaisena/ en sådan tid återvänder knappast någonsin ...* – > ... *jamás volveré a ver días parecidos/ aldrig kommer jag nog att se sådana dagar. ...*

I och med att det sker en ändring på meningsnivån inkluderas denna shift därmed i den kvantitativa analysen.

I det här avsnittet ska jag även illustrera sådana shifts som betraktades som mer eller mindre språkbundna, så kallade icke frivilliga shifts (”obligatory shifts”), och således inte inräknades i den kvantitativa analysen; exempel (3-4) på sådana shifts ges här nedan:

Exempel 3 (P I)

KT 189: ... *Siksi minun on seurattava sinua ja otettava pyhä kuoriaisemme mukaani/ Därför måste jag följa dig och ta med mig vår heliga skalbagge ...* – > ... MT2 119: ... *Por tanto, tendré que ir contigo, llevando nuestro escarabajo sagrado/ Därför måste jag åka med dig, och ta med vår heliga skalbagge ...*

Det tillhör vanligt språkbruk i spanskan att bilda verbomskrivningar ihop med gerundium, just med sådana verb som *ir* (’gå’), *estar* (’vara’), *andar* (’gå’), *seguir* (’fortsätta’) och *continuar* (’fortsätta’). Eftersom användningen av gerundium i stort sett är en obligatorisk konstruktion i spanskan, inräknades denna typ av shifts inte i den kvantitativa analysen.

Exempel 4 (P I)

KT 190: ... *Tämän jälkeen Kaptah rauhoittui ja alistui kohtaloonsa ja varustauduimme matkaan./ Härefter lugnade sig Kaptah sig och fogade sig i sitt öde och vi gjorde oss redo för att resa/ för resan. ...* – > ... MT2 119: ... *Con esto, Kaptah se resignó a su destino y nos preparamos para marchar/ Med detta fogade sig Kaptah i sitt öde och vi förberedde oss för att ge [oss] iväg. ...*

Denna typ av shift som bestod i att ett ord utvidgas till icke-finit fras inräknades inte i den kvantitativa analysen, eftersom denna språkkonstruktion kan betraktas som mer eller mindre obligatoriskt språkbruk på spanska. Dessa avvägningar har jag gjort själv och det är helt klart att det alltid finns den aspekten att det kan anses vara subjektivt huruvida någon shift är frivillig eller obligatorisk, precis som påpekas av Pekkanen (2010: 159).

3.3.3 Kvalitativ analys

Enligt Pekkanens modell (2010: 67) har jag studerat vilka shifts det är som är mest frekventa och framträdande i den kvantitativa analysen. Om översättaren valt på ett konsekvent sätt att utelämna ord, fraser eller meningar eller ersätta uttryck i källtexten med kortare uttryck på målspråket, kommer dess effekt för måltextern att diskuteras. Och om det förekommer shifts där innehåll visar sig vara förvrängt eller manipulerat kommer en sådan shift att analyseras individuellt, dvs. vilka effekter en sådan shift ger i måltextern. I analysen kommer jag främst att använda mig av Leechs och Shorts (2007) idéer. Jag kommer att studera och analysera hur de ord, tonfall och språkliga uttrycksmedel som respektive översättare tillgripit för att återskapa originaltexten innehållsmässigt påverkar måltexterna. Vissa semantiska shifts på ordnivå som behöver uppmärksammas, oavsett om de är ofta förekommande eller enstaka, kommer att väljas för en mer detaljerad analys vad gäller denotativ och konnotativ ekvivalens enligt Kollers (1979) teori (se avsnitt 2.3.3.1 ovan). För att kunna diskutera och jämföra ordens konnotationer eller associationsinnehåll på käll- och målspråket har jag använt mig av de förklaringar som ges av *Real Academia Española de la Lengua*²⁸.

²⁸ ”Betydande ansträngningar för att bibehålla spanskans enhet görs av ländernas språkvårdande instanser, av vilka den främsta får anses vara Real Academia Española de la Lengua (Spanska Akademin) i Madrid” (Nationalencyklopedin).

4. Analys och resultat

I detta kapitel illustreras inledningsvis hur den kvantitativa shift-analysen kategoriserats (4.1). Därefter presenteras studiens kvantitativa resultat som följs av kvalitativa analyser. Dessa avsnitt avslutas med sammanfattande slutsatser. Kapitlet avslutas i avsnitt 4.6 med en diskussion och slutsatser av resultaten.

4. 1 Översikt av huvud- och underkategorier

Innan de kvantitativa resultaten ges i nästa avsnitt, ger jag här först en illustrering av hur jag kategoriserat den kvantitativa shift-analysen. För att jag ska kunna tolka mina resultat har jag placerat de shifts som jag upptäckt i de huvud- och underkategorier som visas i tabell 3 nedan. Kategorierna förklaras, definieras och ges exempel på direkt därefter. Definitionerna och kategoriseringsbenämningarna är hämtade ur Pekkanens avhandling (jfr 2010: 72-79), och i och med att dessa har översatts till svenska för denna studie, anges Pekkanens ursprungliga benämningar på engelska i parentes:

Huvud shift-kategori	Primär underkategori	Sekundär underkategori
Utvidgning ("Expansion")	Ersättning ("Replacement")	Ord utvidgat till en fras Ord utvidgat till en sats Fras utvidgad till en sats
	Tillägg ("Addition")	Tillägg av ett ord/en fras/en sats
Förkortning ("Contraction")	Ersättning ("Replacement")	Fras förkortad till ett ord Sats förkortad till ett ord Sats förkortad till en fras
	Strykning ("Deletion")	Strykning av ett ord/en fras/en sats
Ordningsföljd ("Order")	Subjekt-verb-objekt	Ordningsföljd med huvud- och bisats
	Andra	Placering av ett ord/en fras/en sats
Blandade ("Miscellaneous")	Tempus och modus Strykning av repetition ²⁹ Semantiska shifts Andra	

Tabell 3. Översikt av de kategorier och underkategorier som funnits i denna studie

I avsnitten nedan bryts de fyra huvudkategorierna (utvidgning, förkortning, ordningsföljd och blandade) ned i primära och sekundära underkategorier och exempel används för att illustrera dessa. I fortsättningen markeras tillägg-shifts med understrykning och övriga shifts med fetstil i de exempel som exciperas ur källtexten och dess måltexter.

²⁹ Som framgår i tabell 3 har strykning av repetition placerats i kategorin för blandade ("miscellaneous") shifts trots att det handlar om strykningar. Detta har gjorts i enlighet med Pekkanens kategoriseringsmodell (jfr Pekkanen 2010: 71).

4.1.1 Utvidgning ("expansion")

De shifts som uppstått på grund av att översättaren antingen ersatt en enhet i källtexten med ett längre element eller lagt till ett helt nytt element i måltexten placeras i denna kategori. Dessa typer av shifts kan medföra att någon ny information eventuellt har överförts till måltexten eller att eventuella semantiska shifts uppstår. Denna typ av utvidgning-shift som uppstått antingen genom ersättning eller tillägg illustreras med hjälp av följande exempel (5-10):

Exempel 5 (P I)

Ett ord i källtexten har utvidgats till en sats i måltexten:

KT 194: ... *sillä en tahtonut loukata vieraan maan lakeja*/ ty jag ville inte bryta mot ett **främmande** lands lagar ... - > ... MT2 122: ... *pues no quería ofender las leyes de un país que no era el mío*/ ty jag ville inte kränka lagarna i det land **som inte var mitt**. ...

Exempel 6 (P I)

Ett ord i källtexten har utvidgats till en fras i måltexten:

KT 665: ... *vaikka eivät uskoneet suuriakaan egyptiläisistä*/ fastän de inte trodde stort om **egyptierna** ... - > ... MT2 374: ... *aunque no tuviesen el menor respeto por la ciencia militar egipcia*/ fastän de inte hade det minsta respekt **för den egyptiska militära kunskapen**. ...

Exempel 7 (P III)

En fras i källtexten har utvidgats till en sats i måltexten:

KT 660: ... *sillä heettiläisten sotavaunut lähestyivät jo esteitä etäisinä pölypilvinä joka taholta*/ ty hettiternas stridsvagnar närmade sig redan hindren **från alla håll som fjärran dammoln** ... - > ... MT2 372: ... *pues ya los carros de guerra se acercaban, y a lo lejos se veían las nubes de polvo que levantaban al paso*/ ty stridsvagnarna närmade sig redan, **och på långt håll såg man dammolnen stiga på vägen**. ...

Exempel 8 (P I)

En sats som inte finns i källtexten har lagts till i måltexten:

KT 197: ... *eikä potilas koko aikana menettänyt tajuntaansa, vaan nousi ja käveli ja kiitti minua suuresti*/ och patienten förlorade inte sitt medvetande på hela tiden utan reste sig och gick omkring och tackade mig storligen ... - > ... MT2 123: ... *sin que el paciente perdiera un solo instante el conocimiento. Cuando terminó, levantóse y paseó por la habitación y me dio las gracias con todo su corazón*/ utan att patienten förlorade medvetandet för ett enda ögonblick. **Då jag slutade**, reste han sig och gick genom rummet och tackade mig av hela sitt hjärta. ...

Exempel 9 (P I)

En fras som inte finns i källtexten har lagts till i måltexten:

KT 187: ... *niin että kaikki ihmiset olivat tyytyväisiä eivätkä napsisseet*/ så att alla människor var nöjda och inte knorrade. ... - > ... MT1 164: ... *de manera que cada cual estaba contento con su suerte y nadie murmuraba*/ så att var och en var nöjd **med sin livslott** och ingen muttrade. ...

Exempel 10 (P II)

Ett ord som inte finns i källtexten har lagts till i måltexten och i ett följande exempel är det fråga om ett verb:

KT 389: ... *ja rosvosivat taloja*/ och plundrade hus ... - > ... MT2 236: ... *dedicándose al pillaje de las casas ricas*/ och **ägnade sig åt** plundring av de rika husen ...

4.1.2 Förkortning ("contraction")

Till denna huvudkategori har placerats sådana shifts som antingen består i att en enhet i källtexten ersatts med ett kortare element i måltexten, dvs. ett element som innehåller färre ord än en

motsvarande enhet i källtexten, eller att ett element som finns i källtexten inte kan hittas i måltexten, dvs. att ett element *strukits helt*. Dessa typer av förkortningar innebär således att någon information gått förlorad i och med att den inte förts över till måltexten. Av dessa typer av shifts ges exempel (11-16) på nedan:

Exempel 11 (P II)

En sats i källtexten har förkortats till ett ord i måltexten:

KT 188: ... *ja huusi kovalla äänellä/ och ropade med hög röst* ... - > ... MT2 118: ... *gritando/ ropade* ...

Exempel 12 (P I)

En sats i källtexten har förkortats till en fras i måltexten:

KT 189: ... *kuten ennenkin olet tehnyt/ som du förr har gjort* ... - > ... MT1 165: ... *como otras veces/ som andra gånger* ...

Exempel 13 (P I)

En fras i källtexten har förkortats till ett ord i måltexten:

KT 194: ... *Tässä maassa oli miellyttävä elää/ I detta land* var det behagligt att leva ... - > ... MT2 121: ... *La vida es placentera allí/ Livet är behagligt där.* ...

Exempel 14 (P I)

En mening eller sats i källtexten har strukits i måltexten:

KT 192: ... *Emme näet pitkään aikaan ole egyptiläisiä nähneet. Siksi sydämemme on täynnä levottomuutta, sillä faaraone ei ole lähettänyt maahamme sotilaita eikä aseita eikä kultaa/Vi har nämligen inte på en lång tid sett några egyptier. Därför är vårt hjärta fyllt av oro*, ty er farao har inte sänt några soldater till vårt land, ej heller vapen, ej heller guld ... - > ... MT2 120-121: ... *Hace tiempo que no vemos a ninguno y vuestro Faraón ha dejado de enviarnos soldados, armas y oro/Det är länge sedan vi sett en och er farao har slutat att sända oss soldater, vapen och guld.* ...

Exempel 15 (P I)

En fras som finns i källtexten har strukits i måltexten:

KT 191: ... *ja heidän kätensä ja jalkansa olivat täynnä puunkuoren ja työaseiden leikkaamia märkiviä haavoja/ och deras armar och ben var fulla av variga sår, fläkta av barken och verktygen* ... - > ... MT1 167: ... *tenían los brazos y las piernas cubiertos de abscesos purulentos/ de hade armarna och benen täckta av variga bölder* ...

Exempel 16 (P III)

Ett ord som finns i källtexten har strukits i måltexten och här är det fråga om ett verb:

KT 664: ... *mutta Horemhebin harjaantumattomat mutarotat näkivät vain hevosten kieriskelevän kuolintuskissa esteiden luona/ men Horemhebs oerfarna sumpråttor såg blott hästarna vrida sig i dödsplågor framför hindren* ... - > ... MT1 520: ... *pero las tropas de Horemheb no vieron más que los caballos en el suelo/ men Horemhebs trupper såg inte mer än hästarna på marken* ...

4.1.3 Ordningsföljd ("order")

Shifts som har att göra med ordföljd har placerats i denna kategori som är ytterligare en huvudkategori. De shifts som sker i den grundläggande ordföljd som avser den ordningsföljd som råder mellan de grundläggande satsdelarna, dvs. subjekt, predikat och olika objekt, adverbial och andra satsdelar har noterats och tagits med i den kvantitativa analysen. Om ordföljden ändrats endast vad gäller subjekt och predikat har detta inte ansetts vara en tillräckligt betydelsefull shift för att bli inkluderad i analysen, eftersom man på spanska mer eller mindre endast kan betona olika saker genom att ändra ordföljden med predikat och subjekt, t.ex. *Entró Margarita* betyder *Det var Margarita som*

kom in och *Margarita entró* betyder *Margarita kom in*. I satsen *Entró Margarita* ligger betoningen på *Margarita*. Även formella ändringar vad gäller ordningen av huvud- och bisatser, adverbens plats och fraser med adverbial funktion har noterats som shifts och placerats i denna kategori. Dessa typer av shifts ges exempel (17-18) på nedan:

Exempel 17 (P III)

Placering av ett ord; här är det fråga om ett adverb i källtexten som blir ett adjektiv i måltexten:

KT 660: ... *että jos edessänne häämöttää kenties kuolema/* att om döden **måhända** skymtar framför er ... - > ... MT1518: ... *que si delante de vosotros os espera una muerte posible/* att om framför er väntar en **möjlig** död ...

Exempel 18 (P III)

Källtextens huvud- och bisatsordning ändras i måltexten:

KT 391: ... *Tämä on suuri vahinko, sillä tunnen monen heistä nimeltä ja tiedän heidän ansionsa ja he ovat hyviä sotilaita, jos heidät pitää kurissa ja nuhtelee riittävästi/* Detta är stor skada, ty jag känner många av dem vid namn och jag vet deras förtjänster **och de är goda krigsmän** om man håller dem i tukt och skymfar dem tillräckligt. ... - > ... MT2 237: ... *Es una pena enorme, porque a casi todos los conozco personalmente y, si se les disciplina, son excelentes soldados/* Det är enormt tråkigt, ty nästan alla känner jag personligen och, om de disciplineras, **är de utmärkta soldater**. ...

4.1.4 Blandade ("miscellaneous")

Blandade shifts innefattar alla andra shifts som *inte* kan placeras i kategorier av utvidgning, förkortning eller ordningsföljd. *Semantiska shifts* har placerats i denna kategori i och med att undersökningens fokus också ligger just i innehållsmässiga aspekter och hur dessa överförts till måltexten. Även sådana shifts som har att göra med *tempus, modus, struken repetition*³⁰ och *den handlande agenten i berättandet* har placerats i denna kategori. Av sådana shifts ges exempel nedan (19-23):

Exempel 19 (P I)

Tempus/tidsformen i källtexten förändras i måltexten:

KT 190: ... *että näiden metsien tuoksu on ihmeellinen/* att doften i dessa skogar **är** underbar ... - > ... MT2 120: ... *que la fragancia de esos bosques era de lo más maravilloso/* att doften i de där skogarna **var** den mest fantastiska ...

Exempel 20 (P I)

Modus i källtexten förändras i måltexten:

KT 190: ... *Mutta parempi meidän olisi jäädä/* Men bättre **vore** oss att stanna ... - > ... MT1 166: ... *Pero es mucho mejor que nos quedemos/* Men det **är** mycket bättre att vi stannar ...

Exempel 21 (P II)

Repetition i källtexten är struken i måltexten:

KT 666: ... *Mutta he eivät voineet käsittää kärsineensä tappion, sillä he eivät olleet tottuneet tappioihin eivätkä voineet edes sydämessään myöntää, että heettiläiset saattoivat kärsiä tappion/* Men de kunde inte fatta att de hade lidit nederlag, ty de inte var vana vid **nederlag** och inte ens i sina hjärtan kunde medge att hettiterna kunde lida **nederlag**. ... - > ... MT1 521: ... *pero no podían admitir una derrota porque era a sus ojos una cosa inconcebible/* men de kunde inte medge ett nederlag ty det var i deras ögon en obegriplig sak. ...

Exempel 22 (P III)

Semantisk förskjutning från källtextens ord *ruoskittava* ('piska') till måltextens ord *golpear* ('slå'):

³⁰ Se fotnot 29.

KT 391: ... *niin että minun on ruoskittava monta selkää/* så att jag måste **piska** många ryggar ... -> ... MT2 237: ... *tendré que golpear a muchos/* jag måste nog **slå** många ...

Exempel 23 (P II)

Den handlande agenten förändras i berättandet:

KT 384: ... *Tämän sanottuaan hän luuli tehneensä kaiken, mitä häneltä vaadittiin/* Då han sagt detta trodde han att han hade gjort allt, **som krävdes av honom** ... -> ... MT1 325: ... *Habiendo así cumplido con todo lo que consideraba su deber/* När han uppfyllt så här allt **det som han betraktade som sin plikt** ...

4.2 Shifts: kvantitativ analys

I detta avsnitt presenteras och diskuteras resultaten av den kvantitativa analysen översiktligt (4.2.1), varefter redogörs för hur shifts fördelas över de tre textpassagerna (4.2.2). Dessa inledande avsnitt följs därefter avsnitt där alla dessa huvudkategorier, som anges b.l.a. i tabell 4 nedan, kommer att brytas ned i primära och sekundära underkategorier, varefter förekomsten av shifts analyseras och diskuteras mer ingående med hjälp av illustrerande exempel ur textpassagerna.

4.2.1 Shifts i hela materialet

Efter att båda översättningarna nu har jämförts parallellt med dess original, enligt den modell och den kategorisering som illustreras ovan (se tabell 3 ovan), har resultatet alltså uppnåtts genom att räkna hur många gånger varje typ av shift förekommer i varje kategori. Nedanstående tabell visar en övergripande bild av den totala mängden frivilliga shifts, dvs. sådana där översättarna hade alternativa lösningar till hands.

Huvud shift-kategori	Antal shifts (andel % av den totala mängden)	
	Bosch Barret (MT1)	Priego (MT2)
Utvidgning ("Expansion")	57 (7,4 %)	74 (10,6 %)
Förkortning ("Contraction")	540 (70 %)	462 (66,4 %)
Ordningsföljd ("Order")	11 (1,4 %)	8 (1,1 %)
Blandade ("Miscellaneous")	163 (21,2 %)	152 (21,9 %)
Totalt	771 (100 %)	696 (100 %)

Tabell 4. Totalt antal shifts i samtliga textpassager

Ur tabell 4 är det möjligt att utläsa att de shifts som återkommer mest regelbundet faller i tre kategorier, kategorin för utvidgning, förkortning och blandade, och att detta gäller för båda måltexterna. Tabellen visar även tydligt att *det är förkortning-shifts som förekommer mest* och att även detta är gemensamt för båda måltexterna. Därtill kan det konstateras att de kvantitativa resultaten totalt sett inte alls uppvisar stora skillnader mellan måltexterna vad gäller antalet shifts, vilket i sig är mycket överraskande. *Skillnaden består endast av 75 shifts totalt*, vilket knappast kan betraktas som en särskilt hög siffra med tanke på det som Priego hävdar i sitt förord (jfr ang. citat på sidan 13 i denna uppsats). Vad gäller utvidgning-shifts kan Priego, med sina 74 stycken sådana shifts, sägas ha varit något mer utvidgande i sin översättning, i och med att Priego avlägsnat sig från källtexten 17 gånger mer än Bosch Barret och att förhållandet i procent dem emellan är 7,4 – 10,6 %.

Den största skillnaden går att finna i kategorin *förkortning*. *Med sina 540 förkortning-shifts har Bosch Barret föredragit denna strategi i något större utsträckning än Priego*. Skillnaden i antal dem emellan

är 78 stycken shifts, vilket procentuellt sett utgör en skillnad på 3,6 %. Denna procentuella skillnad på bara 3,6 % ter sig intressant i det avseendet att Victoria Priego uttryckligen låter förstå i sitt förord att hon och hennes team åstadkommit den bästa och mest kompletta översättningen av *Sinuhe egyptiern*, tack vare att de inte behövt hålla sig till ett visst antal sidor (jfr ang. citat på sidan 2 i denna uppsats).

Det ska även noteras att till dessa förkortningar, som anges i tabell 4, tillkommer de strykningar som gjorts i form av hela stycken eller delar av stycken (se appendix, bilaga 1 och 2). I avsnittet nedan (4.2.2), där dessa strykningar diskuteras även utifrån hur de fördelar sig i de olika textpassagerna, redovisas förekomsten av dessa strykningar närmare.

I förhållande till hur ofta den spanske översättaren ändrat ordningsföljden visar det sig i tabell 4 att *även här är skillnaden minimal* jämfört med Priego, i och med den utgör tre stycken sådana shifts. Antalet shifts i denna kategori är dessutom så lågt att jag inte kommer att diskutera dessa mera ingående vare sig här eller i kommande avsnitt, dock med ett undantag (se vidare exempel 38 nedan), eftersom de shifts som rör ordningsföljden och inte återkommer regelbundet inte i någon större grad kan påverka texten i sin helhet.

Ytterligare en likhet mellan måltexterna går att finna – som framgår i tabell 4 – i kategorin för blandade shifts, under vilken faller drygt 20 % av den totala mängden shifts. *Även här är skillnaden minimal mellan måltexterna*, i och med att det endast rör sig om 11 stycken sådana shifts. I det här fallet är det alltså Priego som i något större utsträckning avlägsnat sig från källtexten.

4.2.2 Shifts i de olika textpassagerna

I detta avsnitt anges hur shifts fördelas mellan de olika utvalda textpassagerna, eftersom analysen vidare syftar till att undersöka och besvara den ursprungliga frågan om huruvida förekomsten av shifts påverkas av de teman som berörs just i ett visst textuellt sammanhang (jfr forskningsfrågorna). I nedanstående tabell 5 visas en översikt över denna fördelning:

Huvud shift-kategori	Bosch Barret (MT1)			Priego (MT2)			
	Passage (P)	I	II	III	I	II	III
Utvidgning ("Expansion")		19	21	17	25	22	27
Förkortning ("Contraction")		135	169	236	130	144	188
Ordningsföljd ("Order")		2	5	4	0	6	2
Blandade ("Miscellaneous")		51	62	50	61	43	48
Totalt		207	257	307	216	215	265

Tabell 5. Antal shifts i de olika utvalda textpassagerna I, II och III

Som framgår i tabell 5 fördelas *utvidgning-shifts* i stort sett jämnt över de tre textpassagerna, vilket är ett gemensamt drag för båda måltexterna, med den skillnaden att Priego använt sig av utvidgning några fler gånger, i samtliga textpassagerna. Jämförelsevis kan också konstateras att i förhållande till textpassage II och III använder båda översättarna sig av förkortning som översättningstrategi färre gånger (jämfört med Priego som förkortat 130 gånger har Bosch Barret förkortat 135 gånger) och i stort sett i samma utsträckning i den första textpassagen, där handlingen, som påpekats tidigare, kretsar kring Sinuhes och Kaptahs resande i Syrien och Mitanni, med relativt få sådana tabuämnen som behandlas i avsnittet ovan (2.2.2). Detta i sig är ett intressant resultat i och med att det styrker mitt preliminära antagande om att textpassage I inte skulle ge upphov till lika många shifts som de övriga passagerna.

Ur tabell 5 kan utläsas även att *Bosch Barret, jämfört med Priego, använt sig av förkortning i större utsträckning i samtliga textpassagerna*. I textpassage I är skillnaden dem emellan nästintill obefintlig i och med att den utgör endast 5 stycken förkortning-shifts, i passage II utgör skillnaden mellan Bosch Barret och Priego 25 stycken förkortning-shifts och i den tredje passagen är den störst i och med att Bosch Barret förkortat texten 48 fler gånger än Priego.

Avseende fördelningen av shifts i kategorin för *blandade* visar tabellen att shifts är mer jämnt fördelade över de tre textpassagerna, vilket är fallet för båda måltexterna. Det intressanta är att Bosch Barret återigen gjort flest dessa typer av shifts just i den andra textpassagen.

I tabell 5 är det också påtagligt att Bosch Barret totalt sett använt sig av flest shifts i textpassage II och III och att så är inte fallet med Priego. Dock, beträffande de shifts som tillkommer utöver de förkortning-shifts som anges i tabell 4 och 5 ovan, visar jämförelsen att nästan samma mängd av stycken eller delar av stycken har strukits ur båda översättningarna (se bilaga 1 och 2), dock med undantag av ett stycke som bevarats i MT2 och strukits i MT1 (se bilaga 1, enhet nr 4). I hela den första textpassagen på totalt cirka 3240 ord har Priego strukit tre enheter bestående av 346 ord (se bilaga 2). Bosch Barret har strukit fyra stycken enheter bestående av 409 ord, vilket innebär att förhållandet i procent dem emellan blir 10,7-12,6 %, dvs. med en liten övervikt för Bosch Barret. I den andra textpassagen har 608 ord strukits i båda måltexterna och utgör därmed 18,8 % av den totala mängden ord i den andra textpassagen och 6,2 % av samtliga textpassagerna på totalt cirka 9720 ord. I den tredje textpassagen, där handlingen kretsar kring Horemheb och den strid som leds av honom mellan egyptier och hettiter, utgör sådana strykningar ett enda stycke bestående av 97 ord, vilket procentuellt utgör därmed 3 % av textpassagens ord totalt. Även detta resultat verkar styrka mitt preliminära antagande om att det innehållsmässiga i textpassage I (se avsnitt 3.2.1.1 ovan), ur kapitlet ”Den falska konungens dag”, *inte* eventuellt skulle ge upphov till lika många shifts, vilket jag grundade på det faktum att den knappt innehåller sådana element som kan tänkas tillhöra de så kallade tabuämnen (se avsnitt 2.2.2 ovan), till skillnad mot textpassagerna II och III, ur kapitlen ”Himmelshöjdens stad” och ”Det heliga kriget”, där sådana element i stället förekommer rikligt.

4.2.3 Kvantitativ analys av shifts: några slutsatser

Resultaten som angetts i de två föregående avsnitten (4.2.1 och 4.2.2) kan alltså sammanfattas på följande sätt: Den kvantitativa analysen uppvisar relativt små skillnader mellan de två måltexterna. Det visar sig också tydligt att båda översättarna föredragit att mest använda *förkortning* som sin översättningsstrategi och att den största skillnaden återfinns just i denna kategori i och med att Bosch Barret gjort 78 stycken fler sådana shifts än Priego. Vad gäller fördelningen av shifts i de tre textpassagerna visar resultaten att alla andra shifts, förutom förkortning-shifts, är relativt jämnt fördelade över textpassagerna, vilket är fallet för båda måltexterna. Den kvantitativa analysen visar tydligt att de flesta förkortning-shifts förekommer i textpassage II och III, vilket verkar styrka hypotesen om att förekomsten av shifts påverkas av de teman som berörs vid ett visst textuellt sammanhang. Vad gäller MT1 ter sig detta resultat föga överraskande, inte minst mot bakgrund av Abelláns censurkriterier (se 2.2.2, s. 7). Det faktum att texten förkortats mest i passage II och III även i Mexiko (vilket är ett faktum om även de enheter som anges i bilaga 2 inberäknas) är däremot överraskande. Är detta bara ett sammanträffande? Möjligtvis, men omöjligt att besvara på basis av resultaten hittills. Jag skall dock ha detta i bakhuvudet i fortsättningen när jag analyserar shifts kvalitativt. Sammantaget kan jag för övrigt konstatera att det kvantitativt sett snarare finns likheter än skillnader mellan de två måltexterna. Att döma av de resultat som ovan presenterats (tabell 4 och 5)

verkar det att studiens resultat således blir något motsägelsefulla i relation till den information som står att läsa i Priegos förord (jfr ang. citat på sidan 13 och 21 i denna uppsats).

4.3 Utvidgning: kvantitativ och kvalitativ analys

Alla huvudkategorierna kommer nu att brytas ned i primära och sekundära underkategorier och förekomsten av shifts i dessa anges i den ordning som de står i tabell 3, dvs. med start i kategorin för *utvidgning*. I detta avsnitt presenteras först de kvantitativa resultatens fördelning i underkategorier, varefter de diskuteras kvalitativt med illustrerande exempel (4.3.2.). Slutsatserna dras i 4.3.3.

4.3.1 Fördelning i underkategorier

Här ska jag redovisa resultaten mer detaljerat, dvs. hur utvidgning-shifts fördelas i de två primära underkategorierna *ersättning* och *tillägg*, inom huvudkategorin utvidgning ("expansion"), och i de sekundära underkategorierna (se tabell 7 nedan).

Primär underkategori	Antal utvidgning-shifts (andel % av den totala mängden)	
	Bosch Barret (MT1)	Priego (MT2)
Ersättning ("Replacement")	8 (14 %)	11 (14,9 %)
Tillägg ("Addition")	49 (86 %)	63 (85,1 %)
Totalt	57 (100 %)	74 (100 %)

Tabell 6. Antal utvidgning-shifts i de primära underkategorierna ersättning och tillägg

Som framgår i tabell 6 har båda översättarna använt mer tillägg än ersättning som översättningsstrategi. Totalt sett är förekomsten av ersättning-shifts ungefär lika låg hos Bosch Barret som hos Priego, och skillnaden dem emellan är endast tre stycken sådana shifts. Vad gäller tillägg-shifts har Priego avlägsnat sig 14 fler gånger från källtexten än vad Bosch Barret gjort. Trots att det till synes ser ut som om översättarna använt sig av den utvidgande strategin i nästan lika stor omfattning, är det ändå av intresse att se hur shifts fördelar sig i de sekundära underkategorierna och undersöka vad det finns för skillnader. I tabell 7 och 8 nedan visas närmare vilka typer av ersättning- och tillägg-shifts det rör sig om:

Sekundär underkategori	Antal ersättning-shifts (andel % av den totala mängden)	
	Bosch Barret (MT1)	Priego (MT2)
Ord > Fras	6 (75 %)	5 (45,5 %)
Ord > Sats	2 (25 %)	5 (45,5 %)
Fras > Sats	0 (0 %)	1 (9 %)
Totalt	8 (100 %)	11 (100 %)

Tabell 7. Nedbrytning av utvidgning-ersättning: sekundära underkategorier

Tabell 7 visar att ord har utvidgats till fraser i stort sett i samma utsträckning av båda översättarna. Inte heller förekommer utvidgningar av ord till sats många gånger vilket är gemensamt för båda

måltexterna. I och med att bara en fras utvidgats till en sats i MT2 kommer denna underkategori inte diskuteras vidare.

Sekundär underkategori	Antal tillägg-shifts (andel % av den totala mängden)	
	Bosch Barret (MT1)	Priego (MT2)
Sats	0 (0 %)	10 (15,9 %)
Fras	5 (10,2 %)	6 (9,5 %)
Ord	44 (89,8 %)	47 (74,6 %)
Totalt	49 (100 %)	63 (100 %)

Tabell 8. Nedbrytning av utvidgning-tillägg: sekundära underkategorier

Vad gäller fördelningen av tillägg-shifts i varje sekundär underkategori framgår det tydligt i tabell 8 att *respektive översättare föredragit mest att lägga till ord i sina översättningar, och att de gjort det i nästan samma utsträckning*. Den största skillnaden återfinns i den sekundära underkategorin sats, där skillnaden mellan översättarna utgör 10 stycken tillägg-shifts, vilket knappast kan betraktas som en särskilt hög siffra. Tabellen ovan visar att endast några få fraser har lagts till i måltexterna och att även detta gjorts i nästan samma utsträckning.

4.3.2 Kvalitativ analys med exempel på utvidgningar

Nedan presenteras och diskuteras sådana exempel på utvidgning-shifts rörande *ersättning* och *tillägg*, som av olika skäl anses relevanta och således förtjänar speciell uppmärksamhet, för att eventuella skillnader och likheter ska bli mer synliga mellan måltexterna.

4.3.2.1 Ersättning-shifts

Trots att Bosch Barret och Priego ersatt enheter i källtexten med längre enheter i måltexterna endast några få gånger – som framgår i tabell 7 ovan – så är det naturligtvis av stort intresse att titta närmare på dessa ersättning-shifts och dess påverkan på måltexterna ur ett semantiskt perspektiv, såsom påpekas även av Pekkanen (2010: 81). Med hjälp av dessa exempel diskuteras och analyseras hur dessa typer av översättningsval eventuellt påverkar hela texten.

Låt oss börja med exempel 24, där det är Sinuhe som återger händelserna kring den strid som äger rum mellan Horemhebs egyptiska trupper och hettiter. Exemplet illustrerar hur ett element i källtexten ersatts med ett längre element i måltexten, av översättaren Bosch Barret:

Exempel 24 (P III)

KT 666: ... *ja julistaa joukoilleen, että hänen noituutensa oli suistanut heettiläisten sotavaunut, niin että heettiläiset olivat voimattomia/* och förkunna för sina trupper att hans trolldom hade hejdat hettiternas stridsvagnar så att hettiterna var **maktlösa** ... -> ... MT1 522: ... *y declaró a sus tropas que su ardid había aniquilado los carros hititas y que el enemigo estaba ahora a su merced/* och förkunnade för sina trupper att hans list hade nedgjort de hettitiska vagnarna och att fienden var nu i **hans våld**. ...

Här handlar det om en shift från ordet *voimattomia* ('maktlösa') till frasen *a su merced* ('i hans våld') där det alltså inte endast sker en shift på formell nivå utan även på en innehållsmässig nivå, dvs. en semantisk förskjutning. Låt oss nu direkt här efter se det sätt på vilket Priego har valt att översätta samma element:

Exempel 25 (P III)

– > ... MT2 374: ... *gracias a su magia, había detenido a los carros del enemigo, que ahora resultaban impotentes*/ tack vare hans magi, som fiendens vagnar hejdats, som nu var maktlösa. ...

Som vi ser har källtextens ord *voimattomia* ('maktlösa') översatts till en exakt semantisk motsvarighet på målspråket i MT2. Jag vill hävda att det egentligen inte finns någon rättfärdigande förklaring till varför Bosch Barret skulle känna behovet av att översätta *impotentes* ('maktlösa') till *a su merced* ('i hans våld'), i och med att det finns en motsvarighet på målspråket för det ord som finns i originalet. Jag skulle även vilja påstå att Bosch Barrets översättning, just i det här fallet, varit fri och mindre trogen i och med att han inte ordagrant hållit sig till den form som finns i originalet. Det faktum att Bosch Barret lagt till en ny betydelsekomponent i form av att hettiterna skulle vara i Horemhebs våld, får till följd att läsaren på målspråket får en annan uppfattning av händelseförloppet än vad läsaren på källspråket. Det som i själva verket händer i källtexten är att egyptierna vinner en strid och hettiterna drar sig tillbaka, efter stora förluster, men att de ingalunda är i Horemhebs våld. I det här fallet är det omöjligt att veta motivet till översättarens agerande, men förklaringen kan sökas hos Larson (1998: 19) som menar att skälet bakom varför översättaren ibland översätter otillbörligt fritt ("unduly free") kan vara i syfte att inkludera humor eller frambringa en särskild reaktion hos läsaren i målkulturen. Huruvida det sistnämnda varit översättarens avsikt kan man dock bara spekulera i. Hur som helst så finns det ingen anledning till att inte förmedla källtextens element genom att använda målspråkets naturliga grammatiska och lexikala val, dvs. *impotentes* ('maktlösa'), vilket också skett i MT2. För övrigt kan konstateras att otillbörligt fria översättningar betraktas allmänt som oacceptabla och att det finns många anledningar till varför det är så. Bland annat just för att sådana översättningar som lägger till information som kommer utifrån ("extraneous information") och inte finns i källtexten förvränger fakta (Larson 1998: 19).

En sådan här skillnad mellan måltexterna kan möjligtvis förklaras bland annat av att "översättarens skicklighet, personlighet, konstnärliga ambitioner m.m. inverkat på översättningen" (Ingo 2007: 18). Ingo (2007: 18) menar att frågan om fri och exakt översättning är i hög grad knuten till individer och att en del översättare medvetet vill sätta sin prägel på sina översättningar, medan andra översättare låter den som skrivit källtexten träda fram i den översatta texten. Här bör vi ha i åtanke att Priego låter förstå att just det sistnämnda varit deras avsikt i Mexiko (jfr ang. citat på sidan 13 i denna uppsats).

Låt oss nu gå vidare. Som jag konstaterade tidigare i bakgrundskapitlet (2.1) så karakteriseras Waltaris texter av hans sätt att använda bindeord mellan meningar, konjunktioner och bisatsinledare, och också av hans sätt att ibland till och med börja meningen med en samordnande konjunktion. Om jag återgår till Bosch Barret så har den kvantitativa analysen visat att han tenderar att hantera konjunktioner på tre olika sätt: genom att i någon mån bevara, ersätta eller stryka dem helt i sin översättning. I exempel 26, där Sinuhe återger sina funderingar om de kvinnor som i Mitanni sökte upp honom för att få hjälp med sexuellt relaterade problem med sina män, är det fråga om en konjunktion som utvidgats till en fras:

Exempel 26 (P I)

KT 195: ... **Mutta** *antoivatko naiset näitä lääkkeitä miehilleen vai kenties aivan vieraille miehille* ... /**Men** om kvinnorna gav av dessa läkemedel åt sina män eller kanske åt helt andra män ... – > ...
MT1170: ... **En cuanto a saber** *si las mujeres los daban a sus maridos o a otros hombres* ... /**Vad** **beträffar att veta** huruvida kvinnorna gav dem till sina män eller till andra män ...

Det faktum att Bosch Barret ersatt konjunktionen *mutta* ('men') med frasen *en cuanto a saber* ('vad beträffar [att veta]') får till följd att det tillförs ett uttryck i måltexterna som kan te sig något mer

formellt än det som finns i källtexten. Det är viktigt att förstå att även konjunktionerna är små nyanser i den direkta anföringen och således viktiga stilmässiga detaljer som reflekterar hurdana karaktärerna är i Waltaris verk. Detta är en aspekt som inte tagits hänsyn till av vare sig Bosch Barret eller Priego vars översättning visas i exempel (27) nedan:

Exempel 27 (P I)

– > ... MT2 122: ... *En cuanto a saber si ellas se los dieron a sus esposos o algún otro hombre/ Vad beträffar att veta* huruvida kvinnorna gav dem till sina män eller till någon annan man ...

Intressant är att denna stilmässiga detalj i källtexten har översatts på exakt samma sätt i båda måltexterna. I det här fallet hade en ordagrann översättning av konjunktionen *mutta* ('men') varit *pero* ('men') på målspråket och stilmässigt sett som mer trogen originalet.

De utvidgning-shifts som uppkommit i den kvantitativa analysen visar att Priego ibland utvidgat adverb och substantiv till fraser. I exempel 28 berättar Sinuhe om vad hettiter ansåg om egyptier, och exemplet visar vad utvidgningen av ett ord till en fras för över till MT2:

Exempel 28 (P III)

KT 665: ... *vaikka eivät uskoneet suuriakaan egyptiläisistä* ... /fastän de inte trodde stort om **egyptierna**. ... – > ... MT2 374: ... *aunque no tuviesen el menor respeto por la ciencia militar egipcia* ... /fastän de inte hade det minsta respekt **för den egyptiska militära kunskapen**. ...

Här handlar det om en shift från ordet *egyptiläisistä* ('egyptierna') till frasen *por la ciencia militar egipcia* ('för den egyptiska militära kunskapen'), där det inte sker en shift endast på formell nivå utan också på en innehållsmässig nivå, dvs. en semantisk förskjutning. Översättaren har bytt ut det neutrala ordet *egyptiläisistä* ('egyptierna') mot frasen som helt klart bär sådana positiva konnotationer som inte finns i källtexten i och med ordet *ciencia* ('kunskap'). Om man ska närma sig denna typ av intervention utifrån kognitiv teori (se Boase-Beier 2006: 90-91) så är det rent teoretiskt möjligt att frasen lagts till för att dra uppmärksamheten till egyptierna och deras militära kunnighet. I och med att "one of the cognitive effects of foregrounding is to make readers rethink their views of the world" skulle frasen alltså kunna ha den effekten på läsaren att läsarens "mind" ändras till att vara mer positivt inställd vad gäller egyptierna. Det kan dock även vara så att översättaren överfört sin egen "reflection of mind" (Boase-Beier 2006: 12) till karaktären, dvs. till Sinuhe, utan att vara medveten om detta själv. I Bosch Barrets översättning återfinns inte samma utvidgande ersättning-shift vilket visas i exempel (29) nedan:

Exempel 29 (P III)

– > ... MT1 521: ... *pese a que no tuviesen el menor respeto por los egipcios*. ... / trots att de inte hade den minsta respekt för egyptierna. ...

Längre fram i samma passage har Priego gjort ytterligare en annan intressant intervention som liknar det som beskrivits vid exempel (28) ovan. I exempel 30 skildrar Sinuhe egyptiernas taktik med att använda stenar för att bryta hettiternas anfall. Här är det fråga om *ett ord som utvidgats till en fras* i måltexterna:

Exempel 30 (P III)

KT 667: ... *Pitkin kukkulain rinteitä kierivät pian suuret kivet hyökkäysvaunuja kohden, sillä egyptiläiset ovat aina olleet etevä kivenkäsittelijöitä ja Horemhebin joukoissa oli liiankin lukuisasti miehiä, jotka olivat oppineet käsittelmään kiveä kivilouhoksissa*. ... /Längs kullarnas sluttningar rullade snart stora stenar mot stridsvagnarna, ty egyptierna hade alltid varit skickliga i att handskas med sten, och bland Horemhebs trupper fanns rentav alltför många män som hade lärt sig hantera **sten** i stenbrotten. ... – > ... MT2 375: ... *Pronto se deslizaron grandes piedras por las pendientes de*

las colinas, pues los egipcios siempre han sido hábiles en manejar las piedras, y entre las tropas de Horemheb había muchos hombres que aprendieron esa arte en las canteras. ... /Snart rullade stora stenar längs kullarnas sluttningar, ty egyptierna har alltid varit skickliga på att hantera stenar, och bland Horemhebs trupper fanns det många män som lärde sig denna konst i stenbrotten. ...

Som framgår i exemplet gör översättaren det lilla inlägget *esa arte* ('denna konst'). Likheten mellan exempel 28 och exemplet ovan (30) består i att de element som överförts till MT2 klarligen bär sådana positiva konnotationer som inte finns i källtexten. Huruvida ordet *arte*, med Spanska akademins förklaring *virtud, disposición y habilidad para hacer algo* ('dygd, vilja och förmåga att göra något') avsiktligt valts av översättaren för att framhäva den egyptiska högkulturen – i positiv bemärkelse – är omöjligt att veta säkert. Med Munday's (2007a: 44) synsätt skulle det dock kunna hävdas att det är just dessa typer av val på ordnivån som skiner igenom i översättningen och avslöjar översättarens egna (eventuella ideologiska) preferenser. Det visar sig i exempel 31 att denna shift inte förekommer i Bosch Barrets översättning:

Exempel 31 (P III)

MT1 522: ... *Por las laderas de las colinas no tardaron en rodar gruesas piedras, porque los egipcios son hábiles en manejar las piedras y en las tropas de Horemheb había muchos hombres que habían aprendido a manejar las piedras en las canteras. ... /Längs kullarnas sluttningar rullade snart ned stora stenar, ty egyptierna är skickliga på att hantera stenar och bland Horemhebs trupper fanns många män som hade lärt sig att hantera stenar i stenbrotten. ...*

Den kvantitativa analysen visar också att Priego några gånger utvidgat ord till satser. Detta kan illustreras och diskuteras med hjälp av följande exempel (32), där Horemheb, i sitt brandtal, sammanfattar det öde som hans trupper skulle gå till mötes om dessa inte vinner striden mot de barbariska hettiterna:

Exempel 32 (P III)

KT 659: ... *ja parhaassa tapauksessa roikkuu nahkanne muutaman kuunkierron jälkeen Bybloksen ja Sidonin eukkojen kainalossa torilaukkuina .../* och i bästa fall hänger era skinn efter något månvarvs tid på käringarnas armar i Byblos och Sidon som **torgkassar** ... - > ... MT2 371: ... *y vuestra piel servirá a las mujeres de Biblos y de Sidon como bolsa para ir al mercado/* och ert skinn kommer att duga som kassar för kvinnorna från Byblos och Sidon **för att gå till torget**. ...

I exemplet ovan sker alltså en shift från ordet *tori* ('torg') till satsen *para ir al mercado* ('för att gå till torget'). Härvidlag ter det sig intressant att återknyta till den "befriande humorn", till vilken jag refererade till i inledningen av denna uppsats, i och med att det här exemplet (32) ger prov på Waltaris bildligt beskrivande stil och hans sätt att använda språket. Exemplet exemplifierar det cyniska, dvs. att även tragiska saker är dystert roande på något plan. I källtexten är det korthuggna sammansatta ordet *torilaukkuina* ('som torgkassar'), tillsammans med den långa meningen, som lockar fram skrattet och ger tyngd åt det cyniskt humoristiska innehållet i Horemhebs tal. Frågan är huruvida utvidgningen till *como bolsa para ir al mercado* ('som kassar för att gå till torget') har samma stilistiska effekt i MT2 som det korthuggna har i källtexten. Låt oss se hur Bosch Barret översatt samma element:

Exempel 33 (P III)

MT1 517: ... *y dentro de poco tiempo vuestra piel servirá de saco a las mujeres de Biblos y de Sidón, cuando vayan al mercado ... /* och inom kort kommer ert skinn att duga som kassar för kvinnorna från Byblos och Sidon, **när de går till torget** ...

Det visar sig ovan att inte heller i MT1 har *torilaukkuina* ('som torgkassar') översatts till ordets semantiska motsvarighet, nämligen till *como bolsas de mercado* ('som torgkassar'), och att det även i det här fallet finns en likhet mellan de två måltexterna.

4.3.2.2 Tillägg-shifts

Nedan illustreras några av de utvidgande tillägg som upptäcktes i den kvantitativa analysen. I exempel (34) nedan återger Sinuhe detaljer kring den strid som äger rum mellan egyptier och hettiter:

Exempel 34 (P III)

KT 666: ... *He olisivat näet voineet ajaen pitkin haudan reunaa ja kääntää hevosensa täydessä vauhdissa ja ajaa takaisin tasangolle murtamiensa esteiden lävitse.* ... /Körande längs kanten av graven kunde de nämligen ha vänt sina hästar i full fart och kört tillbaka ut på slätten genom de genombrutna hindren. ... - > ... MT1 521: ... *Hubieran podido, en efecto, volver a atravesar los obstáculos destruidos y desencadenar otro ataque* ... /De hade kunnat, faktiskt, köra igenom de förstörda hindren igen och inleda ett till anfall ...

I ovanstående fall kan den tillagda satsen *y desencadenar otro ataque* ('och inleda ett till anfall') möjligtvis ha för funktion att kompensera allt det övriga som strukits i meningen. Utan tillägget hade händelseförloppet blivit mycket svårt att förstå för läsaren annars. Antoine Berman (1985/2004: 284) tillhör de teoretiker som anser att "the expansion often works to mask the quantitative lost", vilket verkar vara fallet just här. För övrigt kan konstateras att utvidgning-shifts som sådana är universella och sålunda någorlunda vanliga i översättning (Pekkanen 2010: 80). Vi får jämförelsevis kasta en blick även på hur Priego valt att översätta samma passage:

Exempel 35 (P III)

- > ... MT2 374: ... *Podían haber retrocedido, pasando por encima de los obstáculos antes derribados, y lanzarse a nuevo ataque.* ... /De hade kunnat retirera, och fara över de tidigare förstörda hindren, och kasta sig in i nytt anfall. ...

Även här visar det sig – som framgår av exemplet – att Priego valt en nästintill liknande lösning som Bosch Barret. Skillnaden dem emellan består i att ordvalen inte är desamma. I stället för verbet *desencadenar* ('inleda') har Priego valt det synonyma verbet *lanzarse* ('kasta sig').

Vad gäller tillagda fraser för övrigt så finns det ytterligare ett inslag i Bosch Barrets översättning som kan vara värt att noteras. I exempel 36 rör det sig om händelserna kring strax innan blodbadet i Theba; Sinuhe berättar hur prästerna betedde sig efter att farao Echnaton förkastat den gamla guden Ammon:

Exempel 36 (P II)

KT 382: ... *He huusivat Ammonia korkealla äänellä ja lupasivat ikuisen elämän jokaiselle, joka uskoi Ammoniin ja pani henkensä alttiiksi Ammonin edestä.* ... /De ropade till Ammon med hög röst och lovade evigt liv åt envar som trodde på Ammon och vågade sitt liv för Ammon ... - > ... MT1 323: ... *Invocaban a Amon en voz alta y prometían la vida eterna a quien creyese en él y expusiese en su honor la vida.* ... /De bönföll högt till Ammon och lovade ett evigt liv för den som trodde på honom och uppoffrade sitt liv för hans ära. ...

Det kan vara svårt att illustrera den ironi som finns i källtexten med hjälp av det här korta exemplet ovan, men det extrema inslaget med prästerna, som hätskt underblåser folket i religionens namn, verkar till en grad tonas ned med hjälp av frasen *en su honor* ('till hans ära'). Vad gäller konnotationen känns uttrycket nästan litet högtidligt. Spanska akademins förklaring av ordet *honor* lyder "Gloria o buena reputación que sigue a la virtud, al mérito o a las acciones heroicas [...]", dvs. ära eller rykte som är en följd av dygd, meriter eller heroiska insatser. Alltså verkar det som om positiva element med Ammon därmed framhävas mer i MT1 än i originalet, vilket i sig är intressant i och med att denna intervention sker vid sådant textuellt sammanhang då temat rör sig kring sådana ämnen som prästerskap (se resultatens av Tapanis (2002) undersökning i avsnitt 2.4.3 ovan) och gud (se ang. citat på sidan 2 i denna uppsats). Det intressanta är att samma tillägg inte finns i Priegos översättning (se exempel 1, bilaga 4). För övrigt kan det vara värt att titta närmare på det sätt på vilket Bosch Barret

använt sig av tillagda adverb i och med att tillägget i det här fallet verkar ha en alldeles särskild funktion:

Exempel 37 (P I)

KT 192: ... *Mutta Kadesh oli niin iloton ja murheellinen, niin päivänpaisteessa paahtunut ja paheellinen kaupunki, [...]niin etten missään rajakaupungissa kuullut sotilaiden ja upseereiden tekevän muuta kuin kiroavan syntymistään tähän maailmaan, ...* /Men Kadesj var en så glädjelös och sorgsen, en så solstekt och lastbar stad, [...] och jag har inte någonsin hört att soldaterna och officerarna i en gränsstad gör någonting annat än svär över att de har blivit födda till denna värld, ...
-> ... MT1167: ... *Kadesh era una villa tan triste y lúgubre, tan abrasada por el sol y tan desvergonzada, [...] de manera que en estas guarniciones los soldados y los oficiales no hacían más que lamentarse y maldecir el día en que habían nacido. ...* /Kadesh var en så tråkig och dyster stad, så bränd av solen och så skamlös, [...] så att soldaterna och officerarna i dessa garnisoner inte gjorde mer än att beklaga sig och förbanna över den dag som de hade blivit födda ...

Som visas i exempel (37) ovan har översättaren lagt till det extra adverbet *tan* ('så') som verkar ha funktionen att betona det faktum att staden Kadesh verkligen var skamlös. Adverbet *tan* ('så') i sig är ingalunda ovanlig men lyckas ändå på något sätt dra till sig uppmärksamheten. Huruvida översättaren avsiktligt valt att göra detta tillägg av moraliska skäl kan man omöjligen veta säkert, men får dock anses som något tänkbart och något som inte bör avfärdas helt i och med att repetitionen, i Boase-Beiers (2006: 91) termer, kan tänkas "adds to its salience". Det faktum att ordet *tan* ('så') förstärker ordet *desvergonzada* ('skamlös'), och att de tillsammans, enligt Kollers teori (1979/1989: 102), kan bedömas förstärka de negativt värderande ("negatively evaluative") konnotationer som bärs av ordet *desvergonzada* ('skamlös') kan bedömas bidra till att stilen ter sig som om den hade en viss moralisk³¹ klang. Intressant är även det faktum - och det bör framhållas - att tillägget förekommer vid sådant sammanhang där soldaterna och officerarna kan betraktas som vare sig tappra eller modiga och där det framgår att moralen hos dem är låg (se vidare exempel 45 ovan). Med tanke på att "the representation of the army" kan betraktas som ett tabuämne (Hurley 2006: 66) bör detta nog bäras i minne i fortsättningen. Jämförelsevis bör noteras att denna shift förekommer även i Priegos text, trots med den skillnaden att Priego bevarat två *tan* ('så'), varav det ena placerats, i likhet med Bosch Barret, framför ordet *desvergonzada* i stället för ordet *päivänpaisteessa* ('solstekt') såsom i källtexten, vilket är anledningen till att det därför kan betraktas som shift som istället rör ordningsföljd. Detta visas i exempel 38:

Exempel 38 (P I)

- > ... MT2 120: ... *Kadesh era una ciudad tan triste y lúgubre, quemada por el sol y tan desvergonzada ...* /Kadesh var en så sorgsen och dyster stad, bränd av solen och så skamlös ...

Vad gäller tillagda adjektiv så fann jag tio stycken sådana i Priegos text, av vilka två sådana förtjänar att uppmärksammas närmare:

Exempel 39 (P III)

KT 664: ... *ja luovuttivat ne kiihkosta puhkuen Horemhebin sontakärsille ...* /och pösande av upphetsning överlämnade dem till Horemhebs lorttrynen ... - > ... MT2 373: ... *que entregaron con gran entusiasmo a la "canalla" experta de Horemheb ...* /som de överlämnade med stor entusiasm till Horemhebs skickliga fähundar. ...

Exempel 40 (P III)

KT 664: ... *mikä herätti suurta riemua Horemhebin joukoissa ...* /vilket väckte stort jubel bland Horemhebs trupper ... - > ... MT2 373: ... *originando inmenso entusiasmo en las tropas novatas egipcias ...* /som vållade enorm entusiasm bland de egyptiska oerfarna trupperna. ...

³¹ För en diskussion kring en moralisk stil, se t.ex. Boase-Beier 2006: 53-54.

Båda exemplen (39 och 40) är hämtade från samma sida i Priegos översättning och det visar sig att översättaren först lagt till ordet *experta* ('skickliga') och sedan ordet *novatas* ('oerfarna'). Det verkar nästan som om ordet *experta* slunkits in för att framställa Horemhebs trupper i ett positivt ljus. Problemet är dock att det ordet inte riktigt står i samklang med det som sägs senare, dvs. att de är oerfarna. Det som står i källtexten på sidan 664 om Horemhebs trupper är att Horemhebs lorträttor var *harjaantumattomat*, dvs. oövade. Det går naturligtvis inte veta varför översättaren velat göra tillägget med *experta* ('skickliga'), som kan bedömas bära vad Koller (1979/1989: 102) kallar för ”+ positivt evaluative” konnotationer, särskilt med tanke vad översättaren hävdar i sitt förord angående krigare (jfr ang. citat på sidan 21 i denna uppsats). Däremot kan själva misstaget med orden *experta* och *novatas* bero på det faktum att översättningen inte var en produkt som gjordes av en enda person utan av ett helt översättarteam. Denna typ av miss kan alltså bero på att flera pennor varit i farten. Detta finns inte i Bosch Barrets text (se exempel 2 och 3, bilaga 4).

4.3.3 Utvidgning: några slutsatser

Vad beträffar de utvidgande ersättning-shifts visar analysen på både likheter och skillnader. Likheten bestod i att översättarna hanterat vissa detaljer, t.ex. sådana som konjunktioner, på varandra liknande sätt. Likheten fanns också i strategierna med att utvidga ordet *tori* ('torg') till en sats och översättarnas sätt med att placera adverbet *tan* ('så') före samma bestämningsord. Exempel 34 och 35 visade att översättarna valt konstruktioner som liknade varandra och använt sig av verb som är synonyma. Analysen ovan visar också att endast Bosch Barret avlägsnat sig från källtexten på det sättet att läsaren på målspråket får en annan uppfattning av händelseförloppet än vad läsaren på källspråket. Bland tillägg-shifts har ett antal sådana fall uppdagats där översättarna valt sådana ord eller fraser som bär sådana positiva konnotationer som inte återfinns i originalet. Till skillnad mot MT2, där positiva konnotationer förekommer då temat handlar om egyptier generellt och Horemhebs trupper, förekommer sådana positiva konnotationer i MT1 då texten berör religiösa motiv. I analysen har jag även funnit att det förekommer ett sådant utvidgande element eller inslag (tillägget med *tan* 'så') i Bosch Barrets översättning som möjligtvis kan bedömas ha en viss moralisk klang.

4.4 Förkortning: kvantitativ och kvalitativ analys

I detta avsnitt bryts huvudkategorin förkortning ("contraction") ned i primära och sekundära underkategorier. Enligt Pekkanens (2010: 74, 85) definition innebär förkortning-shifts att ett element (mening/ sats, fras eller ord) i källtexten har ersatts med ett kortare element i måltextern, utan att information går förlorad. I denna uppsats kommer jag dock att utgå från den möjligheten att både *förkortning genom ersättning* och *förkortning genom strykning* kan få till följd att innehållsmässiga element går förlorade.

4.4.1 Fördelning i underkategorier

Nedanstående tabell 9 har till syfte att ge en bild av hur den totala mängden frivilliga shifts fördelats i de två primära underkategorierna, *ersättning* och *strykning*, inom huvudkategorin förkortning:

Primär underkategori	Antal förkortning-shifts (andel % av den totala mängden)	
	Bosch Barret (MT1)	Priego (MT2)
Ersättning ("Replacement")	34 (6,3 %)	31 (6,7 %)
Strykning ("Deletion")	506 (93,7 %)	431 (93,3 %)
Totalt	540 (100 %)	462 (100 %)

Tabell 9. Antal förkortning-shifts i de primära underkategorierna ersättning och strykning

Som framgår i tabell 9 har *båda översättarna använt sig betydligt mycket mer av strykning än ersättning som översättningsstrategi*. Totalt sett utgör skillnaden dem emellan 78 förkortning-shifts. Kategorin för ersättning är nämnvärd i det avseendet att skillnaden mellan måltexterna är mycket liten både i antal och procentuellt. I den primära underkategorin strykning finns det inte procentuellt sett någon skillnad mellan MT1 och MT2, men skillnaden i antal utgör 75 strykning-shifts. Detta resultat är överraskande och kan inte betraktas som särskilt högt med tanke på det som hävdas i Priegos förord (jfr ang. citat på sidan 13 i denna uppsats).

Jag ska nu bryta ned dessa två primära underkategorier i sekundära underkategorier för att kunna belysa och analysera skillnaderna och likheterna mer ingående. I tabell 10 och 11 nedan visas närmare vilka typer av ersättning och strykning-shifts det rör sig om:

Sekundär underkategori	Antal ersättning-shifts (andel % av den totala mängden)	
	Bosch Barret (MT1)	Priego (MT2)
Fras > Ord	9 (26,5 %)	7 (22,6 %)
Sats > Fras	12 (35,3 %)	9 (29 %)
Sats > Ord	13 (38,2 %)	15 (48,4 %)
Totalt	34 (100 %)	31 (100 %)

Tabell 10. Nedbrytning av förkortning-ersättning: sekundära underkategorier

Det visar sig i tabell 10 att fördelningen i de sekundära underkategorierna är någorlunda jämn. Fraser har förkortats till ord endast sju gånger av Priego, vilket innebär att skillnaden mellan översättarna består endast av två stycken sådana shifts. I de övriga sekundära underkategorierna är skillnaden ungefär densamma, vilket också gäller för det totala antalet ersättning-shifts, alltså med en liten övervikt för Bosch Barret.

Sekundär underkategori	Antal strykning-shifts (andel % av den totala mängden)	
	Bosch Barret (MT1)	Priego (MT2)
Sats/Mening	108 (21,3 %)	97 (22,5 %)
Fras	74 (14,6 %)	60 (14 %)
Ord	324 (64,1 %)	274 (63,5 %)
Totalt	506 (100 %)	431 (100 %)

Tabell 11. Nedbrytning av förkortning-strykning: sekundära underkategorier

Vad beträffar strykningarna visar det sig i tabell 11 att *respektive översättare föredragit mest att stryka ord i sina översättningar och att de båda gjort det i stort sett samma utsträckning* i och med att förhållandet procentuellt dem emellan är 64,1-63,5 %, alltså återigen med en liten övervikt för Bosch Barret. Även den största skillnaden mellan översättarna går att finna i denna sekundära underkategori där den utgör 50 stycken strykningar på ordnivå. Vad gäller fraser har dessa strukits i nästan samma utsträckning i båda måltexterna. Med sina 108 strukna satser/meningar visar Bosch Barret sig vara den som avlägsnar sig flest gånger från källtexten. Det faktum att skillnaden mellan översättarna är endast 11 stycken, ter sig dock ganska överraskande eftersom denna siffra kvantitativt sett återigen verkar stå i strid med den information som ges i Priegos förord (jfr ang. citat på sidan 21 i denna uppsats).

4.4.2 Kvalitativ analys med exempel på förkortningar

Nedan presenteras och diskuteras sådana exempel på förkortning-shifts, som uppstått på grund av att översättaren förkortat sin översättning antingen genom att *ersätta* eller *stryka* vissa element. Även här lyfts fram endast sådana exempel som anses relevanta och förtjänar speciell uppmärksamhet. I vissa fall kan det behövas diskutera förkortning-shifts i förhållande till andra shifts i och med att de, oftast som små detaljer, är kopplade till varandra och tillsammans påverkar helhetsintrycket vad gäller semantiskt innehåll. I exemplet markeras (med fetstil) dock endast förkortning-shifts. Till skillnad mot föregående avsnitt kommer följande avsnitt (4.4.2.1, 4.4.2.2 och 4.4.2.3) främst att fokusera på de tabuämnen som diskuterats tidigare i avsnitt 2.2.2. Exempelen presenteras därmed temavis och eftersom förkortning-shifts förekommer mer regelbundet än de övriga shifts kommer jag att diskutera och analysera dessa med hjälp av längre textutdrag från källtexten och dess måltexter. Om vissa textpartier är exkluderade i de exempel som excerperats ur käll- och måltexterna markeras detta i fortsättningen med symbolen [...].

4.4.2.1 Förkortningar av text med sexuellt/erotiskt motiv

Det faktum som påpekats tidigare (2.2.2) är att *okonventionella kvinnor* inte passerade censuren i 50-talets Spanien (Hurtley 2006: 66). Jag ska nu först ge ett exempel på hur Bosch Barret förkortar texten vid ett sådant textuellt sammanhang som har att göra med sådana kvinnor som i förhållande till censurkriterier kan klassificeras under termen *okonventionell*. Detta illustreras och diskuteras med hjälp av exempel (41) nedan, där Sinuhe berättar om kvinnorna i Mitanni och hur denne hjälpte dem:

Exempel 41 (P I)

KT 194-195: ... *Myös naisia tuli luokseni ja he hymyilivät minulle ja kertoivat minulle vaivoistaan ja valittivat, että heidän miehensä olivat kylmiä ja laiskoja ja väsyneitä. Tiesin hyvin, mitä he minusta tahtoivat, mutta en suinkaan kajonnut heihin iloitakseni heidän kanssaan, sillä en tahtonut loukata vieraan maan lakeja. Sen sijaan annoin heille lääkkeitä, joita he saattoivat salaa sekoittaa miestensä viiniin, ja Simyran lääkäreiltä olin saanut lääkkeitä, jotka olisivat saaneet kuolevankin iloitsemaan naisten kanssa, sillä tässä asiassa olivat Syriän lääkärin taitavimmat maailmassa ja heidän lääkkeensä voimallisempia kuin Egyptin lääkkeet. ...* /Även kvinnor kom **till mig** och de log mot mig och berättade mig om sina plågor och klagade över att deras män **var** kalla och lata och **trötta**. Jag förstod mycket väl vad de ville mig, men jag rörde dem ingalunda för att förlusta mig med dem, ty jag ville inte bryta mot ett **främmande** lands lagar. I stället gav jag dem läkemedel **som de i lönn kunde blanda i sina mäns vin**; av läkarna i Simyra hade jag nämligen fått läkemedel som till och med kunde få en död man att förlusta sig med en kvinna, ty härutinnan var Syriens läkare de skickligaste i världen och deras läkemedel än Egyptens läkemedel. ... - > ... MT1 170: ... *Vinieron también mujeres, y me sonreían al contarme sus penas, y se lamentaban de la frialdad de sus maridos y de su pereza. Yo sabía muy bien lo que esperaban de mí, pero no las tocaba ni me divertía con ellas, porque no quería violar las leyes del país. En desquite, les daba remedios que hubieran llevado a un muerto a divertirse con una mujer, porque en esta materia los médicos sirios son los más hábiles del mundo y sus filtros mucho más poderosos que los egipcios. ...* /Det kom också

kvinnor, och de log mot mig då de berättade om sina besvär, och de klagade över deras mäns kyla och över deras lathet. Jag visste mycket väl vad de ville av mig, men jag vare sig rörde dem eller förlustade mig med dem, ty jag ville inte skända landets lagar. Som hämnd gav jag dem läkemedel som hade fått en död man att förlusta sig med en kvinna, ty i beträffande detta är läkarna i Syrien de skickligaste i världen och deras dryck är mycket starkare än egyptiska. ...

I exempel 41 har Bosch Barret alltså strukit adverbet *luokseni* ('till mig'), verbet *olivat* ('var'), adjektivet *väsyneitä* ('trötta'), adjektivet *vieraan* ('främmande') och satsen *joita he saattoivat salaa sekoittaa miestensä viiniin* ('som de i lönn kunde blanda i sina mäns vin'). En av de strykningar som här bör särskilt uppmärksammas och diskuteras mer ingående är verbet *olivat* ('var') i och med att tidsformen med imperfekt kan ha en alldeles specifik funktion i källtexten. För att klargöra min mening kan det vara på sin plats att citera Munday (2007a: 68) som diskuterar liknande fall och menar att "the imperfect past tense of the ST [...] suggest [sic!] that this is a continued state". Det faktum att verbet strukits kan alltså ha den effekten att det som förmedlas således upplevs som nedtonat i måltexten i och med att konstruktionen utan verbet blir mer passiv i det här sammanhanget. För övrigt finns det ytterligare en annan intressant aspekt med dessa samtliga strykningar, nämligen det att det kognitiva tillstånd, som Boase-Beier (2006: 77) talar om, försvinner i måltexten. Låt mig uttrycka det så här: Medan det i källtexten finns en öppenhet och en möjlighet för läsaren att uppleva den implicita antydning om att äktenskaplig samlevnad kanske inte alla gånger motsvarar det vad Fawcett mycket talande kallar för "all apparatus of happiness" (1995: 185) nedtonas detta kraftigt i MT1 på grund av att adjektivet *väsyneitä* ('trötta') och satsen strukits. Svaret på frågan om huruvida källtextens innehåll med kvinnor som i lönn gav droger till sina män sågs med blida ögon av censurmyndigheten och lät passeras utan censurering torde rimligen kunna vara nej. I förhållande till Abelláns censurkriterier angående sexualmoral (se punkt 1, s. 7) går det inte att hävda att *ett äktenskapligt problem* skulle ha lösts på ett positivt och kristligt sätt i källtexten. I det här fallet är det viktigt att komma ihåg att detta även var en sådan aspekt som hade anmärkts av censurapparatusens granskare (se avsnitt 2.2.2 ovan, s. 8). Strykningen kan därmed, med största sannolikhet, ses som en följd av att detta innehåll i källtexten stred emot de rådande katolska moralnormerna. Låt oss nu se hur Priego översatt samma textpassage:

Exempel 42 (P I)

MT2 122: ... *Vinieron también mujeres que me sonreían y me hablaban de sus molestias y se quejaban de que sus maridos eran holgazanes y siempre andaban cansados y faltos de virilidad. Sabía bien lo que deseaban de mí, pero me abstuve de aprovecharme, pues no quería ofender las leyes de un país que no era el mío. Lo que sí hice fue proporcionarlas drogas que mezclar con el vino de sus esposos y que hubieran impulsado a un muerto a buscar mujer, que obtuve de los médicos sirios, los más listos del mundo en tal materia, y cuyos remedios son más potentes que los egipcios.* ... /Det kom också kvinnor som log mot mig och talade om för mig sina besvär och klagade över att deras män var slöa och alltid gick omkring trötta och utan virilitet. Jag visste mycket väl vad de ville av mig, men jag avhöll mig från att utnyttja dem, ty jag ville inte kränka lagarna i det land som inte var mitt. Det som jag däremot gjorde var att jag gav dem droger för att blanda in i deras mäns vin som hade fått en död man att leta rätt på en kvinna, som jag fick från läkarna i Syrien, de skickligaste i världen på sådant, och vars läkemedel är starkare än egyptiska. ...

Inledningsvis kan konstateras att Priego, till skillnad mot Bosch Barret, har hållit sig trogen källtextens grammatiska konstruktion med verbet *olivat* ('var'), som översatts till *eran* ('var'), och att den sats som strukits av Bosch Barret har bevarats i MT2, i form av *que mezclar con el vino de sus esposos* ('för att blanda in i deras mäns vin'). Likheten mellan måltexterna består i att båda översättningarna strukit ordet *salaa* ('i lönn') i sina texter. Det är dock klart att Priego innehållsmässigt håller sig närmare källtexten än vad Bosch Barret gör.

Låt oss nu lämna temat med okonventionella kvinnor och gå vidare för att rikta uppmärksamheten på det som Pekkanen skriver i sin avhandling, nämligen att

it might also prove useful to focus on units comprising more than one word or a short phrase: clauses, sentences and paragraphs. The interrelations between the longer elements are key factors in examining the ways in which information content is arranged and rhythm produced (Pekkanen 2010: 169).

Strykningar kan alltså i vissa fall få till följd att vissa aspekter i källtexten går förlorade i måltexterna just på grund av att man inte tagit hänsyn till det faktum som påpekas i citatet ovan. I exempel (43) nedan ska jag nu illustrera hur större enheter, i det här fallet stycken, är kopplade till varandra i källtexten och det sätt på vilket det bakom strukturen finns en särskild tanke:

Exempel 43 (P I)

KT 188: ... *Merkkinä siitä, miten järjestyneet ja samanlaiset olot olivat kaikkialla, voin mainita, että temppelin kauppahuone Babylonissa antoi minulle empimättä kultaa savitauluista, jotka olin saanut kauppahuoneeltani Simyrassa, ja jokaisessa suuressa kaupungissa sai ostaa sataman tai vuorten viiniä, joka tuotiin kaukaa, niin että Syyrian kaupungeissa pidettiin Babylonin vuorten viiniä parhaana ja Babylonissa maksettiin kultaa Syyrian viineistä. **Kenellä vain oli kultaa, hän saattoi ostaa orjia, eri värisiä ja eri kokoisia, lapsia ja miehiä ja nuoria tyttöjä, joiden kanssa saattoi iloita, ja palkata itselleen palvelijoita, mutta kenellä ei ollut kultaa, hän sai tehdä työtä käsillään, kunnes hänen nahkansa oli karkea ja paksu ja kätensä kuhmuiset ja niskansa painunut kumaraan. Mutta jos joku tahtoi murtautua rikkaan taloon ja varastaa kultaa juodakseen viiniä ja iloitakseen ja ostaakseen itselleen orjia, niin hänet otettiin kiinni ja hänet ripustettiin muurille pää alas päin muille varoitukseksi.***

*Ylistettyäni tällä tavoin tuota onnellista aikaa, jolloin päiväkin paistoi kirkaammin ja tuuli oli lempeämpi kuin nykyisinä pahoina päivinä, kerron matkoistani ja kaikesta, mitä näin silmilläni ja kuulin korvillani. ... /Hur väl upprordnade och likartade förhållandena var överallt framgår av att templets handelshus i Babylon utan tvekan gav mig guld för de lertavlor jag hade fått i mitt handelshus i Simyra, och i varje stad fick jag köpa vin från hamnen eller från bergen, hämtat långt borta, så att man i Syriens städer ansåg vinet från bergen i Babylon vara bäst och i Babylon betalade Syriens viner med guld. **Den som blott hade guld, kunde köpa slavar, av olika storlekar, barn och män och unga flickor, som man kunde förlusta sig med, och han kunde avlöna tjänare för sig själv, men den som inte hade guld, han fick arbeta med sina händer, tills hans hud var grov och tjock och händerna valkiga och nacken blivit nedböjd. Men om någon ville bryta sig in i en rik mans hus och stjäla guld för att dricka vin och förlusta sig och köpa slavar, då greps han och hängdes på muren med huvudet nedåt, andra till förvarning.***

Sedan jag **sålunda** prisat den gångna tiden, då även solen lyste klarare och vinden var mildare än under dessa onda dagar, skall jag berätta om mina färder och allt som mina ögon såg och mina öron hörde. ... -> ... MT1 165: ... *Para demostrar lo bien organizadas que estaban las condiciones, diré que la casa de comercio del templo de Babilonia me entregó sin vacilar el oro contra mis tabillas de arcilla escritas por la de Simyra, y en cada gran villa se podía comprar vino de la procedencia más lejana y en las villas sirias gustaba sobre todo el vino de las Colinas de Babilonia, mientras los babilonios compraban a precio de oro el vino de Siria.*

Después de haber ensalzado aquellos tiempos felices en los que el sol era más brillante y el viento más dulce que en nuestras duras épocas actuales, voy a hablar de mis viajes y de todo lo que he visto con mis ojos y oído con mis orejas. ... /För att bevisa hur bra förhållanden var ordnade, kan jag berätta att templets handelshus i Babylon utan att tvekan gav mig guld för mina lertavlor i det i Simyra, och i varje stad kunde man köpa vin med fjärran ursprung och i Syriens städer tyckte man framförallt om vinet från bergen i Babylon, medan babylonier köpte Syriens vin för priset av guld. Efter att jag prisat de lyckliga tiderna under vilka solen lyste klarare och vinden och vinden mildare än dessa hårda tider, kommer jag att berätta om mina färder och allt som jag sett med mina ögon och hört med mina öron.

Som det framgår i exemplet har Bosch Barret strukit det stycke som står i fetstil i källtexten. Vad gäller källtexten vill jag nu citera Leech och Short och konstatera att ”in this context, elegant variation lends itself to irony” (2007: 85). I källtexten har Waltari komponerat en alldeles delikat övergång från något mindre behagligt till vad Leech kallar för ”offensively frank” (2008: 96). Leech och Short

(2007: 223) förklarar ironi och menar att ”as is often the case, irony shows itself in a ’collocative clash’, that is, a combination of words which conflicts with our expectations”. Denna passage är ett utmärkt exempel just på det och också på Waltaris humor som går fullständigt förlorad i båda måltexterna, på grund av att stycket strukits (även Priego har strukit detta stycke i sin översättning; se bilaga 2, enhet 1). Detta är också ett bra exempel på hur stilen reflekterar på vem Sinuhe är och hans karaktär, det vill säga att han är extremt uppriktig. Stilen i källtexten tjänar alltså flera syften och Leechs förklaring är mitt i prick:

Irony is a good example of a discourse phenomenon which requires analysis in terms of a multiple-goal model. [...] We often cannot be tactful while being informative and truthful. We can solve this problem by sacrificing one principle to the other: we can be offensively frank, or we can be evasively or dishonestly polite. But irony offers a cleverer way out of this dilemma – that of conveying an offensive meaning (the covert meaning of the irony) while maintaining a pleasant façade of overt meaning (Leech 2008: 96)

Det faktum att satsen *Después de haber ensalzado a aquellos tiempos felices* (’Efter att jag prisat de lyckliga tiderna’) ... refererar tillbaka på att *köpa vin med fjärran ursprung* i måltexterna gör att hela det humoristiska som finns i källtexten försvinner totalt. Ordvalet i källtexten med adverbet *tällä tavoin* (’sålunda’) bidrar ännu mer till det humoristiska. Även detta element har strukits i MT1. En av orsakerna bakom denna strykning kan tänkas vara att passagens innehåll med att köpa unga flickor och förlusta sig med dem inte var moraliskt sett oklanderligt.

Här bör noteras att bland de strykningar som utgör delar eller hela stycken (se bilaga 1 och 2, enhet 2 och 3) innefattar liknande innehållsmässiga aspekter. Den förstnämnda enheten (2) framstår som särskilt intressant i och med att strykningen lett till att huvudkaraktären Kaptah inte låtits komma till tals i form av direkt anföring, där han bland annat refererar sig till jungrur som behagar karlar i templet. Med utgångspunkt i censurkriterierna (se avsnitt 2.2.2 ovan, punkt 1 och 3) kan strykningen i MT1 möjligtvis förklaras av det faktum att passagen inte endast innehåller aspekten med templets jungrur, utan också sådant språkbruk, nämligen att templets jungfrur fick sjömännens kroppar att sprattla som fisk på torra land, som säkerligen betraktades som olämpligt och uppfattades som anstötligt av religiösa skäl. Varför samma strykning gjordes i Mexiko ter sig dock märkligt. Priego låter ju specifikt förstå att det inte skulle förekomma strykningar i den mexikanska utgåvan utifrån behovet av att censurera tabuämnen (jfr ang. citat på sidan 2 i denna uppsats). Den enhet som återfinns i MT2 men som strukits av Bosch Barret (se bilaga 1, enhet 4) är intressant i den bemärkelsen att Sinuhe i detta sammanhang återger sina tankar och talar i positiva ordalag bland annat om Mitannis glädjehus. Huruvida detta har ansetts vara något oacceptabelt och gett upphov till att stycket strukits i MT1 är min egen spekulation, fastän inte helt ogrundad dock i förhållande till Abelláns censurkriterier vad gäller sexualmoral (se punkt 1, s. 7).

4.4.2.2 Förkortningar av text med krigiskt/militäriskt motiv

Nu ska jag ge ytterligare ett exempel på hur översättarna hanterar texten då handlingen rör sig kring krigaren Horemheb. I exempel 44 åker Sinuhe till en krog som heter Krokodilstjärten för att möta Horemheb och berätta för denne att folket börjat göra uppror mot farao Echnatons nya gud, Aton. Dessa två lämnar krogen hastigt och skyndar sig till templet för att se vad som händer på torget:

Exempel 44 (P II)

KT 383/385/386: ... Tähän huutoon heräsi myös Horemheb Krokodiilinpyrstön takahuoneessa [...] Matkan varrella Horemheb peseytyi oinaskujan suihkulähteessä ja upotti päänsä veteen ja pärskyi raskaasti, sillä krokodiilinpyrstöt jyskyttivät yhä hänen päässään. [...] Siksi hän kiipesi oinaanpäisen leijonan selkään ja katseli sieltä kaikkea, mitä tapahtui, pureskellen leipää, jonka oli

siepannut käteensä lähtiessään kapakasta ... / Vid detta rop vaknade även Horemheb på **Krokodilstjärtens bakre rum** [...] På vägen tvättade sig Horemheb i en springvattenfontän **vid vädursgatan** och doppade sitt huvud i vattnet **och frustade våldsamt**, ty krokodilstjärtarna dunkade alltjämnt i hans huvud [...] Därför klättrade han upp på ryggen av ett vädurshövdat lejon och betraktade därifrån allt som hände, under det han tuggade på det bröd han hade ryckt till sig då han lämnade krogen ... - > ... MT1 324/325/327: ... *Estos gritos despertaron a Horemheb, [...] Por el camino, Horemheb hizo sus abluciones en una fuente pública y metió la cabeza en el agua, porque las colas de cocodrilo le azotaban todavía las sienes. [...] Por esto trepó sobre el lomo de un león de cabeza de carnero para observar mejor los acontecimientos, comiendo un pan que había cogido antes de salir. ...* / Dessa rop väckte Horemheb, [...] På vägen gjorde han sina tvagningar i en allmän fontän och lade huvudet i vattnet, ty krokodilstjärtarna slog fortfarande mot tinningar. [...] Och han klättrade upp på ryggen av ett vädurshövdat lejon, för att bättre kunna se det som hände, och åt ett bröd som han hade tagit innan han gick ut. ...

MT2 234/235: ... *Los gritos despertaron a Horemheb, [...] En el camino se lavó en una fuente, introduciendo su cabeza en el agua con muchos resoplidos y sorbidos, porque las colas de cocodrilo le martilleaban aún las sienes. [...] Y trepó sobre el dorso de un león con cabeza de carnero, para observar los acontecimientos, mientras mordisqueaba el pan que había tomado antes. ...* / Ropen väckte Horemheb, [...] På vägen tvättade han sig i en fontän, och stack huvudet i vattnet med mycket frustande och sörplande, ty krokodilstjärtarna dunkade alltjämnt i hans tinning. [...] ... Och han klättrade upp på ryggen av ett vädurshövdat lejon, för att se bättre det som hände, medan han tuggade på det bröd som han hade tagit tidigare. ...

Till att börja med måste noteras att den specifika platsbenämningen *Krokodiilinyrstön takahuoneessa* ('på Krokodilstjärtens bakre rum') har strukits i båda måltexterna. I det här specifika fallet har vare sig Priego eller Bosch Barret tagit med denna platsbenämning även om den är mycket viktig i sammanhanget, eftersom satsen *krokodiilinyrstöt jyskyttivät yhä hänen päässään* ('krokodilstjärtarna dunkade alltjämnt i hans huvud') är direkt kopplad till vad krogen heter och används på ett humoristiskt och metaforiskt sätt för att referera till att Horemheb är kraftigt bakfull. Skillnaden mellan måltexterna består i att satsen *ja pärskyi raskaasti* ('och frustade våldsamt') har bevarats i MT2. Frågan är dock huruvida läsaren på målspråket kan koppla detta frustande till Horemhebs baksmälla utan vetskap om att Horemheb tillbringat sin natt på krogen. Jämfört med Priego, som förkortat satsen *lähtiessään kapakasta* ('då han lämnade krogen') till ordet *antes* ('tidigare'), har Bosch Barret översatt samma element till *antes de salir* ('innan han gick ut'), vilket kan bedömas vara ytterligare ett fall där en uppenbar likhet återfinns mellan måltexterna. Enligt min mening får dessa samtliga shifts till följd att innehållet med den kraftigt bakfulle Horemheb, som tillbringat sin natt på krogen *Krokodiilinyrstö* ('Krokodilstjärten'), och anledningen till varför han tvättar sig i fontänen på vädursgatan förvrängs i MT1 och fördunklas kraftigt i MT2, trots att satsen *ja pärskyi raskaasti* ('och frustade våldsamt') har bevarats i texten.

Låt mig förklara detta vidare och även lyfta fram den viktiga skillnad som återfinns mellan måltexterna. För att kunna göra det måste jag dock bortse ifrån förkortning-shifts och i stället rikta uppmärksamheten dels till det faktum att Bosch Barret gjort tillägget i form av ordet *pública* ('allmän') och dels till det att han ändrat verbet *peseytyi* ('tvättade sig') till *hizo sus abluciones* ('gjorde sina tvagningar'). Detta tillägg och den semantiska förskjutningen från att tvätta sig till att göra sina tvagningar omvandlar innehållet på det sättet att läsaren på målspråket uppfattar som om Horemheb gjorde någon form av religiös ritual genom att doppa sitt huvud i en allmän fontän. Läsaren på målspråket i Spanien får aldrig reda på att Horemheb doppar sitt huvud i fontänen på grund av att han snabbt vill klarna sig från sin baksmälla. Spanska akademins förklaring av ordet *ablución* ('tvagning') lyder "Acción de purificarse por medio del agua, según ritos de algunas religiones, como la judaica, la mahometana, etc.", dvs. en reningshandling med hjälp av vatten, enligt vissa religioner, som till exempel judisk, muslimsk, etc. Munday (2007a: 93) diskuterar liknande fall och menar att

”the periodic use of a moral veneer of religious vocabulary [...] may reveal the ideological base” och att denna typ av interventioner skulle kunna vara tecken på det ansvar som översättaren hade gentemot den ideologiska kontext i vilken översättaren arbetade. Detta utgör ett bra exempel (44) på en sådan intervention i MT1 och en sådan detalj som inte finns i källtexten och påverkar hela texten. Med detta menar jag att det sker en presentationsshift beträffande Horemhebs karaktär, dvs. en viss homogenisering i och med att de robusta drag som framstår tydliga hos karaktären i källtexten inte kommer till uttryck i samma utsträckning i måltexten. I det här textuella sammanhanget ter det sig alltså tydligt att innehållet inte enbart hamnar i skymundan utan också förändras helt i och med att Bosch Barret inte endast strukit sådana ord, som kopplar läsaren till platsen i texten, utan också manipulerat innehållet genom att placera nya element i texten.

Låt oss nu fortsätta att iakttä och studera vidare hur respektive översättare har handskats med sådana textpassager som tematiskt rör sig kring krigare eller soldater. I exempel 45 återger Sinuhe sina tankar kring staden Kadesh och belyser kring soldaters liv och leverne:

Exempel 45 (P I)

KT 192: ... *Mutta sellaisia ovat kaikki rajamaitten kaupungit, tottelivatpa ne ketä kuningasta hyväsä, ja upseereille ja sotilaille ne ovat rangaistuspaikkoja, kuuluivatpa he Egyptin tai Mitannin, Babylonin tai Khattien maan **armeijaan**, niin etten missään rajakaupungissa kuullut sotilaiden ja upseereiden tekvän muuta kuin kiroavan syntymistään tähän maailmaan, **pelaavan ja tappelevan keskenään, juovan huonoa olutta ja iloitsevan naisten kanssa, joista tuskin oli iloa vaan paremmin surua**. ...* /Men sådana är alla städer i gränslanden, de må lyda under vilken konung som helst, och för officerare och soldater är de strafforter om de så hör till Egyptens eller Mitannis, till Babylons eller Hattis **armé**, och jag har inte någonsin hört att soldaterna och officerarna i en gränsstad gör någonting annat än svär över att de har blivit födda till denna värld, **spela och slåss med varandra, dricker dåligt öl och förlustar sig med kvinnor av vilka de knappast har någon lust utan snarare olust**. ... - > ... MT1 167: ... *Todas las villas fronterizas son parecidas, sean quienes sean sus soberanos, y para los oficiales y soldados son lugares de castigo, pertenezcan a Egipto, a Mitanni o a Babilonia y a Khatti, de manera que en estas guarniciones los soldados y los oficiales no hacían más que lamentarse y maldecir el día en que habían nacido. ...* /Alla gränsstäder är liknande, vem som än är deras härskare, och för officerarna och soldater är de strafforter om de så hör till Egypten eller Mitanni, Babylon eller Khatti, så att soldaterna och officerarna inte gjorde mer i dessa garnisoner än att klaga sig och förbanna den dag som de hade blivit födda. ...

I exemplet ovan består strykningen av ordet *armeijaan* ('armé') och satserna *pelaavan ja tappelevan keskenään, juovan huonoa olutta ja iloitsevan naisten kanssa, joista tuskin oli iloa vaan paremmin surua* ('spela och slåss med varandra, dricker dåligt öl och förlustar sig med kvinnor, av vilka de knappast har någon lust utan snarare olust'). Exempel 45 är ytterligare ett fall som visar att Bosch Barret är konsekvent vad gäller att stryka sådana element som kan betraktas som moraliskt komprometterande, och att strykningarna även i det här fallet riktas mot sådana partier i källtexten som berör soldaters och krigares leverne. Det står klart att strykningarna i MT1 får till följd att bilden av soldaters liv ändras i en riktning där de presenteras i ett mer positivt ljus. Vi bör också ha i åtanke att Bosch Barret lagt till det extra ordet i form av adverbet *tan* ('så') (se exempel 37 ovan) och strukit flera enheter just i sådana här sammanhang som tematiskt berör krigare eller soldater. Här bör också särskilt uppmärksammas att de strukna elementen innehåller sådana element som har att göra med armésoldaters och officerares alkoholanvändning. Låt oss se hur Priego översatt samma passage:

Exempel 46

MT2 120: ... *Todas las ciudades fronterizas son semejantes, sean quienes sean sus reyes, y en cuanto a los oficiales y soldados, para ellos constituyen lugares de castigo, pertenezcan a Egipto o a Mitanni, Babilonia o el país de Hatti, de manera que en sus guarniciones no se oyen sino maldecir y protestar. ...* /Alla gränsstäder är likadana, vem som än är deras kung, och vad beträffar officerarna och soldaterna, är de strafforter för dem, om de så hör till Egypten eller Mitanni, Babylon eller landet

Khatti, så att man inte hör soldaterna och officerarna mer än att svära och protestera i deras garnisoner. ...

Som det visar sig i exempel 46 har Priego strukit exakt samma satser som Bosch Barret, inklusive ordet *armeijaan* ('armé'), trots att översättaren uttryckligen låter förstå att de i Mexiko inte behövde omarbeta originalverket utifrån behovet av att rensa ut oönskade element beträffande krigare (Waltari 1950b: 6). Analysen visar att sådana innehållsmässiga element som gått förlorade i MT1 har gått förlorade även i MT2. Här återfinns det slående likheter mellan måltexterna i form av strykningar av ord och satser.

Låt oss hålla oss kvar vid ämnet *armé*. Alltså har det i analysen kommit fram ytterligare sådana tendenser som visar att shifts förekommer regelbundet i sådana sammanhang då texten tematiskt berör "the representation of the army" som, enligt den föreliggande forskningen (se avsnitt 2.2.2), kan räknas tillhöra de så kallade tabuämnena. Låt oss diskutera detta ämne med hjälp av följande exempel (47) nedan och se vilka komponenter Bosch Barret strukit då handlingen rör sig kring överbefälhavaren Pepitamón. I exempel 47 beordrar denne sina soldater att vräka omkull guden Ammons bild, vilket sker strax innan den händelse som bär namnet Thebas blodbad:

Exempel 47 (P II)

KT 384: ... *Tällä välin tuo pieni, lihava rotukissa, jonka nimi oli Pepitamón, järjesti joukkonsa ja hyökkäysvaunut temppelin edustalle. Saatuaan tietää, että kaikki oli järjestyksessä ja jokainen ryhmä tiesi tehtävänsä, hän nousi seisomaan kultaisessa kantotuolissaan ja huusi kimeällä äänellä: 'Egyptin sotilaat, Kushin pelottomat miehet ja urheat shardanat! Menkää ja kaatakaa kirottun Ammonin kuva faraon käsken mukaan ja palkkanne on oleva suuri.'* Tämän sanottuaan hän **luuli tehneensä kaiken, mitä häneltä vaadittiin**, ja istuutui **tyytyväisenä** kantotuolin pehmeille pieluksille ja antoi lehyhtellä **ilmaa ympärilleen**, sillä oli jo hyvin kuuma. ... /Den där lilla feta **raskatten**, vars namn var Pepitamón, ordnade under tiden sina trupper och stridsvagnar framför templet. Då han fått meddelande om att allt var i ordning och att varje trupp kände sin uppgift, reste han sig upp i sin gyllene bärestol och ropade med gäll röst: 'Egyptiska soldater, oförvägna män från Kusj och tappra sjardaner! Gå och vräk omkull den förbannade Ammons bild, efter faraos befallning, och eder lön skall varda stor.' Då han sagt detta **trodde** han att han hade gjort allt **som krävdes av honom**, och han satte sig **belåten** ned bärestolens mjuka kuddar och lät slavar fläkta **luft till sin omgivning**, ty det var redan mycket hett. ... ->

... MT1 325: ... *Entretanto, aquel hombre regordete, cuyo nombre era Pepitamón, había dispuesto sus tropas y sus carros de guerra delante del templo. Habiéndose enterado de que todo estaba en orden y que cada destacamento conocía su misión, subió a su litera dorada y con voz aguda gritó: – ¡Soldados de Egipto, guerreros impávidos de Kush, bravos sardos! ¡Id y derribad a este maldito Amón por orden del faraón y vuestra compensa será grande!*

Habiendo así cumplido con todo lo que consideraba su deber, volvió a recostarse sobre los muelles almohadones de su litera y se hizo abanicar por sus esclavos, porque el calor era ya sofocante. ... /Under tiden, den där rundlagda mannen, vars namn var pepitamón, hade ordnat sina trupper och sina stridsvagnar framför templet. Då han fått veta att allt var i ordning och att varje truppstyrka visste sin uppgift, steg han upp till sin gyllene bärestol och skrek med gäll röst: – Egyptens soldater, oförvägna män från Kusj, tappra sjardaner! Gå och vräk omkull den där förbannade Ammon efter faraos befallning och eder lön skall varda stor! Då han uppfyllt *så här* allt det som han betraktade som sin plikt, lutade han sig igen över fjäderkuddarna och han lät sina slavar fläkta honom, ty värmen var redan kvav. ...

I exempel ovan består Bosch Barrets strykningar av följande element: substantivet *rotu* ('ras'), verbet *luuli* ('trodde'), satsen *mitä häneltä vaadittiin* ('som krävdes av honom'), frasen *ilmaa ympärilleen* ('luft till sin omgivning') och adjektivet *tyytyväisenä* ('belåten'). Det faktum att Bosch Barret därtill ändrat *rotukissa* ('raskatten') till *hombre* ('mannen') och adjektivet *lihava* ('fet') till *regordete* ('rundlagda') i exemplets första mening, bidrar naturligtvis också till att de ironiska och hånfulla konnotationer som återfinns i källtexten försvinner i MT1. Tonen omvandlas till en som i stället verkar

nästintill respektfull. I Ingos (2007: 169) termer är *regordete* ('rundlagda') något förskönande ordval jämfört med källtextens *tuo pieni lihava* ('den där lilla feta'). Även ordvalet med *aquel* ('den där') bidrar till den mer respektfulla tonen. Om Bosch Barret hade velat bevara det hånfulla hade han med små medel kunnat förmedla det nedsättande, t.ex. genom att översätta *tuo* ('den där') till *ese* ('den där'), eftersom *ese* nämligen kan ha en nedvärderande klang då det står som bestämningsord (Fant, Hermerén, & Österberg 2004: 52). För övrigt är det tillagda adverbet *así* ('så här') ytterligare en aspekt som bör uppmärksammas i och med att det teoretiskt sett skulle kunna klassas som ett sådant element som "alerts us to the speaker's wish to draw attention to a particular word, phrase or passage" i syfte att möjligtvis "make readers rethink their views of the world" (Boase-Beier 2006: 91). Huruvida detta varit Bosch Barrets avsikt kan man ju aldrig veta med säkerhet, men, om inte annat så bidrar tillägget med *así* ('så här') i alla till att källtextens innehåll med att Pepitamón trodde att han hade gjort allt som krävdes av honom förvrängs i måltexten och ändras till att betyda att han så här uppfyllt allt det som han betraktade som sin plikt. Konnotativt sett bär satsen *Habiendo así cumplido con todo lo que consideraba su deber* ('Då han uppfyllt så här allt det som han betraktade som sin plikt') en viss högstämndhet jämfört med innehållet i källtexten. I det här fallet verkar det som om texten manipulerats avsiktligt i och med att strykningarna gjorts systematiskt för att överbefälhavaren Pepitamón inte skulle presenteras i översättningen på samma sätt som i källtexten, där han skildras i en starkt ironisk ton. Låt oss nu se hur Priego översatt samma passage:

Exempel 48 (P II)

–> ... MT2 234: ... *El gatito gordo cuyo nombre era Pepitamón, estaba colocando sus tropas y carros de guerra ante el templo. Cuando supo que todo estaba listo y que cada quien sabía sus órdenes, subió en su litera dorada y gritó con voz chillona: – ¡Hombres de Egipto! ¡Atrevidos guerreros de Kush! ¡Valientes sárdanos! ¡Id y derrocad la imagen de Amón, según las órdenes del Faraón y vuestra recompensa será grande! Creyendo haber cumplido así con su deber, se arrellanó en los cojines de su litera y pidió a sus esclavos que le abanicasen, porque se hacía sentir ya el calor. ... / Den lilla feta katten, vars namn var Pepitamón, höll på att ställa fram sina trupper och stridsvagnar framför templet. Då han fick veta att allt var i ordning och att alla visste det de beordras att göra, steg han upp i sin gyllene bärstol och ropade med gäll röst: 'Egyptiska män, oförvägna män från Kusj! Tappra sjardaner! Gå och vräk omkull Ammons bild, efter faraos befallning, och eder lön skall vardas stor!' Eftersom han trodde att han så här hade uppfyllt sin plikt, lutade han sig tillbaka på bärstolens mjuka kuddar och bad sina slavar fläktas honom med solfjäder, ty han kände redan av hettan. ...*

Exempel 48 visar att elementet med verbet *luuli* ('trodde') översatts i Priegos text till skillnad mot Bosch Barret. För övrigt kan dock konstateras att även Priego strukit frasen *ilmaa ympärilleen* ('luft till sin omgivning') och adjektivet *tyytyväisenä* ('belåten'). Den sats som i källtexten mest tillspetsats med ironi har lösts nästintill på varandra liknande sätt i och med att det finns likheter vad gäller valen på ordnivån, nämligen orden *cumplido* ('uppfyllt'), *deber* ('plikt') och *así* ('så här') (jfr exempel 47 ovan). En viktig skillnad mellan måltexterna består dock i att Priego använt sig av det spanska diminutivet och översatt *peñi, lihava* ('lilla, feta') till *el gatito* ('lilla katten'), vilket bidrar något till det att det hånfulla bevarats i MT2. Det extra ironiska som finns i ordet *rotu* ('ras') och riktas mot Pepitamón har dock strukits i båda måltexterna.

4.4.2.3 Förkortningar av text med religiöst motiv

Förkortningar av text med religiöst motiv kan närmas inledningsvis med hjälp av sådan textpassage där en av romanens viktigaste huvudkaraktärer, Kaptah, figurerar. Följande exempel är hämtat från den första textpassagen och är i form av direkt anföring. I exempel 49 återges Kaptahs tal och tankar inför Sinuhes beslut att ge sig på en lång resa:

Exempel 49 (P I)

KT 189-190: ... *Mutta jos matkasi kestää vuosia, on mahdollista, ettet milloinkaan palaa enkä koskaan enää näe sinua. Siksi minun on seurattava sinua ja otettava pyhä kuoriaisemme mukaani, sillä sellaisella matkalla tarvitset kaiken hyvän onnen, mikä sinulla on, ja ilman kuoriaista putoat rotkoihin matkallasi ja rosvot keihästävät sinut.* ... /Men om din resa varar år är det möjligt att du aldrig återvänder och att jag **aldrig** ser dig mer. Därför måste jag följa dig och ta med mig vår **heliga** skalbagge, ty på en sådan resa behöver du all lycka **som du har**, och utan skalbaggen störtar du i klyftor **på din resa** och blir spetsad på rövares spjut. ... - > ... MT1 165-166: ... *pero si tu viaje dura años es posible que no regreses nunca y no vuelva a verte más. Por esto debo seguirte llevándome el escarabajo, porque durante un viaje como este necesitarás toda la suerte, y sin el escarabajo caerás en los abismos y los bandidos te atravesarían con sus lanzas.* ... /men om din resa varar år är det möjligt att du aldrig återvänder och att jag inte ser dig mer. Därför måste jag följa dig och ta med mig skalbaggen, ty du kommer att behöva all tur under en resa som denna och utan skalbaggen faller du nog i klyftor och rövarena kommer att spetsa dig med sina spjut. ...

Av exemplet ovan framgår att satsen *mikä sinulla on* ('som du har'), adverbet *koskaan* ('aldrig') och substantivet *matkallasi* ('på din resa') med adverbial funktion, strukits helt i Bosch Barrets text. I det här fallet är strykningen av adjektivet *pyhä* ('heliga') som mest intressant. Strukturellt sett håller Bosch Barret sig nära källtexten endast vad gäller meningstrukturen i och med att han behållit de långa meningarna, vars stilistiska syfte är att återspegla det mentala tillstånd som Kaptah befinner sig i. Det faktum att adjektivet *pyhä* ('heliga') strukits, får dock till effekt att en del viktig information går förlorad, nämligen det att Kaptah och Sinuhe är vidskepliga. Kaptah tror på den där skalbaggen som om den vore en gud (se exempel 50 nedan) och också att de, Sinuhe och han själv, kan räddas från alla situationer tack vare att de alltid bär den med sig. Det exotiska och främmande som skapats och förmedlas i originalet finns alltså inte i måltextern. I exempel 50 visas vidare hur Bosch Barret hanterar innehållet då det rör sig om skalbaggens gudomlighet:

Exempel 50 (P I)

KT 188: ... *Mutta kuoriaisemme on tosiaan väkevä jumala ja on varjellut sinua, niin että tämä on hyvä päivä.* ... /Men vår skalbagge är sannerligen **en stark gud** som så har beskyddat dig, **så att detta är en god dag**. ... - > ... MT1 165: ... *Pero nuestro escarabajo es verdaderamente poderoso y te ha protegido.* ... /Men vår skalbagge är verkligen mäktig och den har skyddat dig. ...

I exempel ovan framgår alltså att ordet *jumala* ('en gud') och satsen *niin että tämä on hyvä päivä* ('så att detta är en god dag') har strukits. Det visar sig både i exempel 49 och ovan (50) att Bosch Barret inte överför det faktum att skalbaggen likställs med gud i källtexten. Detta ter sig mycket märkligt och frågan om huruvida strykningen gjorts av religiösa skäl uppstår. Har censuren verkligen varit så strikt? I sitt förord tar Priego upp detta och menar att vissa element i *Sinuhe egyptiern* hade censurerats i Spanien på grund av att boken var vanvördig bl.a. just mot *gudar* (jfr ang. citat på sidan 2 i denna uppsats). Låt oss nu se hur Priego översatt föregående passage:

Exempel 51 (P I)

MT2 119: ... *Pero si tu viaje ha de durar años, es posible que no regreses y que yo no te vea más. Por tanto, tendré que ir contigo, llevando nuestro escarabajo sagrado. En viaje semejante necesitarás de toda la suerte posible, y sin el escarabajo caerías en las simas o te atravesarían los bandidos con las lanzas.* ... /Men om din resa måste vara år, är det möjligt att du inte återvänder och att jag inte ser dig mer. Därför, måste jag nog följa dig och ta med vår heliga skalbagge. På sådan resa kommer du att behöva all möjlig tur, och utan skalbaggen skulle du falla i bergsklyftor eller rövare skulle genomborra dig med sina spjut. ...

Exempel 52 (P I)

MT2 119: ... *En verdad que nuestro escarabajo es un dios poderoso y te ha protegido, ¡bendito sea!* ... /Sannerligen är vår skalbagge en mäktig gud och har beskyddat dig, gudskelov! ...

Det visar sig alltså i exempel 51 och 52 att Priego har översatt *pyhä* ('heliga') till *sagrado* ('helig') och *jumala* ('gud') till *un dios* ('en gud'), som denotativt och konnotativt sett motsvarar de finska orden i källtexten. Den innehållsmässiga aspekten med att skalbaggen är helig och likställs med gud i MT2 är alltså en viktig innehållsmässig skillnad mellan måltexterna.

Nästa exempel är hämtat från den andra textpassagen, ur kapitlet "Taivaankorkeuden kaupunki" ('Himmelhöjdens stad'), och är i sig intressant för att handlingen rör sig kring vad som händer efter blodbadet i Theba. Passagen nedan är ett bra exempel på den osminkade realism som jag tidigare refererat till i inledningen. I passagen skildras scener som är rätt så råa och anstötliga. Låt oss alltså betrakta exempel 53 nedan:

Exempel 53 (P II)

KT 390: ... *Mutta pahinta mikä tapahtui oli ruumiiden **jättäminen makaamaan** ja mätänemään torille temppelin eteen, sillä kukaan ei ollut tietävinään ruumiista välttääkseen faraon vihan, koska faraolle oli sanottu, että vain muutamit olivat saaneet surmansa. Eikä omaisten sallittu korjata pois rakkaittensa ruumiita torilta, vaan vain rikkaimmille myivät shardanat muutamia ruumiita ensimmäisenä päivänä, mutta seuraavana päivänä pakenivat shardanatkin torilta löyhkän tähden.* Siksi ruumiiden **makea** lemu myrkytti kaupungin ja joen vesikin myrkyttyi eikä kulunut monta päivää, ennen kuin taudit alkoivat raivota **kaupungissa** eikä niitä voinut torjua, sillä Elämän talo lääkevarastoineen oli temppelin muurien sisäpuolella. Joka yö roihusi tulipaloja kaupungissa ja taloja ryöstettiin ja maalatut neekerit joivat viiniä kultaisista maljoista ja shardanat lepäsivät yönsä pehmeissä vuoteissa vuodekatosten alla. **Mutta** yötä päivää huusivat papit temppelin muureilta kirousta väärälle faraolle ja kirousta kaikille, jotka kielsivät Ammonin. Pimenneoistaan nousi kaikki kaupungin roskaväki, kaikki varkaat, haudanryöstäjät ja katurösvot, jotka eivät pelänneet jumalia eivätkä Ammoniakaan. He siunasivat hurskaasti Atonia ja menivät hänen temppeliinsä, **joka kiireesti oli puhdistettu**, ja ottivat vastaan henkiinjääneiden pappien **käsistä** elämän ristin ja sitoivat sen kaulaansa suojelevana taikakaluna voidakseen ryöstää, murhata ja raiskata mielensä mukaan **pimeinä öinä**. Eikä näiden päivien ja öiden jälkeen Theba enää moneen vuoteen palannut ennalleen, vaan **valta ja rikkaus vuotivat siitä kuin veri lihavan ruumiin lukuisista haavoista**. ... /Men det värsta som hände var att **man lämnade** liken **liggande** och ruttande på torget framför templet, ty ingen lätsades veta av liken för att undvika faraos hat, ty till farao hade man sagt, att endast få hade dött. Och de anhöriga fick inte flytta undan sina kärastes kroppar **från torget, utan endast för de rikaste sålde sjardaner några kroppar på första dagen, men nästa dag flydde även sjardaner från torget på grund av stanken**. Därför förpestade likens **söta** stank staden och även vattnet i floden förpestades och det dröjde inte många dagar, förrän sjukdomar började härja i staden och man kunde inte stoppa dem, ty Livets hus med sina medicinförråd låg inom templets murar. Varje natt rasade eldsvådor **i staden** och hus plundrades och målade negrer drack vin ur gyllene bägare och sjardaner vilade i mjuka bäddar under sänghimlar. **Men** natt och dag ropade prästerna från tempelmurarna ut förbannelser över den falske farao och förbannelser över alla som förnekade Ammon. Ur sina gömslen dök alla stadens slödder fram, alla tjuvar, gravplundrare och strärövare som inte fruktade gudarna och inte ens Ammon. Fromt välsignade de Aton och gick in i hans tempel, **som skyndsamt hade renats**, och ur de överlevande prästernas **händer** mottog de livets kors och band det kring sin hals som ett skyddande trollmedel, för att efter behag kunna röva, mörda och våldtaga **under de mörka nätterna**. Och efter dessa nätter och dagar blev Tebe inte på många år vad det hade varit, **utan makten och rikedomen rann bort från den som blod genom sår i en fet kropp**. ... - >

MT1 329: ... *Pero lo peor era que los cadáveres seguían pudriéndose en las calles cercanas al templo, pues nadie se atrevía a recogerlos por no incurrir en la cólera del farao, a quien se había dicho que las víctimas eran poco numerosas. No se permitía tampoco a los parientes llevarse los cuerpos de los suyos. Así fue como el olor de los muchos cadáveres apestó el aire de la villa e incluso el agua del río, y al cabo de pocos días las enfermedades se desencadenaron en la villa y no se las pudo combatir porque la Casa de la Vida estaba dentro del recinto de Amón, con sus depósitos de medicinas.*

Cada noche las casas ardían y eran saqueadas, y los negros pintados bebían vino en copas de oro y los sardos dormían blandamente en las camas de los ricos. Día y noche, desde lo alto de las murallas del templo, los sacerdotes lanzaban maldiciones contra el falso faraón y contra todos los que abjuraban de Amón. Toda la turbamulta de la villa salió de sus antros: los ladrones, los saqueadores

de sepulturas y los bandoleros que no temían a ningún dios, ni siquiera a Amón. Invocaban piadosamente a Atón e iban a su templo a pedir a los sacerdotes supervivientes una cruz de vida que se ponían en el cuello como talisman, para poder saquear, matar y robar a su antojo. Después de estos días y estas noches, Tebas necesitó años enteros para recuperar su aspecto anterior. ... Men det värsta var att liken fortsatte att ruttna på de gator som låg i templets närhet, eftersom ingen vågade ta med sig dem för att inte dra på sig faraos ilska, för vilken man hade sagt att antalet offer var lågt. Man tillät inte heller släktingarna att ta med sig de kroppar som var deras. Det blev så att de otaliga likens lukt förpestade stadens luft och också vattnet i floden, och inom några dagar bröt ut sjukdomarna i staden och man kunde inte kämpa emot dem ty Livets hus var inom Ammons område, med sina medicinförråd.

Varje natt stod husen i lågor och rånades, och de målade negrerna drack vin ur gyllene bägare och sjardaner sov lugnt i de rikas sängar. Dag och natt, högtifrån från templets murar, kastade präster förbannelser över den falske farao och över alla som förnekade Ammon. Hela staden pöbelhop kom ut ur sina hålor: tjuvarna, gravplundrare och banditer som inte fruktade någon gud, inte ens Ammon. De bönföll fromt till Aton och gick till hans tempel för att be de överlevande prästerna om livets kors som de hängde kring halsen som amulett, för att kunna röva, mörda och stjäla efter behag. Efter dessa dagar och nätter, behövde Teba hela år för att återfå sin tidigare uppsyn. ...

Bosch Barret har alltså strukit *jättäminen makaamaan* ('att man lämnade liggande'), *torilta* ('från torget'), satserna *vaan vain rikkaimmille myivät shardanat muutamia ruumiita ensimmäisenä päivänä, mutta seuraavana päivänä pakenivat shardanatkin torilta löyhkän tähden* ('utan endast för de rikaste sålde sjardaner några kroppar på första dagen, men nästa dag flydde även sjardaner från torget på grund av stanken'), substantivet *kaupungissa* ('i staden'), konjunktionen *mutta* ('men'), satsen *joka kiireesti oli puhdistettu* ('som skyndsamt hade renats'), ordet *käsistä* ('händer'), frasen *pimeinä öinä* ('under de mörka nätterna') och satsen *vaan valta ja rikkaus vuotivat siitä kuin veri lihavan ruumiin lukuisista haavoista* ('utan makten och rikedomerna rann bort från den som blod genom sår i en fet kropp'). Dessa strykningar verkar tendera att vara riktade mot just de satser och element som utgör de komponenter med vilka kontrasten skapas i källtexten. Människor ruttnar på torget, för att man inte ska uppröra faraon. Kontrasten med ruttande liken på torget och att templet har renats är påtaglig i källtexten. Därtill har strukits det groteska inslaget med att sjardaner begärde pengar av anhöriga för att de skulle få ta med sig sina döda anhöriga från torget. Det faktum att kropparna låg och ruttade framför templet har ändrats till att kropparna låg *en las calles cercanas al templo* ('på de gator som låg i templets närhet'). Dessutom har ordet *rakkaitensa* ('sina kärastes') ändrats till det neutrala pronomenet *los suyos* ('[som var] deras/ sina'), vilket har till följd att källtextens ord *rakkaitensa* förlorar sin emotiva konnotation. Även det pejorativa ordet *raiskata* ('våldtaga') har ersatts med *robar* ('stjäla'). Detaljen med liken och stanken har förmildrats genom strykningen av adjektivet *makea* ('söt'). Innehållet med att de som mottagit livets kors ur händerna av prästerna våldtog under de mörka nätterna har försvunnit i översättningen. Den påtagliga ironi som riktar sig mot präster och den dubbelmoral som antyds råda bland dem försvinner således också i MT1. Det ska noteras att inte heller det metaforiska som förstärker hela intrycket i sista meningen har översatts. Här kan jag inte undgå känslan av att översättaren avsiktligt valt att nedtona eller "distort" innehållet genom vad Munday (2007a: 13) kallar för "low-level lexical choices". Översättningen fångar inte upp den känslöstyrka och laddning som finns hos originalet. Med stöd i Nidas (1964/2004: 167) teori om dynamisk ekvivalens ter det sig nästintill som ett omöjligt alternativ att kunna hävda att översättarens intention skulle ha varit att skapa samma intryck på sina mottagare i målkulturen som originaltexten hade på sina läsare. Med den vetskapen om att sådana passager som innehöll orimlig råhet möjligtvis nedtonades eller togs bort i texterna, vilket framgick av de anmärkningar som gjorts av censurapparatens granskare (se 2.2.2 ovan), bör det vara skäligt att ställa frågan om även dessa strykningar och modifieringar gjordes av sådana censurskäl. Låt oss nu se hur Priego översatt samma passage:

Exempel 54 (P II)

MT2 237: ... *Y fué lo peor que los cadáveres se pudrían en las cercanías del templo, pues nadie se cuidaba de llevarse por miedo de incurrir en la cólera del Faraón, al que se había informado que las víctimas eran escasas. Ni se permitía a los parientes cuidarse de los cuerpos de los suyos. De manera, que el olor de los muertos apestaba los aires de la ciudad e incluso las aguas del río. Pocos días después, las enfermedades estallaron en la ciudad, sin que pudiese nadie luchar contra ellas, porque la Casa de la Vida quedaba dentro del recinto del templo, como también el depósito de las medicinas.*

Todas las noches ardían casas que eran saqueadas, y los negros pintarrajeados bebían vino en copas áureas, y los sárdanos dormían muellemente en los lechos de los ricos. Día y noche, desde lo alto de las murallas del templo, los sacerdotes lanzaban maldiciones sobre el Faraón y contra todos los que abjuraron la fé en Amón. Los maleantes de la ciudad salieron de sus escondrijos, y los ladrones, los saqueadores de tumbas, los asaltantes que no tenían a dios alguno, incluido Amón, invocaban piadosamente a Atón y acudían a su templo a solicitar de los sacerdotes sobrevivientes una cruz de vida, que se colocaban al cuello como talismán para poder robar, matar y saquear a gusto. Tras de aquellos días, fueron precisos años enteros para que Tebas pudiese tener su aspecto de antaño, pues el poder y la riqueza se derramaron como la sangre de un cuerpo pletórico. ... /Och det värsta var att liken ruttnade i templets närhet, ty ingen såg till att ta med sig dem, för fruktan av att dra på sig faraos ilska, för vilken man hade underrättat att offren var få, för vilken man hade underrättat att offren var få. Heller inte tilläts de anhöriga att ta hand om de kroppar som var deras. Så att, de dödas lukt förpestade stadens luft och också flodens vatten. Några dagar efteråt bröt sjukdomarna ut i staden, utan att någon kunde kämpa emot dem, ty Livets hus låg inom templets område, såsom också medicinförrådet.

Varje natt stod de hus som plundrades i lågor, och de målade negrerna drack vin i gyllene bägare, och sardanerna sov bekymmerslöst i de rikas sängar. Dag och natt, högtifrån från templets murar, kastade prästerna förbannelser över farao och över alla som förnekade tron till Ammon. Stadens kriminella kom ut ur sina gömslen, och de tjuvar, gravplundrare och rånare som inte hade någon gud alls, inklusive Ammon, bönföll fromt till Aton och gick till hans tempel för att be de överlevande prästerna om livets kors, som de hängde kring halsen som amulett för att kunna råna, döda och plundra efter behag. Efter de där dagar, gick det flera år innan Teba skulle bli som förr, ty makten och rikedomerna rinna ur den som blod från en sårig kropp. ...

I exempel 54 visar sig att den mexikanska översättaren gjort exakt samma mängd av strykningar, förutom den sista meningen med det metaforiskt jämförande inslaget. Därtill verkar det nästan som om alla ord endast bytts till andra. Jämfört med Bosch Barret, som översatt *kultaisista maljoista* ('gyllene bägare') till *copas de oro* ('guldbägare'), har Priego översatt samma enhet till *copas áureas* ('gyllene/guldgångsiga bägare'), källtextens *raiskata* ('våldtaga') har översatts till *robar* ('stjåla') i MT1 och till *saquearar* ('plundra') i MT2, och så vidare.

Låt oss nu dock gå vidare och ta en titt på hur händelserna kring själva striden mellan Horemhebs trupper och hettiter har översatts av respektive översättare. Denna passage, som är tagen ur den tredje textpassagen i kapitlet "Pyhä sota" ('Det heliga kriget'), är särskilt central i och med att här avgörs egyptiernas öde i kriget mot hettiter:

Exempel 55 (P III)

KT 662-663: ... *Mutta heittiläisten kevyiden hyökkäysvaunuryhmäin käydessä rynnäkköön näin näyn, joka oli ihmeellinen, sillä Horemheb, joka oli seurannut joukkojaan, juoksi näkyviin esteiden takaa ja hän juoksi yksin suoraan ryskyviä hyökkäysvaunuja kohden ja tunsin hänet hyvin, sillä hän oli päättä pitempi kaikkia matalia Niilin miehiä. Tämän nähdessäni nousin seisomaan ja huusin ja puristelin nyrkkejäni, mutta Horemheb tempasi maasta heittiläisten viskaaman keihään, jonka päässä hulmusi merkkiviiri, ja viskasi sen kauas pois, niin että se upposi jälleen tärysten töröttämään hiekkään. Hänen sotaällynsä oli nopeampi kaikkien muiden älyä, ja ennen kaikkia muita hän tajusi näiden merkkikeihäiden tarkoituksen, sillä ennen hyökkäystä heittiläiset lähettivät kokeneimmat miehensä yksinäisten hevosten selässä merkitsemään keihäillä ja viireillä kohdat, joissa esteet olivat heikoimmat ja läpimurto saattoi onnistua parhaiten. ... /Men då hettiternas lätta stridsvagnar gick till anfall fick jag se en sällsam syn, ty Horemheb, som hade*

följt sina trupper åt, rusade fram genom hindren och han sprang ensam rakt mot de dundrande stridsvagnarna och jag igenkände honom väl, ty han var huvudet högre än alla Nilens korta män. Då jag såg detta reste jag mig upp att stå och ropade och knöt nävarna, men Horemheb ryckte upp ur marken ett av hettiternas spjut i vars ände en teckenvimpel vajade, och kastade det långt bort, så att det darrande blev stående i sanden. Hans krigarförstånd var snabbare än alla andras förstånd och före alla andra fattade han meningen med dessa teckenspjut, ty före anfallet sände hettiterna fram sina mest erfarna män på ryggen av ensamma hästar för att med spjut och vimplar märka ut de platser där hindren var svagast och där ett genombrott kunde lyckas bäst. ... - > ... MT1 519: ... *Súbitamente vi a Horemheb correr solo hacia los obstáculos y arrancando una de las lanzas la arrojó a lo lejos y entonces comprendí que los hitatas las habían colocado para marcar los puntos débiles de los obstáculos y servir de guía a los carros pesados. ...* /Plötsligt såg jag Horemheb springa ensam mot hindren och slita ett av spjuten och kasta det långt bort och då förstod jag att hettiterna hade placerat dem för att markera de svaga platserna bland hindren och tjäna som vägvisare för de tunga vagnarna. ...

Här handlar det inte om den ”breaking up” effekt som tas upp av Tapani (2002: 77) och innebär att översättaren bryter upp källtextens långa meningar. I det här fallet, som framgår i exempel ovan, handlar det om att översättaren krympt en ”action-packed” passage och plockat bort ord, fraser och satser litet här och var och gjort en sammanfattning. Effekten av dessa strykningar, vars andel utgör cirka 61 % (70 ord av källtextens 115 ord), får inte minst till följd att handlingen krymper. Läsaren på målspråket får alltså vare sig veta detaljerna kring händelseförloppet eller Horemhebs sluga krigsföring och upplever hela historien i mycket snabbare tempo än i källtexten. Låt oss se hur samma passage översatts av Priego:

Exempel 56 (P III)

MT2 373: ... *Cuando los carros ligeros comenzaron su asalto, vi a Horemheb correr solo hacia las trincheras, donde tomó una de las lanzas, arrojándola muy lejos detrás de él y clavándola en la arena, de modo que quedó con la banderola para arriba. Fue el único que inmediatamente se dió cuenta del propósito enemigo al clavar las banderolas, y que era, precisamente, marcar los puntos débiles de la defensa, en donde se habían abierto brechas. ...* /Då de lätta stridsvagnarna började sitt anfall, såg jag Horemheb springa mot skyttegravarna, där han tog ett av spjuten, och kastade det långt bort bakom honom så att det trycktes ner i sanden och blev kvar med fanan uppåt. Han var den enda som omedelbart insåg fiendeavsikten då de fäste ned fanorna, och att det var exakt för att markera de svaga punkterna i försvaret, där det hade öppnats bräscher. ...

Likheten mellan måltexterna består i att det i båda fallen rör sig om sammanfattningar. Kvantitativt sett ligger Priego något närmare källtexten i och med att hon översatt 73 ord av de 115 orden i källtexten, vilket innebär att strykningarna således (42 ord av källtextens 115) utgör 37 % och är något mindre jämfört med Bosch Barrets 61 %.

4.4.3 Förkortning: några slutsatser

Vilka slutsatser kan dras av resultaten så här långt? Sett ur polysystemteoretiskt perspektiv talar resultaten sammantaget för det faktum att Waltaris *Sinuhe egyptiern* intog en perifer position i det spanska litterära polysystemet, kring vilket det även spekulerades tidigare (2.3.1). Denna slutsats kan dras utifrån det faktum att mängden strykningar är mycket hög (se t.ex. tabell 9) och att översättaren Bosch Barret inte visar några tecken på att vara nyskapande i sin översättning. I Even-Zohars (1978/2004: 203) termer kan jag även konstatera att det inte heller finns något som tyder på att Bosch Barret inte huvudsakligen skulle ha lutat sig i ”ready-made models in his home repertoire into which the source text would be transferable”. Inte heller finns det några fall som visar prov på att han skulle ha överträtt det vad Even-Zohar (1978/2004: 203) kallar för ”the home conventions” i och med att strykningarna tenderar att vara systematiska och riktade mot sådana ämnen som tematiskt rör sig kring gud, ledare, sådana som arméofficerare, överbefälhavare och krigare, okonventionella kvinnor, andra

passager med sexuellt eller erotiskt motiv och prästerskap (jfr ämnen i 2.2.2 ovan). Därtill har analysen visat att Bosch Barrets översättning visar tydliga tecken på manipulation i och med att nya innehållsmässiga element placerats i måltexten, innehållet verkar ha förvrängts systematiskt genom vad Munday (2007a: 13) kallar för ”low-level lexical choices” och sådana konnotationer som inte motsvarade originalets (den här typen av manipulation diskuterades bl. a. vid exempel 44, s. 47; 47, s. 50 och 53, s. 53-54). Analysen har också visat att strykningarna i MT1 tenderar systematiskt att vara riktade mot sådana element med vilka ironin skapas i källtexten. I MT2 har ett sådant fall uppdagats där det ironiska i någon mån bevarats (se exempel 48 ovan). Analysen av förkortning-shifts har uppdagat ytterligare fall där det finns slående innehållsmässiga likheter mellan måltexterna och att Priego enbart delvis hållit sig nära källtexten. Den passage som på sätt och vis utgör höjdpunkten i källtexten har krympts och gjorts till en sammanfattning i båda måltexterna. Dessa typer av likheter mellan måltexterna har noterats vara mycket överraskande med tanke på det som står att läsa i Priegos förord (jfr ang. citat på sidorna 2, 13 och 21 i denna uppsats).

4.5 Blandade: kvantitativ och kvalitativ analys

I likhet med de tidigare avsnitten presenteras de kvantitativa resultatens fördelning i underkategorierna, dock med den skillnaden att huvudkategorin blandade (”miscellaneous”) bryts ned endast i primära underkategorier. Som tidigare (i avsnitt 3.2.2) angetts har alltså även semantiska shifts inkluderats och placerats i denna kategori, till skillnad mot tillämpningen av modellen hos Pekkanen (jfr 2010).

4.5.1 Fördelning i underkategorier

Här (i tabell 12 nedan) redovisas hur blandade shifts fördelas i de fyra primära underkategorierna *tempus & modus*, *strykning av repetition*, *semantiska shifts* och *andra* inom huvudkategorin blandade shifts. I tabell (12) nedan redovisas förekomsten av de shifts som rör den handlande agenten i berättandet under rubriken ”Andra”.

Primär underkategori	Antal blandade shifts (andel % av den totala mängden)			
	Bosch Barret (MT1)		Priego (MT2)	
Tempus & modus	25	(15,3 %)	14	(9,2 %)
Strykning av repetition	52	(32 %)	57	(37,5 %)
Semantiska shifts	80	(49 %)	69	(45,4 %)
Andra	6	(3,7 %)	12	(7,9 %)
Totalt	163	(100 %)	152	(100 %)

Tabell 12. Antal blandade shifts i de primära underkategorierna *tempus & modus*, *strykning av repetition*, *semantiska shifts* och *andra*

Inledningsvis kan konstateras att förekomsten av shifts som rör tempus och modus är låg både i MT1 och i MT2. Bland dessa går inte heller att finna några sådana nämnvärda förändringar som förtjänar att uppmärksammas och diskuteras mer ingående. Av samma skäl kommer inte heller de shifts som i tabellen placerats under *Andra* att analyseras vidare. I kategorin för *strykning av repetition* och *semantiska shifts* är förekomsten däremot betydligt högre och det finns fall som visar prov på några intressanta shifts. Tabell 12 visar att sådana shifts som rör strykning av repetition förekommer i stort

sett i samma utsträckning i båda måltexterna. Av tabellen går även att utläsa att det inte finns några nämnvärda skillnader vare sig räknat i procent eller i antal. I kategorin för semantiska shifts är skillnaden som störst i och med att Bosch Barret avlägsnat sig från källtexten 11 fler gånger än Priego. Totalt sett utgör skillnaden 11 stycken blandade shifts mellan MT1 och MT2.

4.5.2 Kvalitativ analys med exempel på struken repetition och semantiska shifts

Det sätt på vilket *strykningen av repetition* och *de semantiska shifts* tar sig uttryck i måltexterna kommer att diskuteras kvalitativt i avsnitten nedan (4.5.2.1 och 4.5.2.2).

4.5.2.1 Shifts som rör struken repetition

”One of the most powerful devices Waltari uses is repetition, both in narration and in dialog. Repetition culminates in a successful creation of mood especially in the more philosophical sections. This can be seen in *Sinuhe egyptiläinen*” (Tapani 2002: 20). Jag ska diskutera detta med hjälp av exempel (57) nedan:

Exempel 57 (P I)

KT 191: ... Näin myös seetrimetsiä ja puita, jotka olivat niin suuria, ettei kukaan egyptiläinen uskoisi minua, jos siitä kertoisin, niin että jätän sen kertomatta. Kuitenkin minun on sanottava, että näiden metsien tuoksu on ihmeellinen ja puot kirkkaita, ja **ajattelin**, ettei varmaan kukaan ihminen voi olla täysin onneton eläessään tässä ihanassa maassa. Näin **ajattelin**, kunnes näin orjat, jotka kaatoivat puita ja veistivät niitä kuljettaakseen ne vuorten rinteitä pitkin merenrantaan. Näiden orjien kurjuus oli suuri ja heidän kätensä ja jalkansa olivat täynnä puunkuoren ja työaseiden leikkaamia, märkiviä haavoja ja heidän selkensä olivat täynnä kärpäsiä, jotka viihtyivät ruoskanjäljissä, niin että heidät **nähtyäni en enää ajatellut**, niinkuin ensin **ajattelin**. ... /Jag såg även cederskogar och träd, som var så stora, att ingen egyptier skulle tro mig, om jag berättade därom, så att jag låter bli att berätta. Dock måste jag säga att doften i dessa skogar är underbar och bäckarna klara, och **jag tänkte** att ingen mänska som bor i detta härliga land kan vara helt olycklig. Så **tänkte jag**, tills jag såg slavarna, som fällde träd och bilade dem för att föra dem utför bergsbranterna ned till havsstranden. Dessa slavars elände var stort och deras armar och ben var fulla av variga sår fläkt av barken och verktygen och deras ryggar var fulla av flugor som trivdes i gisselstrimmorna, så att **när jag sett dem tänkte jag inte** längre som **jag tänkte** först. ... -> ... MT1 167: ... Admiré también los bosques de cedros, cuyos árboles son tan grandes que ningún egipcio me creería si hablara de ellos. Por esto los paso en silencio. Pero debo, sin embargo, decir que el perfume de estas selvas es maravilloso y los arroyos muy claros, y yo me decía que nadie puede ser desgraciado en tan bello país. Pero entonces vi esclavos que cortaban aquellos árboles y hacían pedazos de ellos para transportarlos a la costa por las pendientes. Su miseria era grande, tenían los brazos y las piernas cubiertos de abscesos purulentos y sobre sus espaldas las moscas se fijaban en los surcos de los latigazos. Esto me hizo cambiar de opinión. ... /Jag beundrade även cederskogarna, vars träd var så stora att ingen egyptier skulle tro mig om jag vittnade om dem. Därför lämnar jag det osagt. Men jag måste, dock, säga att doften i dessa skogar är underbar och bäckarna klara, och jag sade till mig själv att ingen kan vara olycksalig i ett sådant vackert land. Men sedan såg jag slavar som fällde de där träden och bilade dem för att transportera dem till kusten utför branterna. Deras elände var stort, de hade armarna och benen täckta av variga bölder och på deras ryggar fastnade flugor i gisselstrimmorna. Detta fick mig att ändra mig.

MT2 120: ... Vi los bosques de cedro, cuyos árboles son tan grandes que no me creería ningún egipcio si se lo contase. Mejor será callar. Pero sí diré que la fragancia de esos bosques era de lo más maravilloso y que sus arroyos son claros y que me pareció que cualquiera que viviese en un país tan bello, habría ser feliz. Pero después hube de contemplar a los esclavos que cortaban los árboles y los partían para transportarlos a la costa, a lo largo de las pendientes. Y la miseria que padecían eran terrible. Sus brazos y piernas se hallaban cubiertos de abscesos purulentos y las llagas, abiertas en su espalda por el látigos se les llenaban de moscas. ... /Jag såg cederskogarna, vars träd är så stora att ingen egyptier skulle tro mig om jag skulle berätta det för honom. Bättre att hålla tyst. Men om det

säger jag nog att doften i de där skogarna var den mest fantastiska och bäckarna där var klara och att det tycktes mig att envar som bodde i ett sådant vackert land, skulle vara lycklig. Men sedan fick jag beskåda slavarna som fällde träd och delade upp dem för att transportera dem till kusten längs branterna. Och det elände som de led var hemskt. Deras armar och ben var täckta av variga bölder, som öppnats av piskan och som fylldes av flugor.

I källtexten består repetitionen dels av verbet *näin* ('jag såg') och dels av *ajattelin* ('jag tänkte'), vilket försvinner i respektive måltext i och med att översättarna dels ersatt repetitionen med synonymer och dels strukit orden helt. I stället för att använda källtextens verb *nähdä* ('se') har Bosch Barret använt sig av verbet *admirar* ('beundra'). Till skillnad mot Bosch Barret har Priego hållit sig nära källtexten och använt verbet *ver* ('se') som är den exakta motsvarigheten till verbet *nähdä* ('se'). I källtexten upprepas verbet *ajatella* ('tänka') fyra gånger, i form av *ajattelin* ('jag tänkte'), *ajattelin* ('jag tänkte'), *en ajatellut* ('tänkte jag inte') och *ajattelin* ('jag tänkte'). I Bosch Barrets text har samtliga dessa verb strukits. Vid ett tillfälle har verbet *ajattelin* ('jag tänkte') översatts till *yo med decía*, som betyder jag sade till mig själv. Även i MT2 har repetitionen med verbet *ajatella* ('tänka') strukits och det som Bosch Barret översatt till *yo me decía* har Priego i stället använt verbet *parecerse/ me pareció* ('tycktes mig vara'). Det faktum att Priego en gång översatt verbet *näin* ('jag såg') till *hube de contemplar* ('fick jag beskåda') är intressant i det avseendet att ordet *contemplar*, med Spanska akademins förklaring *Poner la atención en algo material o espiritual* ('uppmärksamma något materiellt eller andligt'), kan tänkas bära sådana positiva konnotationer som inte bärs av källtextens ord *näin* ('jag såg'). Vidare bör det noteras att detta ord använts vid sådant textuellt sammanhang då temat rör sig kring slavar. Frågan bör alltså ställas om inte detta kan ses som ett sådant fall där översättaren har satt sin egen prägel och visar således sina personliga ideologiska åsikter. Som framgår i exempel har samma element översatts till *vi* ('jag såg') av Bosch Barret. För övrigt ter det sig märkligt att respektive översättare använt sig av synonymer och strukit repetitionen³². Huruvida översättarnas intention har varit att göra en mer omväxlande text är naturligtvis bara spekulation, men frågan är huruvida översättarna Bosch Barret och Priego varit medvetna om vilken funktion repetitionerna har i källtexten. De har en alldeles viktig funktion just i de passager där Sinuhe är reflekterande och återger sina ibland filosofiska tankar i och med att repetitionerna intensifierar det intryck som förmedlas av Sinuhe. Detta kan sägas gå förlorat i båda måltexterna. I det här sammanhanget framstår det intressant vad den mexikanska översättaren Victoria Priego skriver i sitt förord:

Mucho leímos y cavilamos antes de de decidir cómo habíamos de orientar nuestra traducción. [...] Las tareas de nuestra traducción han sido costosísimas y lentas. [...] Sinuhé, que había de presentarse [...] con el ropaje de un estilo pulcro y elegante (Waltari 1950b: 5, min kursivering). ... /Länge läste och grubblade vi innan vi bestämde oss för vilken väg vi skulle ta med vår översättning. [...] Vår översättningsuppgift har varit enormt mödosam och tagit lång tid. [...] Sinuhe skulle visas upp *med en stilistiskt ren och elegant utstyrel*. ...

Huruvida översättaren varit vad Boase-Beier (2006: 112) kallar för så stilistiskt medveten som möjligt är naturligtvis svårt att döma av citatet ovan. Men det finns dock en antydning om att översättaren i någon mån skulle ha tagit hänsyn till de stilistiska aspekterna i källtexten. Peter Cassirers (2003) resonemang om berättarperspektiv ter sig som särskilt intressant i och med att han menar att perspektivet är en viktig stilfaktor, eftersom berättarens ställningstagande till vad som avhandlas med all säkerhet har mycket stor betydelse även för läsarens ställningstagande. Till perspektivet hör redovisningen av personernas egna känslor och reflexioner. Denna är en passage under vilken Sinuhes "egna" reflexioner och känslor kommer till uttryck i källtexten och det lyser igenom hur starkt Sinuhe påverkades av att se dessa slavar och deras hemiska elände. Frågan är huruvida detta om Sinuhe

³² För en diskussion hur repetition används som ett stilistiskt instrument, se Pekkanen (2010: 131-136).

förmedlas till läsaren i de två måltexterna? Det faktum att repetitionen reduceras i översättningen påverkar det vad Boase-Beier (2006: 76) kallar för "the mind style", som oftast ses som "any distinctive linguistic presentation of an individual mental self". Repetitionen är stilistiskt viktig i det avseendet att den "conveys attitude and not just information, because style is the expression of mind" (Boase-Beier 2006: 112).

Låt oss nu gå vidare och diskutera vikten av repetition med hjälp av ytterligare ett exempel. I exempel (58) nedan återger Sinuhe händelserna kring vad som hände då Echnaton förkastade den gamla guden Ammon. Här har repetitionen en annan funktion än i exempel (57) ovan:

Exempel 58 (P II)

KT 382: ... *Koko yön valvoivat myös ihmisjoukot Ammonin temppelin pihossa ja temppelin edustalla ja köyhät lepäsivät yönsä kukkaistutusten viileällä nurmella ja papit uhrasivat määrättömästi Ammonin kaikilla alttareilla ja jakoivat uhrilihaa, uhrileipää ja uhriviiniä kansalle. He huusivat Ammonia korkealla äänellä ja lupasivat ikuisen elämän jokaiselle, joka uskoi Ammoniin ja pani henkensä alttiiksi Ammonin edestä. ...* /Hela natten vakade även mänskohoparna på Ammons tempelgårdar och framför templet, och de fattiga vilade sin natt på de svala gräsmattorna i blomsterplanteringarna och prästerna offrade omåttligt på Ammons alla altaren och delade ut offerkött och offerbröd och offervin till folket. De ropade till Ammon med hög röst och lovade evigt liv åt envar som trodde på Ammon och vågade sitt liv för Ammon. ... ->

MT1 323: ... *La muchedumbre veló toda la noche en los patios del templo de Amón, y delante del templo los pobres se tendieron sobre el césped fresco de los parterres y los sacerdotes sacrificaron sin cesar en todos los altares, distribuyendo entre el pueblo la carne, el pan y el vino de las ofrendas. Invocaban a Amón en voz alta y prometían la vida eterna a quien creyese en él y expusiese en su honor la vida. ...* /Folkmassan vakade hela natten på Ammons tempelgårdar, och framför templet lade sig de fattiga på den svala gräsmattan i blomsterplanteringarna och prästerna offrade oavbrutet på alla altaren och delade ut köttet och brödet och vinet från offergåvorna till folket. De bönföll högt till Ammon och de lovade ett evigt liv för den som trodde på honom och uppoffrade sitt liv för hans ära.

...

Likaså här förstärks intrycket av repetitionen dels med hjälp av *Ammon*, dels med hjälp av *uhri* ('offer'). Som framgår i exempel ovan har Bosch Barret strukit tre av källtextens fem upprepningar med Ammon. Likaså har endast en av tre *uhri* ('offer') bevarats i MT1. Källtexten kan tolkas på olika sätt, men min tolkning är att det finns en viss kritik som riktas mot prästerskap dvs. hur folket styrdes av präster och hur de i sin tur använde religionen för att underkuva folket. Utan dessa ironiskt laddade repetitiva element med *Ammon* och *uhri* ('offer') blir detta därmed nedtonat och dessutom får texten att verka mer konventionell. Låt oss nu se hur Priego översatt samma passage:

Exempel 59 (P II)

MT2 233: ... *La muchedumbre veló toda la noche en los patios del templo de Amón y ante el templo. Los pobres se tendieron sobre las losas o el césped fresco y los sacerdotes sacrificaban sin cesar en todos los altares, distribuyendo al pueblo la carne, el pan y el vino de las ofrendas. Invocaban a Amón en voz alta y prometían la vida eterna a cualquier que creyese en Amón y perdiera por él la vida. ...* /Folkmassan vakade hela natten på Ammons tempelgårdar och framför templet. De fattiga lade sig på stenplattorna eller den svala gräsmattan och prästerna offrade oupphörligt på alla altaren, och delade ut köttet, brödet och vinet från offergåvorna till folket. De bönföll till Ammon med hög röst och lovade ett evigt liv åt envar som trodde på Ammon och miste sitt liv för honom. ...

Som framgår i exempel ovan har även Priego strukit repetitionen med *uhri* ('offer'). Därtill visar det sig att repetitionen har hanterats på exakt samma sätt i respektive måltext i och med att både Priego och Bosch Barret översatt till *la carne, el pan y el vino de las ofrendas* ('köttet, brödet och vinet från offergåvorna'). Skillnaden mellan måltexterna består i att Priego upprepar *Ammon* tre gånger i stället för två som Bosch Barret, av vilket det kan dras en slutsats om att det inte finns någon större skillnad mellan de två måltexterna vad gäller strykningen av repetition.

Tillägget (markeras med understrykning i exempel ovan) med *sobre las losas* ('på stenplattorna') bör noteras i och med att det tillför ny information i MT2. I denna studie har jag inte angett att jag skulle analysera översättarnas egna ideologiska åsikter och huruvida dessa gör sig hörda i deras texter, men, med stöd i Munday (2007a: 44) är jag dock benägen att hävda att det är just dessa typer av små detaljer som avslöjar en persons ideologiska åsikter. Är inte detta inlägg en liten intervention som har till syfte att framhäva det faktum att de fattiga låg på torget *på stenplattorna*? Jag vill hävda att det handlar just om det. Ett litet empatiskt ställningstagande gentemot de fattiga som låg på stenplattorna, alltså en aspekt som inte finns i källtexten. Min fråga är huruvida detta inte kan kopplas till den socialpolitiska och ideologiska kontext som omgett Victoria Priego (se avsnitt 2.2.4). Detta är mycket intressant och kan nog vara en fruktbar sektor för att man även i framtiden ska inrikta översättningsstudierna mot att studera de strategier som tillämpats av översättare och huruvida dessa kan kopplas till deras ideologi eller den ideologi som omger dem.

4.5.2.2 Semantiska shifts

Låt oss nu se hur respektive översättare hanterat sina texter då det tematiskt rör sig kring den typ av diktatur som farao representerar i källtexten. Här bör man ha i åtanke att "the rank occupied by the dictator in power" tillhörde ett av tabuämnena (Hurley 2006: 66) (se avsnitt 2.2.2 ovan). I exempel (60) nedan är det överbefälhavaren Pepitamon som talar med sina hövitsmän, strax innan blodbadet i Theba:

Exempel 60 (P II)

KT 387: ... *Mutta tämä ei ole minun vikani, koska farao ei sanallakaan maininnut, että temppelin piiritys tulisi kysymykseen.* ... /Men detta är inte min skuld, ty **farao** nämnde inte med ett ord om att en belägring av templet skulle komma i fråga. ... - > ... MT1 328: ... *Pero no es culpa mía, pues el jefe no me ha dicho que sería necesario asediar el templo.* ... /Men det är inte mitt fel, eftersom **chefen** inte sagt till mig att det skulle vara nödvändigt att bestorma templet. ...

MT2 236: ... *No es falta mía, porque el Faraón no me dijo que sería preciso sitiarse el templo. Él decidirá qué hemos de hacer.* ... / Det är inte mitt fel, ty farao sade inte till mig att det skulle vara nödvändigt att belägra templet. Må han besluta vad vi måste göra. ...

Det faktum som påpekades tidigare (2.5) är att kohesionsshifts kan uppstå genom att översättaren använder ett pronomen i stället för att upprepa ett ord. Jag ställer mig frågande huruvida det inte i exempel 60 handlar om något helt annat än en simpel kohesionsshift? Newmark påpekar nämligen att översättare blir "invisible only when a communication is clear and leaves nothing to question" (Newmark 1991: 41), vilket inte kan påstås vara fallet i exempel ovan. Låt mig förklara: Läsaren kan omöjligt göra kopplingen mellan *el jefe* ('chefen') och farao som i andra sammanhang kallas för farao, i och med att samma referent, dvs. *jefe* ('chef') används även då det syftas på överbefälhavare Pepitamons hövitsmän. Leech och Short (2007: 196) resonerar kring kohesion och menar att "the units must be implicitly or explicitly bound together [...]" och "by cross-reference we understand the various means which language uses to indicate that 'the same thing' is being referred to or mentioned in different parts of the text". I fallet ovan blir kommunikationen alltså inte klar och lämnar "en lucka" på vem man syftar på i och med att översättaren inte använder personpronomenet *él* ('han'), såsom man gör i MT2, för att syfta tillbaka på subjektet, dvs. på farao. Min fråga är här huruvida översättaren Bosch Barret avsiktligt valt att fördunkla det faktum att man syftar på farao. Teoretiskt sett är det möjligt att denna shift skulle kunna vara en avsiktlig manipulation, inte minst utifrån Nidas (2004: 154) resonemang om att budskapets karaktär, som i det här fallet är tillkryddat med att viss kritik riktas mot farao (överbefälhavaren Pepitamon antyder att farao skulle ha gjort någon form av fel), kan ge upphov till förekomsten av shifts. Inom kognitiv teori (Boase-Beiers 2006: 119) resonerar man

därtill kring otydlig översättning och Pekkanen (2011: 24) förklarar att strukturell otydlighet ("ambiguity"), som kan bedömas vara fallet i exempel 60, fungerar för att få till stånd särskilda kognitiva tillstånd hos läsaren och görs för att manipulera det material som översätts. Exempel 14 ovan (s. 30) exemplifierar det sätt på vilket ett negativt element stryks då det tematiskt rör sig kring farao.

Låt oss nu lämna temat med farao och gå vidare till något som jag redan berört tidigare, nämligen alkohol. Exempelen tidigare (exempel 43, s. 46; 44, s. 47-48 och 45, s. 49) visar att Bosch Barret strukit element som rent generellt har att göra med alkoholanvändningen och verkar kringgå det faktum att Horemheb, soldater och arméofficerare använder alkohol kontinuerligt och rikligt. Bland de semantiska shifts förekommer ytterligare ett sådant fall, vilket kan illustreras med hjälp av exempel (61) nedan:

Exempel 61 (P III)

KT 659: ... *Hän haisteli inhoten leipää kädessään ja viskasi sen pois ja kohotti ruukun suulleen ja joi runsaasti vettä kohmeloonsa* ... /Han luktade med avsky på brödet i sin hand och kastade bort det och lyfte bägaren till sina läppar och drack ymnigt med **vatten för sitt bakrus** ... -> ... MT1 517: ... *Olió con asco un trozo de pan y lo arrojó a lo lejos, después levantó la jarra y bebió un buen trago de vino antes de continuar.* ... /Han luktade med avsky på brödet och kastade det långt bort, sedan lyfte han bägaren och drack en ordentlig **klunk vin** innan han fortsatte. ...

MT2 371: ... *Olió con desagrado su pedazo de pan, lo lanzó a lo lejos, y levantando una jarra de vino hasta sus labios, se echó un buen trago* ... /Han luktade med avsky sin brödbit, kastade det långt bort, och lyfte upp vinbägaren och hällde i sig en stor **slurk** ...

I det här fallet sker den semantiska förskjutningen alltså från *vettä kohmeloonsa* ('vatten för sitt bakrus') till *trago de vino* ('klunk vin'). Vid första anblicken skulle man kanske kunna dra slutsatsen att alkohol framhävs mer i MT1 än i källtexten. Därför är det alltså nu viktigt att framhålla och notera det faktum att samtliga andra innehållsmässiga element som har att göra med alkoholanvändningen har strukits i MT1. Det enda element som är kvar är att Horemheb druckit en ordentlig klunk vin. Det bör understrykas att aspekten med att vara kraftigt bakfull som i sig är en indikation på att kraftigt supande förekommit går förlorad, i båda måltexterna. Likheten mellan måltexterna är återigen slående. För övrigt kan det vara av intresse att lyfta fram frågan huruvida dessa typer av interventioner är avsiktliga manipulationer eller inte? Med tanke på att dessa shifts som tematiskt rör sig kring alkoholanvändningen återkommer regelbundet skulle jag vilja hävda att dessa är avsiktliga. För övrigt kan jag konstatera att dessa shifts får till följd att det sker en presentationsshift inte minst vad gäller huvudpersonens karaktäristik med hans robusta drag (en aspekt som påpekades även vid exempel 44 ovan). Låt oss därmed hålla oss kvar vid detta tema. I exempel 62 visar sig att tendensen att fördunkla aspekten med att vara berusad förekommer även vid andra textuella sammanhang:

Exempel 62 (P II)

KT 391: ... *Eikä tätä taloa kukaan ahdistanut, vaan rosvot kiersivät sen kaukaa, sillä sitä vartioivat Horemhebin sotilaat ja Kaptah piti heidät humalassa aamusta iltaan* ... /Och ingen ansatte detta hus, utan rövarna gick långa omvägar kring det, ty det bevakades av Horemhebs soldater och Kaptah **höll dem drunkna från morgon till kväll** ... -> ... MT1 330: ... *Nadie se atrevía a alborotar en aquella taberna porque se sabía que estaba guardada por los soldados de Horemheb. Kaptah mimaba a los guardas para estimular su celo*... /Ingen vågade störa det där krogen ty man visste att den vaktades av Horemhebs soldater. Kaptah **tillgodosåg väktarnas behov för att egga upp deras iver** ...

... MT2 237: ... *Nadie se atrevía a molestar esa casa, que estaba guardada por los hombres de Horemheb. Kaptah mimaba a sus guardas para estimular su celo* ... /Ingen vågade störa det där huset, som vaktades av Horemhebs män. Kaptah **tillgodosåg hans väktares behov för att egga upp deras iver** ...

Det framgår i exempel ovan att innehållet har ändrats till något helt annat än vad som står i källtexten. Även här har innehållet med att Kaptah höll Horemhebs soldater fulla gått förlorat. I och med att strykningarna regelbundet tenderar att vara riktade mot sådana aspekter som har att göra med användningen av alkohol ter det sig oundvikligt att inte koppla detta till Franco-diktaturen. Det ter sig osannolikt att Bosch Barret inte skulle ha agerat och ändrat sin översättning för att tillmötesgå de normer som rådde i Spanien, särskilt med vetskap om att den spanske diktatorn Francisco Franco blev i tidig ålder skolad i militärskolor och lärde sig redan som tonåring att leva ett asketiskt liv och avstod från allt vad rökning och alkohol hette. Det är även viktigt att veta att Franco lärde sig vurma för militära grundtankar om *gud*, *nationalistisk heder* och *armén* (Metapedia), vilket skulle kunna förklara det faktum att shifts uppstått vid sådana textuella sammanhang då ämnet rör sig kring armén. Blocker, Fahey & Tyrrell förklarar hur det spanska samhället genomsyrades av de francoistiska värderingarna vad gäller alkohol och vilka konsekvenser dessa medförde rent konkret:

After World War II, the regime led by the dictator Francisco Franco from 1939 to 1975 was intent on molding Spanish behavior to traditional models. In terms of alcoholism, this meant upholding the notion that Spain had no problem with alcoholism because, in keeping with Spanish cultural norms, visible signs of drunkenness continued to be absent from public view in daily life (Blocker & Fahey & Tyrrell 2003: 585).

Låt oss nu lämna temat med alkohol och gå vidare till de semantiska shifts som uppstått då texten rör sig kring okonventionella kvinnor (se även exempel 41 ovan) . I exempel (63) nedan berättar Sinuhe om invånarna i Mitanni och de kvinnor som sökte upp honom och det sätt på vilket han hjälpte dem:

Exempel 63 (P I)

KT 194-195: ... *Kuitenkin Mitannin asukkaat olivat uteliaita ja tulivat luokseni ja toivat sairaita luokseni, sillä kaikki vieras viehätti heitä, [...] Sen sijaan annoin heille lääkkeitä, joita he saattoivat salaa sekoittaa miestensä viiniin, ja Simyran lääkäreiltä olin saanut lääkkeitä, jotka olisivat saaneet kuolevankin iloitsemaan naisten kanssa, sillä tässä asiassa olivat Syriian lääkärit taitavimmat maailmassa ja heidän lääkkeensä voimallisempia kuin Egyptin lääkkeet. Mutta antoivatko naiset näitä lääkkeitä miehilleen vai kenties aivan vieraille miehille, sitä en tiedä, vaikka luulen heidän suosineen vieraita omien miestensä kustannuksella, sillä heidän tapansa olivat vapaat eikä heillä ollut lapsia, mistä myös päättelin, että tämän maan yllä lepäsi kuoleman varjo. ... /Dock var invånarna i Mitanni nyfikna och uppsökte mig och förde sjuka till mig, ty allt främmande attraherade dem, [...] I stället gav jag dem läkemedel som de i lönn kunde blanda i sina mäns vin; av läkarna i Simyra hade jag nämligen fått läkemedel som till och med kunde få en död man att förlusta sig med en kvinna, ty härutinnan var Syriens läkare de skickligaste i världen och deras läkemedel än Egyptens läkemedel. Men om kvinnorna gav av dessa läkemedel åt sina män eller kanske åt helt främmande män, det vet jag inte, fastän jag tror att de föredrog främlingar på sina egna mäns bekostnad, ty deras seder var fria och de hade inga barn, varav jag även slöt att dödens skugga vilade över detta land. ... -> ... MT1 170: ... *Los habitantes de Mitanni, llevados por su curiosidad, me llevaron también enfermos, porque todo lo que era extranjero les gustaba; [...] En desquite, les daba remedios que hubieran llevado a un muerto a divertirse con una mujer, porque en esta materia los médicos sirios son los más hábiles del mundo y sus filtros mucho más poderosos que los egipcios. En cuanto a saber si las mujeres los daban a sus maridos o a otros hombres, lo ignoro; sin embargo, creo que debieron de utilizarlos para sus amantes en detrimento de sus maridos, porque sus costumbres eran libres y no tenían hijos, lo cual reforzaba mi creencia de que la muerte flotaba sobre el país. ... /Mitannis invånare, [som] kom på grund av sin nyfikenhet, förde också sjuka till mig, ty allt som var främmande gillade dem; [...] Som hämnd gav jag dem läkemedel som hade fått en död man att förlusta sig med en kvinna, ty i beträffande detta är läkarna i Syrien de skickligaste i världen och deras dryck är mycket starkare än egyptiska. Vad beträffar att veta huruvida kvinnorna gav dem till sina män eller till andra män, vet jag inte; jag tror att de måste ha använt dem för sina älskare till skada för sina män, ty deras sed var fria och de hade inte barn, vilket förstärkte min tro om att dödén vilade över landet. ...**

För att de många semantiska shifts ska i det här fallet bli mer överskådliga har dem listats upp här nedan:

1. *viehätti* ('attraherade') ... → ... *gustaba* ('gillade').
2. *Sen sijaan* ('I stället') ... → ... *En desquite* ('Som hämnd').
3. *suosineen* ('föredrog') ... → ... *utilizar* ('använt').
4. *kustannuksella* ('på bekostnad') ... → ... *en detrimento de* ('till skada för').
5. *päättelin* ('slöt') ... → ... *reforzaba mi creencia* ('förstärkte min tro').

Inledningsvis kan konstateras att shift nummer (1) utgör ett bra exempel på det sätt på vilket Bosch Barret väljer ord med mer neutrala konnotationer än dem som finns i källtexten. Ordet *gustaba* ('gillade') är inte en konnotativ motsvarighet till ordet *viehätti* ('attraherade') i och med att det finska ordet främst bär konnotationen med att attraheras, hänföras, fascineras och lockas av något. Dessa typer av semantiska förskjutningar, som t.ex. förskjutningen från verbet *viehätti* ('attraherade') till *gustaba* ('gillade'), skulle kunna bedömas bidra till ett resultat som, enligt Tourys "law of standardization" (1995), blir något platt stilmässigt.

Den mest intressanta aspekten i Bosch Barrets översättning återfinns dock i shift nummer (2) och (4) där översättaren ändrat *Sen sijaan* ('I stället') till *En desquite*, som har betydelsen 'som hämnd', och *kustannuksella* ('på bekostnad') till *en detrimento de*, som betyder 'till skada för'. Dessa uttryck, som alldeles särskilt drar till sig uppmärksamheten och enligt Kollers ekvivalensteori (1979/1989: 102) kan bedömas bära sådana konnotationer vad han kallar för "+ negative evaluative", går inte ihop med Sinuhe och hans karaktär, av den enkla anledningen att Sinuhe aldrig agerar av illvilja gentemot sina patienter. Min mening och den kärna som jag här vill komma åt förklaras väl av Baker:

We judge the trustworthiness of a character on the basis of 'interpretations of a person's decisions and actions that reflect values'. If the decisions and actions associated with the character change significantly 'in strange ways' or contradict each other, we inevitably question the credibility of the character and hence the narrative in question (Baker 2006: 148).

Det är alltså den fiktiva synvinkeln ("the fictional point of view")³³ i MT1, det vill säga "the telling of the story through the *words or thoughts* of a particular person" (Leech & Short 2007: 140), som inte står i samklang med den synvinkel som finns i källtexten. I det här fallet avviker den spanska måltexten radikalt från källtexten i det avseendet att Sinuhe är en karaktär som inte får hämndbegär, inte ens då hans fru Merit och hans barn Thot mördas kallblodigt i ett annat kapitel utanför det textmaterial som står underlag för studien. Shift nummer (2) kan alltså få till följd att läsaren på målspråket uppfattar huvudkaraktären Sinuhe något illvillig eller lömsk, i och med att han omvandlas till en karaktär som vill agera mot kvinnorna i stället för att hjälpa dem, som i källtexten. Uttrycket *en desquite* ('som hämnd') har en pejorativ konnotation med syftning på något negativt, som om huvudkaraktären intog en negativ ställning gentemot kvinnorna. I MT1 verkar det som om det fanns någon form av moralisk indignation i Sinuhes tal. Pekkanen förklarar nedan hur en karaktärs attityd kan manipuleras:

Attitude, a concept closely related to point of view, may be conveyed primarily through the connotations of the semantic units chosen by the author or translator, but also through mood and referential relations. Attitude might, for instance, be reflected in the choice of (approving or disapproving) adjectives, [...] (2010: 144).

---

³³ Förstådd som "corresponding to the interpersonal function of style, there is the slanting of the fictional world towards 'reality as apprehended by a particular participant, in the fiction" (Leech & Short 2007: 139-140).

Precis detta verkar vara fallet i exempel 63 ovan. Skälet till varför Bosch Barret gjort denna intervention kan troligtvis bero på det faktum att huvudkaraktärens och kvinnornas agerande i källtexten stred emot katolska moralnormer, därav behovet av att modifiera/justera innehållet till att vara ”disapproving”. Det är naturligtvis svårt att veta säkert huruvida översättaren själv tagit dessa beslut eller om dessa gjorts av ”copy editor or other translation reviser who normally exercises considerable influence in shaping the final product” (Fawcett 1995: 189). Jag skulle dock vilja hävda att översättarens (Bosch Barret var advokat) röst³⁴ blir synlig genom de uttryck som använts i och med att båda (*en detrimento de* och *en desquite*) har en mycket formell klang och används vid juridiskt textuella sammanhang (se Norstedts spansk-svensk juridiska och ekonomiska ordbok). Huruvida översättarens avsikt har varit att på något sätt påverka läsaren är svårt att veta säkert. Teoretiskt sett är detta dock möjligt i och med att ”[o]ne of the cognitive effects of foregrounding is to make readers rethink their views of the world”. Generellt sett menar Hatim & Munday (2004: 96) att dessa typer av interventioner är vanligare om översättarna själva är även författare. En möjlig förklaring till översättarens agerande kan vara följande: ”in anticipating the censorial response the author-translator denied himself his function as author and engaged in self-censorship in order to conform to the regime’s restrictions” (Billiani 2009: 30). En rimlig förklaring till varför innehållet har modifierats i MT1 är alltså att det troligtvis funnits sådana aspekter i källtexten som inte hade passerat censurapparaten och att översättaren därför intervenerat och ändrat vissa innehållsmässiga aspekter i denna kontroversiella passage med kvinnor som i lönn gav droger antingen till sina män eller till sina älskare. Låt oss nu se hur Priego översatt samma passage:

Exempel 64 (P I)

MT2 122: ... *Pero como los habitantes de Mitanni eran curiosos, vinieron a verme y me trajeron sus enfermos, porque todo lo era desconocido los atraía [...] Lo que sí hice fué proporcionarlas **drogas** que mezclar con el vino de sus esposos y que hubieran impulsado a un muerto a buscar mujer, que obtuve de los medicos sirios, los más listos del mundo en tal materia, y cuyos remedios son más potentes que los egipcios. En cuanto a saber si ellas se los dieron a sus esposos o a algún otro hombre, no puedo saberlo, aun cuando sospecho que preferían dárselo a sus amantes, porque sus costumbres eran libertinas y pocas se decidían a tener hijos, lo que **me confirmó en la opinion** de que la sombra de la muerte se cernía sobre el país. ...* /Men eftersom Mitannis invånare var nyfikna, kom de och uppsökte mig och förde sina sjuka till mig, ty allt som var främmande fångslade dem [...]. Det som jag däremot gjorde var att jag gav dem **droger** för att blanda in i deras mäns vin som hade fått en död man att leta rätt på en kvinna, som jag fick från läkarna i Syrien, de skickligaste i världen på sådant, och vars läkemedel är starkare än egyptiska. Vad beträffar att veta huruvida kvinnorna gav dem till sina män eller till någon annan man, det kan jag inte veta, även om jag misstänker att de föredrog och gav det till sina älskare, ty deras sed var fria och få bestämde sig att ha barn, som **bekräftade min åsikt** om att dödens skugga vilade över landet. ...

I likhet med exempel 63 listas de semantiska shifts som uppstått i MT2 upp här nedan för att skillnaderna med MT1 ska bli mer överskådliga:

1. *lääkkeitä* (’läkemedel’) ... → ... *drogas* (’droger’).
2. *päätelin* (’slöt’) ... → ... *me confirmó en la opinion* (’bekräftade min åsikt’).

Som det visar sig består ytterligare en viktig skillnad i att *sen sijaan* (’i stället’) som översatts till *en desquite* (’som hämnd’) i MT1 (jfr exempel 65) har översatts och utvidgats till det neutrala uttrycket *Lo que sí hice fué* (’Det som jag däremot gjorde var’) i MT2. Shift nummer (1) *Lääkkeitä* (’läkemedel’) har översatts till *drogas* (’droger’) – alltså har översättaren på sätt och vis använt sig av

³⁴ Med röst (”voice”) menas här ”the way something is communicated” (Hatim & Munday 2004: 96).

explicitering³⁵ som översättningsstrategi i och med att det sägs rent ut det som man låter antyda implicit i källtexten. Boase-Beier (2006: 116) menar att ”ideally a translation will leave the text open to as many readings as possible, rather than forcing its reader to accept one interpretation over another”. Att inte säga saker rent ut är ett rent stilistiskt drag i källtexten och kopplat till Sinuhes karaktär, det vill säga vad den karaktären representerar i källtexten. Boase-Beier (2006: 114) ger en mycket bra förklaring kring hur detta förhåller sig stilistiskt sett: ”Almost all texts indicate in their style the cognitive state of the speaker or writer. This may be the actual writer of the text or a persona taken on by the writer, a representation of a character, [...]”. Peter Newmark (1991:44) poängterar vikten av att “the translator has to resist the temptation to be too explicit, to reduce the metaphor, the symbol, the connotation, to sense; the translation, like the original, is written to delight [...]”. För övrigt bör noteras att enheten *omien miestensä kustannuksella* (’på sina egna mäns bekostnad’), som Bosch Barret översatt till *en detrimento de sus maridos* (’till skada för sina män’), har strukits i MT2. Sammantaget kan alltså konstateras att Priegos text (exempel 64) innehåller vare sig negativt värderande konnotationer eller sådan moralisk indignation som finns i MT1. Likheten mellan måltexterna består dock återigen i att källtextens *päättelin* (’jag slöt’) har översatts till konstruktioner som liknar varandra, nämligen till *reforzaba mi creencia* (’förstärkte min tro’) i MT1 och till *me confirmó en la opinion* (’bekräftade min åsikt’) i MT2.

4.6 Slutsatser och diskussion av resultaten

När det gäller den mexikanska översättningen har undersökningens kvantitativa och kvalitativa resultat visat genomgående att det snarare finns slående likheter än skillnader mellan de två måltexterna. I detta avsnitt kommer frågan om likheterna därför att diskuteras mera ingående vad de stora likheterna kan tänkas bero på. Innan jag gör det kan det dock vara på sin plats att sammanfatta det viktigaste som uppdagats (se även stycke 4.2.3, s. 34-35; 4.3.3, s. 42 och 4.4.3, s. 56-57).

Vad gäller det totala antalet förekomsten av shifts visade resultaten kvantitativt att skillnaden mellan de två måltexterna är relativt liten, vilket betraktades som mycket överraskande och mycket intressant, inte minst i det avseendet att de strider mot den information som ges i Priegos förord (jfr ang. citat på sidan 13 med de kvantitativa resultaten i tabell 4, s. 32). I det kvantitativa resultatet framkom det tydligt även att respektive översättare föredragit förkortningen som sin översättningsstrategi (se tabell 4, s. 32), och att skillnaden dem emellan blev förhållandevis liten i och med att Bosch Barret avlägsnat sig från originalet och förkortat sin text endast 78 fler gånger än Priego. I studiens stycke 4.2.2 redogjordes för de shifts som tillkom utöver de förkortning-shifts som angavs i tabell 4 och 5 och jämförelsen visade att nästan samma mängd av stycken eller delar av stycken hade strukits ur båda översättningarna (se bilaga 1 och 2). Ur tabell 5 (s. 33) gick det att utläsa att förekomsten av shifts var högre i sådana textpassager som i denna studie hade antagits att innehålla sådana ämnen som den föreliggande forskningen pekat ut som tabuämnen (se avsnitt 2.2.2 s. 7-8) under det diktatoriska och auktoritära styret i Spanien under Francoregimen. Mot bakgrund av Abelláns censurkriterier (se stycke 2.2.2, s. 7) drogs slutsatsen att detta resultat verkade föga överraskande, vad gäller den spanska utgåvan. Däremot tycktes det vara intressant och överraskande att texten förkortats mest i passage II och III även i Mexiko. Priego angav uttryckligen att hon och hennes översättarteam inte behövde vare sig förkorta eller modifiera vissa partier i källtexten utifrån behovet av att justera berättelsen till att vara mer vördnadsfull mot gudar, präster, krigare och faraoner (jfr ang. citat på sidan 2 i denna

---

³⁵ "Explicitation as a translation strategy is used when a source-language unit – often an abstract one – is rendered into something more exact, concrete and explicit in the target-language" (Tapani 2002: 54).

uppsats). Vad gäller fördelningen av shifts i kategorin för utvidgning (se tabell 6, s. 35) visade de kvantitativa resultaten att respektive översättare använt sig mer av tillägg än ersättning som sin översättningstrategi. Priego hade använt sig av utvidgning 14 fler gånger än Bosch Barret och konstaterades därmed vara något mer utvidgande i sin översättning. I överlag visade det sig att det inte skilde sig mycket åt hur många gånger översättarna hade till exempel utvidgat ord till fraser och fraser till satser (se tabell 7, s. 35). Ur tabell 8 (s. 36) kunde utläsas att respektive översättare föredragit mest att lägga till ord i sina översättningar och att de gjort detta i nästan samma utsträckning. Den kvalitativa analysen av utvidgningarna visade bland annat att översättarna hade hanterat Waltaris konjunktioner på exakt samma sätt och valt konstruktioner som liknade varandra (se exempel 26 och 27, s. 37-38; 32 och 33, s. 39 och 34 och 35, s. 40). Det faktum att det finns oförklarliga likheter mellan måltexterna blev påtagligt särskilt i den kvalitativa analysen av förkortning-shifts (se t.ex. exempel 42, s. 45; 43, s. 46; 44, s. 47-48; 46, s. 49; 48, s. 51; 54, s. 55 och 56, s. 56). Analysen visade att Priego (och hennes översättarteam) hade hållit sig nära källtexten endast i några relativt få fall. I analysen uppdagades även att Priego (och hennes översättarteam) hade tendensen att ändra och översätta de ord som fanns i MT1 till andra synonyma ord inom samma semantiska fält. Denna tendens uppmärksammades bl.a. vid exempel 54 på sidan 55. I exempel 57, på sidan 58, och i exempel 58, på sidan 60, demonstrerades det sätt på vilket respektive översättare strukit källtextens repetitioner och att repetitionen i stort sett hade hanterats på samma sätt. Då semantiska shifts behandlades i studiens stycke 4.5.2.2 uppdagades det att vissa innehållsmässiga aspekter med alkohol användning i källtexten hade gått förlorade i båda måltexterna. Alltså, var likheten mellan måltexterna återigen slående.

4.6.1 Sambandet mellan de två måltexterna

Hur kan jag alltså förklara de många och stora likheterna som sammanfattats i avsnitt (4.6) ovan? Sammantaget, av studiens resultat att döma, finns det anledning att tro att likheterna inte uppstått av en slump. I denna studie hävdar jag att likheterna mellan de två måltexterna kan förklaras av det faktum att den spanska utgåvan använts som stöd för att kunna översätta verket till spanska i Mexiko. För att underbygga denna slutsats skall jag nu ge ytterligare ett exempel på det sätt som respektive översättare strukit element i sina texter. Exempel (65) nedan är ytterligare ett utdrag ur det brandtal som Horemheb höll för sina trupper:

Exempel 65 (P III)

KT 658: ... *Sethin ja kaikkien paholaisten nimeen, ovatko armeijan muonittajat leiponeet rotan papanoita leipäni vai kohmeloko maistuu näin sonnalta suussani? Tietäkää näet, mutarottani, etten viime yönä voinut olla juomatta itseäni vankkaan humalaan pelkästä ilosta ajatellessani, miten heittiläiset joutuvat keihäitteenne ulottumiin tyhmyytensä tähden. Mutta joka tapauksessa näiden rotanpapanain vuoksi annan ripustaa pari armeijan muonamestaria pää alaspäin. Sitä en kylläkään tee teidän tähtenne, niin että teidän on turha nauraa ja mylviä kuin härät edessäni, vaan teen sen ainoastaan oman ylhäisen suuni tähden. Minun puolestani syöttäkööt teille vaikka pelkkää karjanlantaa jauhojen seassa, minua se ei liikuta, sillä minulle omien sontakärsäni hevosten pudottamat kakkarat ovat arvokkaampia kuin koko teidän laumanne. Pelkään, nähkääs, juuri teidän päästävän heittiläiset käsistäni kurjuutenne tähden, koska ette suinkaan ole sotilaita vaan vain haisevia mutarottia. ... /Vid Seth och alla djävlar, har arméns proviantörer bakat in råttlortar i mitt bröd eller är det bakfyllan som smakar så dyngigt i min mun? Ty ni må veta, mina sumpråttor, att jag i natt inte kunde låta bli att suppa mig hederligt full av pur glädje, vid tanken på att hettiterna i sin dumhet har kommit inom räckhåll för våra spjut. Men i alla fall på grund av dessa råttlortar låter jag hängas två av arméns proviantörer med huvudet nedåt. Fast det gör jag inte för er skull, så att det är förgäves för er att skratta och vråla som tjur framför mig, utan det gör jag endast för min förnåma muns skull. För min del får de låta er äta om inte ren koskit blandad med mjöl, det rör inte mig, ty för mig är mina egna sumpråttors lortar av mer*

värde än **hela er skara. Jag befarrar, nämligen, att det just är för er ömklighets skull** som jag inte kommer åt hettiterna, ty ni ingalunda är soldater utan stinkande sumpråttor. ... -> ... MT1 516: ... *¡Por Seth y todos los demonios! ¿Es que mis cocineros han metido excrementos de gato en mi pan para que apeste de esta manera? Haré colgar a dos cabeza abajo, pero no os riáis, asquerosas ratas de lodo, no os castigaré por vosotros, porque son libres alimentaros con boñigas de vaca, y el fiemo de mis caballos tiene para mí más valor que todos vosotros. No tenéis nada de soldados y sois una cuadrilla de ratas pestilentes. ... / Vid Set och alla djävlar! Är det så att mina kockar har lagt kattavföring i mitt bröd så att det luktar så här? Jag ska låta hängas två med huvudet nedåt, men skratta inte ni, stinkande lerråttor, jag ska inte straffa er för er skull, ty de är fria att föda er med koskit, och gödseln från mina hästar är av mer värde för mig än alla ni. Ni är ingalunda soldater och ni är en grupp av stinkande råttor. ...*

MT2 370-371: ... *¡Por Set y todos los demonios! ¿Es que los panaderos han rellenado de porquería de gato mi pan para que me apeste así la boca! Haré colgar a dos de ellos cabeza abajo, pero no riáis, ratas de agua sucia, pues no les castigaría por vosotros, sino que os entregaría para que os alimentasen con boñigas de vaca, porque las patas de mis caballos tienen más valor para mí que todos vosotros, rebaño sucio. No tenéis nada de guerreros: Sois ratas apostasas. ... / Vid Set och alla djävlar! Är det så att bagarna har stoppat kattskit i mitt bröd som förpestar min mun så här! Jag ska låta två av dem hängas med huvudet nedåt, men skratta inte, smutsiga flodråttor, för jag skulle inte straffa dem för er skull, utan er skulle jag lämna över så att de kunde mata er med koskit, ty mina hästars fötter är av mer värde för mig än alla ni, lortiga flocket. Ni är inga krigare: Ni är förpestate råttor. ...*

Detta exempel ovan är alltså ytterligare ett bevis på att Bosch Barret och Priego strukit i stort sett samma mängd ord, fraser och hela meningar. Likheten är slående och skillnaden dem emellan är obefintlig i och med att Bosch Barrets översättning innehåller 77 ord jämfört med Priegos 82. Bortsett från strykningar bör det också noteras att orden i källtexten, sådana som *rotan* ('rått') och *kakkarat* ('lortar'), översatts till ord som bär mer neutrala och positiva konnotationer i båda måltexterna i och med att *rotan* ('rått') har översatts till *gato* ('katt') och *kakkarat* ('lortar') till *boñigas* ('gödsel'). Huruvida detta är ett resultat av att texten censurerats på grund av att språket har betraktats som oanständigt, provokativt och opassande enligt vad som anses vara gott uppförande (se Abelláns censurkriterier i stycke 2.2.2, s. 7), kan ju vara en tänkbar möjlighet, åtminstone vad gäller MT1. Däremot det faktum att sådana innehållsmässiga element, som t.ex. att Horemheb supit sig full, gått förlorade även i MT2, skulle kunna förklaras av att eftersom Priego och hennes översättarteam använt den spanska utgåvan som underlag, har dessa gått obemärkta av översättarna i Mexiko. Då strykningarna är så omfattande är det även uppenbart att det tonfall som återfinns i källtexten inte blir förmedlat i måltexterna. Strykningarna påverkar inte minst personkaraktäristiken. I och med att Horemhebs tal inte kommer fram får läsaren på målspråket aldrig ta del av Horemhebs robusta krigarkaraktär, åtminstone inte i samma utsträckning som i källtexten. I likhet med Tapanis studie (jfr 2002) kan det konstateras att även i denna studie visar analysen att strykningarna tenderar att få karaktärerna att framstå som ytliga och statiska. I exempel 65 märks också den aspekt som framkommit vid jämförelsen och nämndes ovan (4.6), nämligen Priegos (och hennes översättarteam) tendens med att översätta de ord som finns i MT1 till andra ord inom samma semantiska fält: *papanoita* ('lortar') ... -> ... *excrementos* ('avföring') i MT1 ... -> ... *porquería* ('lort/skit') i MT2; *muonittajat* ('proviantörer') ... -> ... *cocineros* ('kockar') i MT1 ... -> ... *panaderos* ('bagarna') i MT2; *näin* ('så') ... -> ... *de esta manera* ('så här') i MT1... -> ... *así* ('så här') i MT2; *mutarottani* ('mina sumpråttor') ... -> ... *asquerosas ratas de lodo* ('lerråttor') i MT1 ... -> ... *ratas de agua sucia* ('smutsiga flodråttor') i MT2, för att nämna några. Frågan är bara huruvida detta gjorts för att dölja det faktum att den spanska utgåvan använts som stöd för att kunna översätta verket till spanska i Mexiko. Och den naturliga följdfrågan lyder förstås varför? Varför har man i så fall velat dölja det? Den kritik som Priego riktar mot Bosch Barret må vara berättigad, men jag kan inte undgå att tänka huruvida den vassa ton inte delvis skulle kunna botten på den ideologiska och politiska motsättning som rådde

mellan de två länderna. Mexiko hade sin ideologiska motpart i det ultrakonservativa katolska och högra Spanien. Vad gäller den mexikanska utgåvan och dess fullkomlighet och sanningsenlighet (jfr ang. citat på sidan 13 i denna uppsats) ger de resultat som presenterats hittills tillräckligt underlag och en anledning till att dra slutsatsen att den bild som målats upp av Priego inte är en helt korrekt sådan. Min fråga är här huruvida detta kan kopplas till de ideologiska vindarna och "historical circumstances" som översättaren levde under. Har inte förordet i överlag (för hela förordet, se bilaga 3) en viss "touché" av nationalistisk anda? Priego "hyllar" bland annat den mexikanska nationen och dess kultur och förklarar stoltligen att "labores de alta cultura" var möjliga endast i Mexiko, varav anledningen till varför de åstadkommit den mest kompletta översättningen av *Sinuhe egyptiern* (Waltari 1950b: 6).

Men, för övrigt, om jag resonerar vidare kring det som står att läsa i Priegos förord så finns det flera aspekter som talar för att Waltaris *Sinuhe egyptiern* inte intog en perifer position i det mexikanska polysystemet och att verket inte betraktades vad jag i Even-Zohars (1978/2004: 201) termer kan kalla för "weak literature". Denna slutsats baserar jag på det faktum att de i Mexiko satsade stora resurser (översättarteamet bestod av ett tiotal personer) för att översätta verket. Därutöver skriver Priego om Waltaris *Sinuhe egyptiern* i hyllande ordalag och jämför verket med de verk som skrevs under den spanska guldåldern ("Siglo de Oro") på 1500- och 1600 talen. Då Priego skriver att *Sinuhe egyptiern* "es un libro que sólo puede ser comprendido y apreciado por la mentalidad actual de nuestro Continente [...]" och att "es una obra poco apta para el momento de Europa" (Waltari 1950b: 6) ('det är en bok som bara kan förstås och uppskattas av den aktuella mentaliteten på vår kontinent [...] det är ett verk som för närvarande inte lämpar sig väl för Europa'), verkar Priego även låta förstå att ett samhällskritiskt verk som *Sinuhe egyptiern* var mer än välkommet i Mexiko. Översättarteamet behövde vare sig tänka på att överträda eller tampas med sådana konventioner som rådde i Spanien (se hela förordet i bilaga 3). Av de skillnader (skillnader mellan måltexterna diskuterades vid exempel 42, s. 45; 44, s. 47-48; 48, s. 51; 51, s. 52; 52, s. 52; 57, s. 58-59; 62, s. 62 och 64, s. 65) som uppdagats i analysen att döma verkar det att de i Mexiko ändå hade ett intresse av att försöka hålla sig nära källtexten. Av informationen i Priegos förord att döma hade Priego och hennes översättarteam svårigheter med det finska källspråket, vilket mycket väl kan ha utgjort det största hindret för dem. I sitt förord är Priego rättfram beträffande detta:

Nos fué imposible encontrar quien, conociendo perfectamente la lengua finesa, supiese expresarse en el español literario imprescindible para una obra de la envergadura del 'Sinuhe' (Waltari 1950b: 6). ... /Det var omöjligt för oss att hitta någon som skulle kunna det finska språket perfekt och uttrycka sig på det litterära spanska språk som krävs för storheten i ett verk som 'Sinuhe'.

5. Avslutande diskussion och vidare forskning

I avsnitt (4.6) ovan resonerade jag kring resultaten vad gäller den mexikanska måltexten. I det här kapitlet resonerar jag vidare kring resultaten främst vad gäller den spanska måltexten och för en avslutande diskussion kring syftet och metoden, samt ger förslag på sådant som kan vara angeläget att undersöka vidare.

Alltså var det Victoria Priegos förord i den mexikanska utgåvan av *Sinuhe egyptiern*, som fungerade som ett incitament till varför denna fallstudie kommit till. Priegos antydning om att det skulle

förekomma någon sorts censur i den spanska utgåvan av *Sinuhe egyptiern* och att den spanske översättaren Bosch Barret därtill skulle ha manipulerat sin översättning räckte mer än väl för att undersökningen skulle inriktas mot en grundlig jämförelse av källtexten och dess två måltexter på spanska. Utifrån Priegos antydning om att det skulle finnas skillnader mellan den mexikanska och spanska utgåvan, antogs det även att shift-analysen skulle vara det sätt genom vilket sådana skillnader skulle kunna fångas upp. Vad gäller analysmetoden, valdes den metod som komponerats och använts av Pekkanen (2010) för att den lätt kunde anpassas till denna föreliggande undersökning med mer innehållsmässig inriktning. Efter att båda översättningarna hade jämförts parallellt med originalet, enligt Pekkanens (2010) modell och kategoriseringsnivåer, uppnåddes resultatet genom att räkna hur många gånger varje typ av shift förekommer i varje kategori (se tabell 3, s. 28).

Den kvalitativa analysen av utvidgning-shifts visade att översättarnas texter skilde sig i tre avseenden. Bosch Barret visade sig vara den som var mera fri i sin översättning (exempel på sådan fri översättning som uppdragats gavs i exempel 24, s. 36) och att han använde sig av tillägg som bar positiva konnotationer (”en su honor”/för hans ära) vid sådant textuellt sammanhang som hade religiöst tema (se exempel 36, s. 40). I analysen föreföll tillägget med *tan* (’så’) i MT1 som mycket intressant i och med att det möjligtvis kunde bedömas vara en sådan stilistisk detalj som bar en viss moralisk klang (se exempel 37, s. 41). Det faktum att översättaren hade använt sig av det tillägget just då temat rörde sig kring soldater och deras inte helt oklanderliga beteende föreföll som ytterst intressant. I fall som dessa visade ”cognitive stylistic approaches” sig vara mycket viktig i analysen eftersom jag kunde inkludera extratextuella förklaringar vad gäller översättarens möjliga motiv och avsikter. Huruvida syftet med det tillägget var menat för att understryka och fördöma innehållsmässiga aspekter konstaterades vara svårt att veta säkert, men sannolikheten med att Bosch Barret skulle ha gjort detta avsiktligt konstaterades vara hög.

Då förkortning-shifts analyserades kvalitativt i avsnitten ovan (4.4.2.1, 4.4.2.2 och 4.4.2.3, s. 44-56) visade det sig tydligt att de inte endast tenderade att vara riktade mot sådana ämnen som okonventionella kvinnor, utan också andra sådana textpartier som hade erotiskt tema (se exempel 43, s. 46; enhet 2, bilaga 1). Den enhet (enhet 4, bilaga 1) som hade strukits i Bosch Barrets text men bevarats i Priegos tedde sig intressant i den bemärkelsen att *Sinuhe* i det textuella sammanhanget talade i positiva ordalag bland annat om Mitannis glädjehus. Huruvida detta var en aspekt som ansågs vara något oacceptabelt och gav upphov till att stycket strukits i Spanien spekulerades kring senare i studiens stycke 4.4.2.1 på sidan 47. Vid analysen av förkortning-shifts uppdragades även att källtextens innehåll manipulerats då texten tematiskt rör sig kring krigaren Horemheb (se t.ex. exempel 44, s. 47), soldater och armé (se t.ex. exempel 45, s. 49), överbefälhavaren Pepitamon (se exempel 47, s. 50) och textpartier med religiöst motiv (se exempel 49 och 50, s. 52). Därtill noterades det genomgående draget med att stryka sådana element som hade att göra med riklig alkoholanvändning. Denna aspekt uppmärksammades och diskuterades bl.a. i samband med exempel 63 och 64 på sidorna 66-67 och kopplades till Franco-diktaturen och översättaren som med all sannolikhet hade tillmötesgått diktaturens normer, regler och moral och strukit sådana element som kunde vara komprometterande. Även i den kvalitativa analysen av semantiska shifts framkom det fall där innehållsmässiga aspekter med att vara berusad hade ändrats (se exempel 63, s. 65-66 och exempel 64, s. 66). I och med att den kvalitativa analysen visade att strykningarna och semantiska shifts förekom regelbundet just vid sådana textuella sammanhang då innehållet rörde kring armén och ledare, sådana som krigare och överbefälhavare, och soldater (förkortningar med krigiskt/militäriskt motiv behandlades i stycke 4.4.2.2, s. 47-51), ter det sig rimligt att hävda att vissa strykningar och ändringar gjorts av översättaren just av censurskäl, särskilt med vetskapen om att den spanske diktatorn Franco vurmade för militära

grundtankar bland annat vad gäller *gud*, *nationalistisk heder* och *armé*, vilket nämndes i studiens stycke 4.5.2.2 på sidan 63. Det ter sig rimligt att anta att översättaren gjort strykningarna och andra ändringar för att inte gå emot diktatorn Franco och hans värderingar. Det är alltså mycket sannolikt att sådana interventioner, som t.ex. tillägget med *en su honor* ('till hans ära') (se exempel 36, s. 40), var avsiktliga och hade lagts i måltexten med syfte att inte skildra guden Ammon och prästerna i den starkt ironiska ton som man gör i källtexten. Analysen av semantiska shifts uppdagade också att då temat rörde sig kring okonventionella kvinnor förekom det negativt värderande konnotationer och moralisk indignation endast i MT1 (jfr exempel 63, s. 63 och exempel 64, s. 65).

Analysen har varit vad jag i Pekkanens (2010: 169) termer kan kalla för "fruitful". Jag inleder nu en mer ingående diskussion av de kvantitativa och kvalitativa resultaten. Låt oss först tillbakablicka till studiens stycke 4.4.3 på sidan 56, där jag drog slutsatsen att allt verkade tyda på det att Waltaris *Sinuhe egyptiern* intog en perifer position i det spanska litterära polysystemet. Utifrån resultatet från den kvantitativa och kvalitativa analysen verkade denna slutsats välgrundad och det tedde sig rimligt att inledningsvis diskutera resultaten i anslutning till Even-Zohars (1978/2004: 203-204) polysystemteori i och med att den tillhandahöll en möjlighet att diskutera kring resultaten och det generella intrycket av den spanska måltexten.

Med stöd i Toury (1995: 59) och hans resonemang, om att "the extent to which omission, addition, changes of location and manipulations of segmentation are referred to in the translated texts may also be determined by norms", ter det sig också relevant att ställa frågan om vad det kan röra sig för normer som översättaren Bosch Barret utgått ifrån och som styrkt honom i hans översättningsarbete med källtexten? Här bör det framhållas att förekomsten av shifts i huvudkategorin för förkortning är mycket hög (se tabell 4, s. 32), mängden av strykningar på ord, fras- och meningsnivån är avsevärda, plus att det finns tydliga tecken på manipulation i Bosch Barrets översättning (se t.ex. exempel 47, s. 50; exempel 53, s. 53-54; exempel 58, s. 59-60 och exempel 65 s. 67-68). Här bör det även framhållas att inte ens den passage som på sätt och vis utgör romanens höjdpunkt har bevarats som den är i översättningen utan krympts till att bara innehålla mindre än hälften av originalets ord (se exempel 55, s. 55-56). Den gemensamma analysen av kvantitativa och kvalitativa resultat ligger nu alltså till grund för och ger upphov till ett ifrågasättande av motivet bakom publiceringen i Spanien. Resultaten väcker den oundvikliga frågan om *varför skulle man överhuvudtaget översätta verket i Spanien?*

Nog var den hårda efterkrigstida censurapparaten upplyst och väl medveten om bokens innehåll och även väl informerad om det mottagande som verket fick både i Finland och utomlands, något annat ter sig vare sig tänkbart eller sannolikt. Även Waltaris andra verk, bland annat *Mikael Karvajalka* ('Mikael Ludenfo') som kom ut 1948, fick ganska negativa mottaganden. Detta var fallet bland annat i det katolska Irland där "The Irish Censorship Board doomed the novel altogether, banning it due to its indecency and obscenity" (Tapani 2002: 20). Här uppstår alltså frågan om hur Waltaris *Sinuhe egyptiern* skulle mottas i ett ultrakatolskt land som Spanien, på 50-talet, och hur verket i så fall skulle passera den strikta censurapparaten, om till och med ett land som Irland (utan halvfascistisk diktatur) bannlyste dem under samma tidpunkt. Vad skulle översättaren vara tvungen att göra mer, förutom strykningar och semantiska ändringar, för att kunna ta sig igenom den hårda ultrakatolska censurapparaten? För att frågan ska kunna besvaras har jag sökt svaret utanför det ursprungliga material som legat som underlag för den kvantitativa och kvalitativa analysen (som står angivet i tabell 1). Låt oss nu alltså fokusera oss på ytterligare en aspekt i Bosch Barrets översättning för att möjligtvis finns förklaringen här, i en passage som är utdragen från första kapitlet *Kaislavene* ('Sävbåten'), sidan 10:

Exempel 66

KT 10: ... *Tämän kirjoitan minä, Sinuhe, hyvin tietäen, että tekoni ovat olleet pahoja ja tieni vääriä, mutta myös hyvin tietäen, ettei kukaan niistä ottaisi opikseen, vaikka tämän joutuisi lukemaan. Siksi vain itseni tähden tämän kirjoitan.[...] Minä, Sinuhe, puhdistaudun kirjoittamalla tekoni muistiin. ...* /Detta skriver jag, Sinuhe, väl vetande att mina gärningar har varit onda och mina vägar vrånga, men även väl vetande att **ingen** skulle ta lärdom av det även om han kommer att läsa detta. Det är därför jag skriver detta endast för mig själv.[...] jag, Sinuhe, renar mig genom att teckna mig mina gärningar till minnes. ... - > ... MT110: ... *Yo, Sinuhé, escribo esto con plena conciencia de que mis actos han sido malos y mis caminos injustos, pero también con la certidumbre de que alguien obtendrá de ello una lección para sí si por casualidad me leyere. Por esto escribo para mí mismo.[...] Yo, Sinuhé, me purifico escribiendo mis actos. ...* /Jag, Sinuhe, skriver detta fullt medveten om att mina gärningar har varit onda och mina vägar vrånga, men också med visshet om att **någon** kommer att ta lärdom av det om de av tillfällighet skulle läsa om mig. Därför skriver jag endast för mig själv. ¡Därför skriver jag endast för mig själv.[...] Jag, Sinuhe, renar mig genom att skriva ned mina gärningar. ...

MT2 11: ... *Yo, Sinuhe, escribo esto con la conciencia de que mis actos fueron malvados y mis caminos injustos, y también con la certidumbre de que nadie sacará una lección para sí en caso de que por azar me lea. Por esto escribo para mí. ...* /Jag, Sinuhe, skriver detta med medvetenhet om att mina gärningar har varit onda och mina vägar vrånga, men även väl vetande att ingen kommer att ta lärdom av det även om han av slump kommer att läsa om mig. Därför skriver jag för mig själv. ...

Av exemplet ovan att bedöma framgår det tydligt att Bosch Barret tagit sig rätten att manipulera det han översätter och förvrånga det som huvudkaraktären, Sinuhe, säger. Jämförelsevis kan även konstateras att Priego innehållsmässigt hållit sig nära till det som förmedlas i källtexten. Bosch Barret däremot intervenerar och budskapet i hans text verkar vara att det finns något en kan lära sig av Sinuhes berättelse. Därutöver ska det uppmärksammas att detta gjorts på ett rätt så klumpigt sätt i och med att översättaren först skriver att *men också med visshet om att någon kommer att ta lärdom av det om de av tillfällighet skulle läsa om mig*, och fortsätter sin översättning därefter med *därför skriver jag endast för mig själv*. Översättaren borde väl i så fall ha skrivit att *därför skriver jag inte endast för mig själv*. Den mest intressanta aspekten är dock inte detta utan det faktum att Bosch Barrets översättning har en vad Boase-Beier kallar för ”moral inflection” (2006: 53). Huvudkaraktärens avsikt är ingalunda att fördöma andra människor eller dela kakor av fördömande moralisk karaktär, utan att rena sig. *Sinuhe egyptiern* ”on yksilön kehityskertomus” (Aunila 2007) (’är ett verk i vilket skildras en individs utveckling’).

Låt oss återgå till frågan om varför *Sinuhe egyptiern* översattes i Spanien. I det här sammanhanget anser jag det vara motiverat att ställa frågan om huruvida verket publicerades i Spanien, i sin modifierade version, av den anledningen att man ansåg att detta var en ”nyttig” berättelse i moraliskt avseende, det vill säga, så här går det om man lever sitt liv som Sinuhe³⁶. Jag vill hävda att resultaten har gett ett tillräckligt underlag och att det finns tillräckligt med teoretisk grund för att göra just denna slutsats. Inte minst utifrån den föreliggande forskningen om censur som kommit fram till att språket ansågs vara ett mäktigt maktverktyg som användes för att få social kontroll och ”preserving the moral integrity of a nation” (Gómez Castro 2009: 132). Dessutom påpekar Munday (2007a: 175) att sådana sociokulturella faktorer som censur och bannlysning av moraliska anledningar under totalitära regimer bör särskilt beaktas. I det här fallet har jag även haft en av skoposteorins grundtankar i tankarna, nämligen det att uppdragsgivaren och hans önskemål kan utgöra en betydande situationell faktor (Ingo

---

³⁶ ”Traagiseksi Sinuhen tarinan tekee se, että hän menettää kaiken, jolla on ollut hänelle merkitystä. Minea tuhoutuu Minotauruksen luolaan. Merit ja Sinuhen poika Tot kuolevat Ammonin vastaisessa taistelussa, jossa Sinuhe on mukana faaraon rinnalla” (Aunila 2007) ... /Det tragiska i Sinuhes berättelse är att han förlorar allt som betyder något för honom. Mineas och Sinuhes son dör i kampen mot Ammon, vid vilken Sinuhe deltar vid sidan av farao.

2007: 18). Ingo (2007: 18) påpekar och menar att uppdragsgivarnas makt är så stor och att ”det har t.o.m. förekommit att man ingripit så kraftigt i intrigen att man låtit noveller och romaner sluta i ”happy end” i stället för originalets mera sorgliga avslutning, allt med tanke på smaken hos den läsekrets man vänder sig till”. Denna typ av censur nämndes även av Pym (2009: 540) i studiens stycke 2.2.2. Just i det här fallet, särskilt mot bakgrund av den rådande ultrakatolska diktaturen och det verksamma censuretablissemang i Spanien, anser jag det inte heller ogrundat att dra den slutsatsen att anledningen till varför översättaren gjort vad han gjort har, i Fawcetts (1995: 177) termer, med hög sannolikhet att göra med det att översättaren varit tvungen att tillmötesgå den diktaturiska regimen och dess ”desire to control behaviour” och ”the desire to follow perceived norms” och ”to the desire for cultural hegemony”. Och om syftet med översättningen var att ändra originalet till att vara en berättelse med moraliskt innehåll är det därtill inte helt uteslutet att Bosch Barret skulle ha använt sig av en annan förkortad översättning för att lättare exkludera den spanska läsaren och att detta doldes genom att inte ange information om det på utgåvans titelblad. Att ekvivalensen mellan källtext och måltext inte prioriterades utan översättningens syfte är en slutsats som sådan verkar rimlig och får stöd av Vermeers (1989/2004) funktionella syn på syfte. Den höga förekomsten av de frivilliga shifts (se tabell 4, s. 32) som bestäms av översättarens normer, kan alltså betraktas som ”an indication of the translator’s preoccupation with creating an ’acceptable’ target text”, precis som Van den Broeck (1985: 57) nämnde i studiens stycke 2.5. Det ter sig alltså rimligt att översättaren ändrat *Sinuhe egyptiern* till att vara en berättelse med moraliskt innehåll för att boken överhuvudtaget skulle passera censurapparaten och bli publicerad och uppvisas för allmänt beskådande. Hur som helst så är denna berörda fråga här inte en enkel sådan, och i ett sådant här fall

[...] there can be no question of a blanket condemnation of translators who are forced by the translation commissioner or by overwhelming cultural pressures to betray the original work by excluding the reader of the translation from the choices made in the source text (Fawcett 1995: 186).

En rimlig förklaring är att Bosch Barret faktiskt inte hade något val och var tvungen att ”clean upp” sin översättning samtidigt som denne arbetade med den. Bokens innehåll på hela taget var alltför omoraliskt.

Inom ramen för denna fallstudie föreföll det sig omöjligt att ge en mera ingående beskrivning av censur-processerna under Francos diktatur och av de konsekvenser som censurapparaten agerande utlöste, men kontextuellt har jag dock ansett det vara en mycket viktig faktor. I och med att både strykningarna, de shifts som rörde struken repetition (behandlades i studiens stycke 4.5.2.1 på sidorna 61-64) och de semantiska shifts (behandlades i studiens stycke 4.5.2.2 på sidorna 65-69) verkade förekomma kring sådana teman som den föreliggande forskningen pekat ut som tabuämnen tedde det sig rimligt att stödja sig på den föreliggande forskningen om censuren under Franco-diktaturen och anta att denna typ av shifts härrörde från kontexten och hade att göra med dess normer, i stället för att koppla dessa till ekonomiska faktorer och anta att strykningarna skulle ha härlett från en önskan att spara pengar. I analysen har jag utgått från att den spanske översättaren befunnit sig i en underordnad position i förhållande till den ultrakatolska diktaturen, dess normer och dess organiserade censurapparat. Det faktum att dåvarande Spanien som helhet var motsatsen till ett egalitært samhälle har med all sannolikhet inverkat på översättarens agerande. Det ter sig rimligt att anta att de översättare som arbetat under totalitära regimer har varit tvungna att ”follow perceived norms” för att inte riskera att hamna i fängelse ”or worse”. Med stöd i teorier om manipulation (se diskussionen kring manipulation i studiens stycke 2.2.3), Munday (2007a: 175) resonemang och Tourys normteori såg jag det rimligt att dra slutsatsen att översättaren Bosch Barret måste ha rättat sig efter dem som har mera makt och således följt de normer som dikterades av Franco-diktaturen.

I studiens inledning lämnades öppet (i brist på information) huruvida Bosch Barret översatt verket indirekt från den franska utgåvan. Detta var en aspekt som inte ämnades utredas genom denna uppsats, men det finns dock en del sådana aspekter i Bosch Barrets översättning som skulle kunna ses som symptomatiskt för en indirekt översättningsprocess; den innehåller en mängd sådana strykningar som är ogrundade, huvudkaraktärerna framstår som mycket ytliga jämfört med det sätt på vilket de skildras i originalet och handlingen framskrider ryckigt på grund av de otaliga strykningarna, för att nämna några (se stycke 2.4.3 ovan och läs Tapanis resultat kring den engelska utgåvan som översatts indirekt). Därför vill jag nu framhålla det faktum att trots att jag i denna studie använt mig av sådana formuleringar som "Bosch Barret har strukit" eller "Bosch Barret ändrat" finns det alltså en möjlighet att alla strykningar eller ändringar inte är Bosch Barrets verk, utan av den översättare som översatt *Sinuhe egyptiern* till franska. Huruvida Bosch Barret använt sig av den franska utgåvan är alltså en fråga som inte kan besvaras på basis av denna studie, och består således som en kunskapslucka som möjligtvis kan fyllas av framtida studier.

Trots att det råder en öppenhet kring den mexikanska utgåvan (vilket inte kan påstås vara fallet med den spanska) med att Priego skrivit sitt förord och förklarat öppet hur de arbetat med originalet och hur de hade tolkat *Sinuhe egyptiern*, har studiens resultat dock gett en god anledning till att ifrågasätta riktigheten av det som står att läsa i Priegos förord. Frågan är huruvida det faktum att Priego prisat den mexikanska utgåvans texttrogenhet och fullkomlighet och inte angett att den spanska utgåvan använts som underlag eller stöd för den mexikanska översättningen kan betraktas som en liten lapsus. Newmark (1991: 41) kopplar samman kravet på översättarens förord till texten med översättarens ansvar för den och understryker att översättaren kan ses som "key figures in promoting better understanding among peoples and nations" och att översättaren helt definitivt är ansvarig för skriven tvåspråkig och mellanspråklig kommunikation. I och med att översättaren har makten att medla mellan parter har de sitt eget ansvar såväl för moralisk som för verklig sanning.

Upplevelsen är att den analysmetod som komponerats av Pekkanen (2010) har fungerat bra för studien. Vissa svårigheter uppstod ibland då jag skulle kategorisera sådana fall då översättarna varit mycket fria i sina översättningar, men metoden kan naturligtvis inte beskyllas för detta. Vid sådana svårigheter valde jag, i likhet med Pekkanen (jfr 2010), att inte låta sådana fall ingå i den kvantitativa analysen. För denna studie har Pekkanens shift-analys utgjort det verktyg med vilket upptäcktes att innehållet i Waltaris verk, *Sinuhe egyptiern*, blev manipulerat i Spanien. Jag har kunnat uppnå studiens övergripande syfte med att kartlägga shifts och bringa ljus både på likheter och på skillnader mellan dessa två översättningar. Den kvalitativa metod som Pekkanen (jfr Pekkanen 2010: 49) använde sig av för att relatera de regelbundna shifts på mikronivå till effekter på makronivå kunde inte tillämpas i denna studie av den enkla anledningen att en sådan analys skulle ha varit tidsmässigt för omfattande och krävt mer fördjupning av kunskaper. Trots detta anser jag att även den kvalitativa analys i vilken jag använde mig av Leechs och Shorts (1981/2007) lingvistiska tillvägagångssätt har varit fruktbringande och gett mig möjligheten att i någon mån studera huruvida stilen i källtexten förmedlats över till måltexterna. Jag kunde uppmärksamma huruvida det sätt på vilket större enheter (stycken) i källtexten är kopplade till varandra har bevarats på samma sätt i måltexterna och diskutera varför det var viktigt välja en viss typ av uttrycksform vid ett visst sammanhang, samt studera huruvida samma estetiska effekt som finns i källtexten hade uppnåtts i målspråket i måltexterna.

6. Sammanfattning och avslutning

I denna studie har gjorts jämförelsen av den finska skönlitterära romanen *Sinuhe egyptiern*, skriven av den finska författaren Mika Waltari, och dess två översättningar på spanska, varav den ena producerades av Manuel Bosch Barret i Spanien år 1950, och den andra av Victoria Priego i Mexiko, samma år. Det övergripande syftet med analysen har varit att undersöka huruvida det finns skillnader mellan dessa två översättningar. Jag var särskilt intresserad av att iakta hur respektive översättare hade handskats med de ämnen som utgjorde så kallade tabuämnen (bl.a. kyrkan, prästerskap, krigare, gudar, okonventionella kvinnor, armé, etc.) under Francos regim.

Jag utgick från en generell hypotes eller ett antagande om att det är skillnader mellan dessa två måltexter och att de skillnaderna delvis beror på censur vs. icke-censur, manipulation och att skillnaderna skulle härröra från de till sin karaktär olika socialpolitiska, samhällsliga kontexter i vilka översättningar uppkommit i. Därför ämnade jag studera shifts även i förhållande till extratextuella faktorer med medvetenheten om att dessa därmed utgjorde en viktig faktor.

För ett praktiskt genomförande av min studie och för tolkningen av mina resultat tillämpade jag den metodik som komponerats och redan beprövats av Hilikka Pekkanen (2010). De shifts som uppkommit i studiens kvantitativa analys kategoriserades med hjälp av Pekkanens teoretiska definitioner och kategorier.

Av jämförelsen av originalverket med den spanska översättningen framgår att de ämnen som den föreliggande forskningen pekat ut som tabuämnen under Franco-regimen var nedstypade genom systematiska strykningar eller ändringar i den spanska översättningen. Jämförelsen av de två måltexterna visade att likheterna mellan måltexterna var alltför slående för att inte göra slutsatsen att den spanska utgåvan använts som någon form av underlag för den mexikanska. Den jämförelse som i denna studie gjorts mellan originalet och dess två översättningar har inte endast avslöjat de restriktioner under vilka den spanske översättaren Bosch Barret varit tvungen att arbeta under Franco-diktaturen och dess strikta censurapparat, utan också de strategier översättaren blev tvungen att utveckla för att övervinna sådana hinder eller åtminstone kunna arbeta sig ”förbi” dem. Avslutningsvis kan det vara på sin plats att instämma med Bassnett & Lefevere (1998: 6) i att denna typ av jämförelse ger forskaren ”something like a synchronic snapshot of many features of a given culture at a given time”.

Min förhoppning med denna studie är att den ger upphov till att Mika Waltaris *Sinuhe egyptiern* nyöversätts för tjugohundratalets spankstalande publik och att den översättningen utkommer som en förbättrad, direkt och komplett – utan manipulationer och utan censur – på det sätt som Waltari avsåg att det ska vara.

Litteraturförteckning

Primära källor

Waltari, Mika, (1945), *Sinuhe egyptiläinen*, Porvoo: Söderström.

Waltari, Mika, (1950a), *Sinuhé el egipcio*, övers. av Manuel Bosch Barret, Barcelona: Random House Montadori.

Waltari, Mika, (1950b), *Sinuhé el egipcio*, övers. av Victoria Priego, Mexico, D.F.: Ediciones y Librería Politeama.

Sekundära källor

Abellán, Manuel, L., (1980), *Censura y creación literaria en España (1939-1976)*, Barcelona: Ediciones Península.

Aguilar, Camín & Meyer, Lorenzo, (1996), *In the Shadow of the Mexican Revolution: Contemporary Mexican History 1910-1989*, Austin: University of Texas Press.

Baker, Mona & Saldanha, Gabriela, (red.), (2009), *Routledge encyclopedia of translation studies*, 2. uppl. London: Routledge.

Bassnett, Susan & Lefevere, André, (1998), *Constructing cultures: essays on literary translation*, Clevedon: Multilingual Matters.

Berman, Antoine, (1985), "Translation and the trials of the foreign", i Venuti, Lawrence, (red.), (2004), *The Translation Studies Reader*, London: Routledge.

Billiani, Francesca, "Censorship", i Baker, Mona & Saldanha, Gabriela, (red.), (2009), *Routledge encyclopedia of translation studies*, 2. uppl. London: Routledge.

Blocker, S., Jack, Fahey, M., David & Tyrrell, R., Ian, (2003), *Alcohol and temperance in modern history: an international encyclopedia*, vol. 1, [Elektronisk resurs].

Boase-Beier, Jean, (2006), *Stylistic approaches to translation*, Manchester, [England]: St. Jerome Pub.

Cassirer, Peter, (2003), *Stil, stilistik & stilanalys*. 3, [omarb.] uppl. Stockholm: Natur och kultur.

Catford, John, Cunnison, (1999), "Translation shifts", i Venuti, Lawrence, (red.), (2000), *The translation studies reader*, London: Routledge.

Chesterman, Andrew, (red.), (1989), *Readings in translation theory*, Helsinki: Finn Lectura.

Den Broeck, Raymond, van (1985), "Second thoughts on translation criticism: A model of its Analytic Function", i Hermans, Theo (red.) (1985), *The manipulation of literature: studies in literary translation*, London: Croom Helm.

Even-Zohar, Itamar, (1978), "The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem", i Venuti, Lawrence, (red.), (2004), *The translation studies reader*. London: Routledge.

- Fant, Lars, Hermerén, Ingrid & Österberg, Raket, (2004), *Bonniers spanska grammatik*, 1. uppl. Stockholm: Bonnier.
- Fawcett, Peter, (1995), "Translation and Power Play", i *The Translator*, vol 1, number 2, 177-192.
- Gómez, Castro, Cristina, (2009), "Censorship in Francoist Spain and the importation of translations from South America: the case of Lawrence Durrell's *Justine*", i Ni Chuilleanáin, Eiléan, O'cuilleain, Cormac & Parris, David, (red.), (2009), *Translation and censorship: patterns of communication and interference*. Dublin: Four Courts Press.
- Gullin, Christina, (2002), *Översättarens röst*, [Ny, omarb. utg.] Lund: Studentlitteratur.
- Halliday, M. A. K., (1994), *An introduction to functional grammar*, 2. uppl. London: Arnold.
- Halverson, Sandra, (2007), "A cognitive linguistic approach of translation shifts", *Belgian Journal of Linguistics* 21, 105–119.
- Hatim, Basil & Munday, Jeremy, (2004), *Translation: an advanced resource book*. Abingdon: Routledge.
- Hermans, Theo, (1999), *Translation in systems: descriptive and systemic approaches explained*, Manchester: St. Jerome.
- Hurtley, Jacqueline, A., (2007), "Tailoring the Tale: Inquisitorial Discourses, and Resistance, in the Early Franco Period (1940-1950)", i Billiani, Francesca, (red.) (2007), *Modes of censorship and translation: national contexts and diverse media*. Manchester, UK: St. Jerome Pub.
- Ingo, Rune, (2007), *Konsten att översätta: översättandets praktik och didaktik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Károly, Krisztina, (2010), "Shifts in repetition vs. Shifts in the text meaning: A study of the textual role of lexical repetition in non-literary translation", i *Target* 22. 1, (2010), s. 40-70.
- Kenny, Dorothy, "Equivalence", i Baker, Mona & Saldanha, Gabriela, (red.), (2009), *Routledge encyclopedia of translation studies*, 2. uppl. London: Routledge.
- Koller, Werner, (1979), "Equivalence in translation theory", i Chesterman, Andrew, (red.), (1989), *Readings in translation theory*, Helsinki: Finn Lectura.
- Krauze, Enrique, (1997), *Mexico: biography of power: a history of modern Mexico, 1810-1996*, New York, N.Y.: Harper Collins.
- Larson, Mildred, L., (1998), *Meaning-based translation: a guide to cross-language equivalence*, 2. uppl. Lanham, Md.: University Press of America.
- Leech, Geoffrey, N. & Short, Mick, (2007), *Style in fiction: a linguistic introduction to English fictional prose*. 2. uppl. Harlow: Longman.
- Leech, Geoffrey, N., (2008), *Language in literature: style and foregrounding*, 1. uppl. Harlow, England: Pearson Longman.
- Lefevere, André, (red.), (1992), *Translation, history, culture: a sourcebook*. London: Routledge.
- Masoliver, Joaquín & Vidales, Carlos (1995), *América Latina*. 3. uppl. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Munday, Jeremy. (2007a), *Style and ideology in translation: Latin American writing in English*, New York: Routledge.

- Munday, Jeremy, (2007b), *Introducing Translation Studies: Theories and applications*, New York: Routledge.
- Nida, Eugene, A., (1964), "Toward a Science of Translating", i Hatim, Basil & Munday, Jeremy, (2004), *Translation: an advanced resource book*, Abingdon: Routledge.
- Nida, Eugene, A., (1969), "Science of translation", i Chesterman, Andrew, (red.), (1989), *Readings in translation theory*, Helsinki: Finn Lectura.
- Pekkanen, Hilikka, (2010), "The Duet between the Author and the Translator: An Analysis of Style through Shifts in Literary Translation", Diss. Helsingfors: Helsingfors universitet, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6107-3>.
- Popovič, Anton, (1970), "The Concept 'Shift of Expression' in Translation Analysis", i *The Nature of Translation. Essays on the Theory and Practice of Literary Translation*, utg. James s. Holmes, Mouton.
- Pym, Anthony, "Spanish tradition", i Baker, Mona & Saldanha, Gabriela, (red.), (2009), *Routledge encyclopedia of translation studies*, 2. uppl. London: Routledge.
- Schäffner, Christina, "Functionalist approaches", i Baker, Mona & Saldanha, Gabriela, (red.), (2009), *Routledge encyclopedia of translation studies*, 2. uppl. London: Routledge.
- Shiyab, Said & Lynch, Michael, Stuart, (2006), "Can Literary Style be Translated?", i Babel, (2006), vol. 52, issue 3, s. 262-275.
- Stockwell, Peter (2002), *Cognitive poetics: an introduction*. London: Routledge.
- Tannerbaum, Frank, (1950), *Mexico: The Struggle for Peace and Bread*, New York: Alfred A. Knoff.
- Tapani, Sini, (2002), "A Two-Stop Ride: Mikael Karvajalkas's Journey into the English-Speaking World", Helsingfors: Humanistiska institutionen, Helsingfors universitet.
- Toury, Gideon, (1995), *Descriptive translation studies and beyond*, Amsterdam: Benjamin.
- Toury, Gideon, (1978/2004), "The Nature and Role of Norms in Literary Translation", i Venuti, Lawrence, (red.), (2004), *The translation studies reader*, London: Routledge.
- Vandaele, Jeroen, (2007), "Take Three: The Nacional-Catholic Versions of Billy Wilder's Broadway Adaptations", i Billiani, Francesca, (red.), (2007), *Modes of censorship and translation: national contexts and diverse media*. Manchester, UK: St. Jerome Pub.
- Venuti, Lawrence, (red.), (2004), *The translation studies reader*, London: Routledge.
- Venuti, Lawrence, (1998), "Strategies of Translation", i Baker, Mona, (red.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, London & New York: Routledge.
- Venuti, Lawrence, (1995), *The translator's invisibility: A History of Translation*, [Elektronisk resurs], London: Routledge.
- Vermeer, Hans J., (1989), "Skopos and commission in translational action", i Venuti, Lawrence (red.) (2004), *The translation studies reader*, London: Routledge.
- Waltari, Mika, (1947), *Sinuhe, egyptiern: femton böcker ur den egyptiske läkaren Sinuhes liv omkr. 1390-1335 f. Kr.*, övers. av Ole Torvalds, 2. uppl. Helsingfors: Schildt.

Ordböcker

Benson, Ken, Strandvik, Ingemar & Santos Melero, María Esperanza, (red.) (1999), *Norstedts spanska ordbok: spansk-svensk, svensk-spansk: [127.000 ord och fraser]*. 1. uppl. Stockholm: Norstedts ordbok.

Cannelin, Aulis & Cannelin, Knut, (red.), (2003), *Finsk-svensk ordbok*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Hytönen, Ahti, (1999), *Suomi-Espanja sanakirja*, Porvoo Helsinki: Werner Söderström WSOY.

Svahnström, Sverre B., (1997), *Spansk-svensk juridisk och ekonomisk ordbok*, 1. uppl. Stockholm: Norstedts juridik.

Internetreferenser

Cassirer Peter, <http://web.telia.com/~u31252427/palsen2.htm#anchor318961>, sökning gjord 2011-09-05.

Elävä arkisto, Aunila, (2007), <http://www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=4&ag=23&t=271&a=4367>, sökning gjord 2011-07-06.

Manuel Bosch Barret, <http://www.newspanishbooks.com/author/manuel-bosch-barrett>, sökning gjord 2011-01-01.

Metapedia, http://sv.metapedia.org/w/Francisco_Franco, sökning gjord 2011-08-01.

Mika Waltari-sällskapet, Rajala, (2007), <http://www.mikawaltariseura.fi/mwaltarise.html>, sökning gjord 2011-03-21 .

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se>, sökningar gjorda 2011.

Real Academia Española, <http://www.rae.es/rae.html>, sökningar gjord 2011.

Svenska akademiens ordlista, datorversion.

Wikipedia, http://fi.wikipedia.org/wiki/Sinuhe_egyptil%C3%A4inen, sökning gjord 2011-02-20.

Yle Teema, Keskitalo, (2003), <http://yle.fi/teema/sininenlaulu/artikkeli.php?id=239>, sökning gjord 2011-03-02.

Appendix

Bilaga 1. Strykningar i Bosch Barrets översättning av Sinuhe egyptiern i form av hela stycken eller delar av stycken

I passage I:

Enhet (1) ... Kenellä vain oli kultaa, hän saattoi ostaa orjia, eri värisiä ja eri kokoisia, lapsia ja miehiä ja nuoria tyttöjä, joiden kanssa saattoi iloita, ja palkata itselleen palvelijoita, mutta kenellä ei ollut kultaa, hän sai tehdä työtä käsillään, kunnes hänen nahkansa oli karkea ja paksu ja kätensä kuhmuiset ja niskansa painunut kumaraan. Mutta jos joku tahtoi murtautua rikkaan taloon ja varastaa kultaa juodakseen viiniä ja iloitakseen ja ostaakseen itselleen orjia, niin hänet otettiin kiinni ja hänet ripustettiin muurille pää alaspäin muille varoitukseksi"... (Waltari 1945: 188).

/Den som blott hade guld, kunde köpa slavar, av olika storlekar, barn och män och unga flickor, som man kunde förlusta sig med, och han kunde avlöna tjänare för sig själv, men den som inte hade guld, han fick arbeta med sina händer, tills hans hud var grov och tjock och händerna valkiga och nacken blivit nedböjd. Men om någon ville bryta sig in i en rik mans hus och stjäla guld för att dricka vin och förlusta sig och köpa slavar, då greps han och hängdes på muren med huvudet nedåt, andra till förvarning.

Enhet (2) ... Kaptah vaikeni heti ja hänen kasvonsa tulivat pelosta harmaiksi ja menettivät kiiltönsä ja hän huusi: "Kuoriaisen kautta, herrani on menettänyt järkensä ja minun on paras sitoa hänet ja upottaa iilimatoja hänen käsivarsiansa ja polviensa taiveisiin. Sillä Simyrassa meidän on hyvä olla ja kastelemme leipämme hunajaan ja kaupungin kauppiat ja hallitus miehet kunnioittavat meitä ja myös Ishtarin temppelin neitsyet ovat oppineet merimiehiltä lukuisia uusia tapoja, jotka suuresti miellyttävät miehiä ja saavat heidän ruumiinsa hypähtelemään kuin kalat kuivalla maalla, joten sinun on paras mennä kiireesti temppeliin uhraamaan, jotta unohtaisit noin hullut puheet."

Sanoin hänelle: "En enää määrää itse askelistani, mutta miksi niin on, sitä en halua sanoa sinulle, joka olet orja ja tyhmä. Mutta olkoon, niinkuin tahdot, jää sinä tänne ja hoida taloani ja omaisuuttani ja iloitse parhaasi mukaan temppelin naisten kanssa, joita en halua sanoa neitsyiksi, sillä välin kun olen poissa. Matkustan näet yksin, jos kerran et tahdo tulla mukaani, sillä en suinkaan pakoa sinua, koska sinusta varmaan on minulle pitkällä matkalla enemmän vaivaa kuin hyötyä (Waltari 1945: 189).

/Kaptah teg på en gång och hans ansikte blev grått av rädsla och forlorade sitt gläns och hans skrek: "Jag svär vid vår skallbagge att min herre har mist sitt förstånd och att det är säkrast för mig att binda honom och lägga in blodiglar i hans armars och knänas led. Ty i Simyra har vi det bra och vi doppar vårt bröd i honung och stadens handelsmän och styresmän respekterar oss och också jungfrur i Ishtars tempel har lärt sig många nya sätt av sjömännen, som storligen behagar karlar och får deras kroppar att sprattla som fisk på torra land, på det att det är bäst för dig att gå till templet för att offra och glömma så där tokigt prat".

Jag sade till honom: "Inte längre får jag själv bestämma över mina steg, men varför det ter sig så, det vill jag inte säga till dig, som är slav och dum. Men må det vara som du vill, stanna här du och ta hand om mitt hus och min förmögenhet och förlusta dig så gott du kan med templets kvinnor, som jag inte vill kalla för jungfrur, under den tid jag är borta. Jag reser ensam nämligen, och om du inte vill följa med mig, ty jag tänker ingalunda tvinga dig, eftersom du säkerligen är mer besvär än nytta för mig under en lång resa.

Enhet (3) ... Mutta Kaptah huvitteli laskemalla, miten rikas olisi, jos omistaisi nämä kaikki puut Egyptissä ja lastattuina laivasta Theban laitureille. Hän laski, että yhden ainoan suuren puun hinnalla saatoi vaatimaton mies elättää perheensä koko ikänsä ja kouluttaa poikansa kirjureiksi ja naittaa tyttärensä hyviin sukuihin. Hän alkoi laskea puita, mutta puilla ei ollut loppua ja hänen päänsä sekaantui ja hän aloitti uudelleen laskunsa, kunnes lopulta alkoi parkua ja sanoa: "Sydämeni kirvelee nähdessäni kaiken tämän suunnattoman rikkauden huojuvan tuulesa aivan

hukkaan.” Siksi hän peitti päänsä vaatteella ollakseen enää näkemättä puita. Mutta kuunnellessani seetrien ylhäistä huminaa ajattelin, että vain sen kuullakseni kannatti lähteä pitkälle matkalle (Waltari 1945: 191).

/Men Kaptah roade sig med att räkna ut hur rik han skulle ha varit om han hade ägt alla dessa träd i Egypten, lossade från skepp på kajerna i Tebe. Han trodde att en anspråkslös man för priset på ett enda träd kunde försörja sin familj i hela sitt liv och skola sina söner till skrivare och gifta in sina döttrar i goda släkter. Han försökte räkna träden, men det var ingen ände på dem och han blev förvirrad i sitt huvud och började räkna på nytt, tills han slutligen brast ut i klagan och sade: ”Det gör mig ont i mitt hjärta att se all denna omätliga rikedom stå här och vaja i vinden till ingen nytta.” Därför betäckte han sitt huvud med sitt kläde för att inte längre se träden. Men då jag hörde det mäktiga suset i cedrarna tänkte jag att det redan för att höra detta lönade sig att fara ut på en lång resa.

Enhet (4) ... Tässä maassa oli miellyttävä elää eikä sen huvitaloissa melu ja hoilutus särkenyt korvia, vaan kaikki oli ja tapahtui hiljaisesti ja hienosti, niin että tunsin itseni isoksi ja kömpelöksi seurustellessani heidän kanssaan ja juodessani viiniä heidän kanssaan. Mutta sydämeni oli raskas, kun katselin heitä, sillä olin maistanut sotaa, ja jos kaikki oli totta, mitä he puhuivat Khattien maasta, niin heidän maansa oli häviävä maa (Waltari 1945: 194).

/I detta land var det behagligt att leva och i dess glädjehus sprängdes inte ens öron av skrål och stoj, utan allt gick tyst och fint till, så att jag kände mig stor och klumpig då jag umgicks med dem och drack vin med dem. Men mitt hjärta var tungt då jag såg på dem, ty jag hade provat kriget, och om allt var sant som sades om landet Hatti, så var landet Mitanni dömt att utplånas.

I passage II:

Enhet (5) ... Silloin minä olin jo aikaa hylännyt Horemhebin, sillä pieni poika nenä veressä kulki ohitsemme koettaen raahata mukanaan voihkivaa isäänsä, jonka yli hyökkäysvaunut olivat ajaneet katkaisten hänen jalkansa. Autoin häntä ja sen jälkeen autoin muita, jotka pakenivat haavoittuneina, ja kuulin jälleen nuolten vihaisen vihinän korvissani, mutta en pelännyt, sillä harjoitin lääkärin ammattia ja sydämeni vapisi kaiken sen tähden, mitä oli tuleva, sillä olin nähnyt Atonin ottavan vallan käsiinsä. Siksi olisin mieluummin kuollut ajatellessani, miten kansa sokaisi omat silmänsä näkemästä hyvää, jota farao sille tarjosi jumalansa tähden. Mutta nuolet väistivät minua ja koko sen päivän revin vaatteita ja sidoin siteitä ja illan tullen otin vastaan potilaita talossani, sillä köyhien kaupunginosassa ei ollut montakaan taloa, jossa sitä iltana ei ollut vamman saanutta. Pestessäni ja neuioessani [sic!]heidän haavojaan moitin heitä ja sanoin:

”Oletteko mielettömiä, sillä farao tahtoo teille hyvää ja hän on luvannut jakaa kaiken Ammonin maan niille, joilla ei mitään ole? Tästä päivästä lähtien Ammonin puistot ovat teidän puistojanne ja saatte kalastaa lihavia kaloja Ammonin pyhästä järvestä.”

Mutta he sanoivat: ”Väärä farao tahtoo karkottaa meidät köyhistä kodeistamme, jotka ovat meille rakkaat, ja pakottaa meidät peltotyöhön ja maan orjiksi, vaikka emme suinkaan ole syntyneet sontaa varpaiden välissä. Tiedät myös hyvin, että Ammonin kaloissa on pistävät ruodot ja ne tarttuvat ihmisen kurkkuun ja tukehduttavat hänet, sillä ne ovat pyhiä kaloja.”

He alkoivat katsoa epäilevästi minuun ja sanoivat: ” Et kai vain ole Atonin miehiä, sinä, Sinuhe, jota olemme oppineet kunnioittamaan. Jos niin on, emme kaipaa apuasi, sillä silloin veitsesi myrkyttää haavamme ja siteesi tarttuvat ihoomme ja polttavat sen kuin tuli.” Siksi huomasin, että minun oli parempi olla puhumatta heille mitään ja vain auttaa heitä, sillä Ammonin kiihko oli sokaissut heidät.

Myös kannettiin pihaani nuori mies, jonka hiukset kiilsivät hyvästä öljystä, mutta hänen kurkussaan oli haava, josta vesi juoksi, kun hän koetti juoda. Olisin voinut parantaa hänet, mutta potilaat, joiden haavat jo olin sitonut, näkivät, että hänen kadun pölyn ja veren tahrimaan kaulukseensa oli kirjailtu rivi elämän ristejä. Siksi he karkasivat hänen kimppuunsa ja tappoivat hänet, ennen kuin ehdin estää heitä. Eivätkä he lainkaan ymmärtäneet, miksi itkin ja soimasin heitä, sillä he tahtoivat vain poistaa pahan keskeltään ja kaikki paha oli lähtöisin Atonista. ”Ennen Atonia olimme köyhiä, mutta onnellisia”, he sanoivat, ”sillä nälässämme ja kurjuudessaammekin Ammon siunasi meitä ja meillä oli mahdollisuus päästä lännen maahan hänen avullaan. Mutta kirotn Atoninsa tähden farao riistää meiltä Ammonin siunauksen ja olemme yhä köyhiä ja onnettomia, sillä neekerit lyövät meidät haavoihin ja rutto ja nälkä seuraavat faraon Atonia, jos Ammon meidät hylkää, sillä Ammon on kaikkien jumalien kuningas.”

Siksi he viskasivat nuorukaisen ruumiin kadulle ja koirat tulivat nuolemaan hänen vertaan ja nuolivat hyvän voiteen hänen hiuksistaan.

Mutta tällä välin joivat neekerit olutta toreilla ja kaduilla temppelein ympärillä ja shardanit joivat viiniä rosvoamisissaan taloissa eivätkä aliupseerit voineet estää heitä eivätkä halunneetkaan, vaan joivat itsekin. (Waltari 1945: 388-389)

Enhet (6) ... En tiedä mitä farao ajatteli sinä yönä nähdessään tulipalojen loimun Theban taivaalla, mutta luulen, että häneltä salattiin paljon ja että hän tahtoi uskoa sen, mitä hänelle sanottiin, sillä sydämessään hän ei rakastanut Thebaa, joka oli Ammonin pyhä kaupunki. Eikä Pepitaton menettänyt päällikkyyttään, vaan farao antoi hänelle suosionsa merkiksi kissankuvin kultaisen ketjun, koska hän ensimmäisenä oli muuttanut nimensä faraon esimerkkinä noudattaen hävittääkseen nimestään Ammonin kiroton nimen, jota enää ei saanut ääneen mainita. Eikä ketään rangaistu tapahtuneen tähden, vaan farao määräsi vain, että temppeleitä oli piiritettävä kunnes papit antautuisivat nälän vuoksi tai tulisivat järkiinsä, eikä ketään saanut enää surmata taistelussa. Mutta tämä oli kaikista järjettömin määräys, sillä temppelein varastoissa oli viljaa ja talleissa karjaa ja puistoissa laitumia karjalle, ja vaikka temppelein pihoihin oli kerääntynyt sata kertaa Ammonille uskollisia, niin nälkää he eivät joutuneet kärsimään, vaan nälän uhriksi joutui paremminkin itse kaupunki, kun tiet ja virta oli sujettu. (Waltari 1945: 389-390)

I passage III:

Enhet (7) ... Silloin en kuitenkaan vielä tajunnut tätä kaikkea, vaan Horemhebin juoksu hyökkäviä sotavaunurivistöjä vastaan oli mielestäni järjetön pojankuje ja soimasin häntä sen tähden ja luulin hänen vain esimerkillään tahtovan rohkaista miehiään. Silti ei liene maailmassa suurempaa urheutta kuin lähteä yksin juoksemaan avoimeen maastoon hyökkäviä sotavaunuja vastaan, mutta varmaan kokenut sotilas sen voi tehdä joutumatta suureenkaan vaaraan, jos osaa arvioida voimansa ja taitonsa ja sotavaunujen nopeuden ja ehtii takaisin suojaan ennen kuin sotavaunut murskaavat hänet alleen. Siten Horemheb ei kenties joutunut suureenkaan vaaraan, mutta koko sotajoukko huusi ääneen nähdessään hänen tekonsa ja unohti vaaransa ylistäessään häntä hänen rohkeutensa tähden. (Waltari 1945: 663)

/Då insåg jag dock inte ännu allt detta, utan Horemheb lopp mot de anfallande stridsvagnskolonnerna var i mitt tycke ett vettlöst pojkstreck, och jag klandrade honom därför och trodde att han blott med sitt exempel ville uppmuntra sina män. Det oaktat torde inte större taperhet finnas i världens än att ensam i öppen terräng löpa fram mot anfallande stridsvagnar, men säkert kan en erfaren krigare göra det utan att råka i stor fara, om han kan bedöma sinkraft och skicklighet och stridsvagnarnas snabbhet och hinner tillbaka i skydd innan stridsvagnarna krossar honom under sig. Sålunda svävade Horemheb måhända inte i så stor fara, men hela stridshären ropade högt vid åsynen av hans dåd och glömde faran och prisade honom för hans taperhets skull.

Bilaga 2. Strykningar i Priegos översättning av Sinuhe egyptiern i form av hela stycken eller delar av stycken

I passage I:

Enhet (1) ... Kenellä vain oli kultaa, hän saattoi ostaa orjia, eri värisiä ja eri kokoisia, lapsia ja miehiä ja nuoria tyttöjä, joiden kanssa saattoi iloita, ja palkata itselleen palvelijoita, mutta kenellä ei ollut kultaa, hän sai tehdä työtä käsillään, kunnes hänen nahkansa oli karkea ja paksu ja kätensä kuhmuiset ja niskansa painunut kumaraan. Mutta jos joku tahtoi murtautua rikkaan taloon ja varastaa kultaa juodakseen viiniä ja iloitakseen ja ostaakseen itselleen orjia, niin hänet otettiin kiinni ja hänet ripustettiin muurille pää alaspäin muille varoitukseksi"... (Waltari 1945: 188).

/Den som blott hade guld, kunde köpa slavar, av olika storlekar, barn och män och unga flickor, som man kunde förlusta sig med, och han kunde avlöna tjänare för sig själv, men den som inte hade guld, han fick arbeta med sina händer, tills hans hud var grov och tjock och händerna valkiga och nacken blivit nedböjd. Men om någon ville bryta sig in i en rik mans hus och stjäla guld för att dricka vin och förlusta sig och köpa slavar, då greps han och hängdes på muren med huvudet nedåt, andra till förvarning.

Enhet (2) ... Kaptah vaikenä heti ja hänen kasvonsa tulivat pelosta harmaiksi ja menettivät kiiltonsa ja hän huusi: "Kuoriaisen kautta, herrani on menettänyt järkensä ja minun on paras sitoa hänet ja upottaa iilimatoja hänen käsivarsiensa ja polviensa taiveisiin. Sillä Simyrassa meidän on hyvä olla ja kastelemme leipämme hunajaan ja kaupungin kauppiat ja hallitus miehet kunnioittavat meitä ja myös Ishtarin temppelin neitsyet ovat oppineet merimiehiltä lukuisia uusia tapoja, jotka suuresti miellyttävät miehiä ja saavat heidän ruumiinsa hypähtelemään kuin kalat kuivalla maalla, joten sinun on paras mennä kiireesti temppeliin uhraamaan, jotta unohtaisit noin hullut puheet."

Sanoin hänelle: "En enää määrää itse askelistani, mutta miksi niin on, sitä en halua sanoa sinulle, joka olet orja ja tyhmä. Mutta olkoon, niinkuin tahdot, jää sinä tänne ja hoida taloani ja omaisuuttani ja iloitse parhaasi mukaan temppelin naisten kanssa, joita en halua sanoa neitsyiksi, sillä välin kun olen poissa. Matkustan näet yksin, jos kerran et tahdo tulla mukaani, sillä en suinkaan pakoa sinua, koska sinusta varmaan on minulle pitkällä matkalla enemmän vaivaa kuin hyötyä (Waltari 1945: 189).

/Kaptah teg på en gång och hans ansikte blev grått av rädsla och förlorade sitt gläns och han skrek: "Jag svär vid vår skallbagge att min herre har mist sitt förstånd och att det är säkrast för mig att binda honom och lägga in blodiglar i hans armars och knäns led. Ty i Simyra har vi det bra och vi doppar vårt bröd i honung och stadens handelsmän och styresmän respekterar oss och också jungfrur i Ishtars tempel har lärt sig många nya sätt av sjömännen, som storligen behagar karlar och får deras kroppar att sprattla som fisk på torra land, på det att det är bäst för dig att gå till templet för att offra och glömma så där tokigt prat".

Jag sade till honom: "Inte längre får jag själv bestämma över mina steg, men varför det ter sig så, det vill jag inte säga till dig, som är slav och dum. Men må det vara som du vill, stanna här du och ta hand om mitt hus och min förmögenhet och förlusta dig så gott du kan med templets kvinnor, som jag inte vill kalla för jungfrur, under den tid jag är borta. Jag reser ensam nämligen, och om du inte vill följa med mig, ty jag tänker ingalunda tvinga dig, eftersom du säkerligen är mer besvär än nytta för mig under en lång resa.

Enhet (3) ... Mutta Kaptah huvitteli laskemalla, miten rikas olisi, jos omistaisi nämä kaikki puut Egyptissä ja lastattuina laivasta Theban laitureille. Hän laski, että yhden ainoan suuren puun hinnalla saatoi vaatimaton mies elättää perheensä koko ikänsä ja kouluttaa poikansa kirjureiksi ja nauttaa tyttärensä hyviin sukuihin. Hän alkoi laskea puita, mutta puilla ei ollut loppua ja hänen päänsä sekaantui ja hän aloitti uudelleen laskunsa, kunnes lopulta alkoi parkua ja sanoi: "Sydämeni kirvelee nähdessäni kaiken tämän suunnattoman rikkauden huojuvan tuulessa aivan hukkaan." Siksi hän peitti päänsä vaatteella ollakseen enää näkemättä puita. Mutta kuunnellessani seetrien ylhäistä huminaa ajattelin, että vain sen kuullakseni kannatti lähteä pitkälle matkalle (Waltari 1945: 191).

/Men Kaptah roade sig med att räkna ut hur rik han skulle ha varit om han hade ägt alla dessa träd i Egypten, lossade från skepp på kajerna i Tebe. Han trodde att en anspråkslös man för priset på ett enda träd kunde försörja sin familj i hela sitt liv och skola sina söner till skrivare och gifta in sina döttrar i goda släkter. Han försökte räkna träden, men det var ingen ände på dem och han blev förvirrad i sitt huvud och började räkna på nytt, tills han slutligen brast ut i klagan och sade: "Det gör mig ont i mitt hjärta att se all denna omätliga rikedom stå här och vaja i vinden till ingen nytta." Därför betäckte han sitt huvud med sitt kläde för att inte längre se träden. Men då jag hörde det mäktiga suset i cedrarna tänkte jag att det redan för att höra detta lönade sig att fara ut på en lång resa.

I passage II:

Enhet (4) ... Silloin minä olin jo aikaa hylännyt Horemhebin, sillä pieni poika nenä veressä kulki ohitsemme koettaen raahata mukanaan voihevää isäänsä, jonka yli hyökkäysvaunut olivat ajaneet katkaisten hänen jalkansa. Autoin häntä ja sen jälkeen autoin muita, jotka pakenivat haavoittuneina, ja kuulin jälleen nuolten vihaisen vihinän korvissani, mutta en pelännyt, sillä harjoitin lääkärin ammattia ja sydämeni vapisi kaiken sen tähden, mitä oli tuleva, sillä olin nähnyt Atonin ottavan vallan käsiinsä. Siksi olisin mieluummin kuollut ajattellessani, miten kansa sokaisi omat silmänsä näkemästä hyvää, jota farao sille tarjosi jumalansa tähden. Mutta nuolet väistivät minua ja koko sen päivän revin vaatteita ja sidoin siteitä ja illan tullen otin vastaan potilaita talossani, sillä köyhien kaupunginosassa ei ollut montakaan taloa, jossa sitä iltana ei ollut vamman saanutta. Pestessäni ja neuioessani [sic!]heidän haavojaan moitin heitä ja sanoin:

"Oletteko mielettömiä, sillä farao tahtoo teille hyvää ja hän on luvannut jakaa kaiken Ammonin maan niille, joilla ei mitään ole? Tästä päivästä lähtien Ammonin puistot ovat teidän puistojanne ja saatte kalastaa lihavia kaloja Ammonin pyhästä järvestä."

Mutta he sanoivat: "Väärä farao tahtoo karkottaa meidät köyhistä kodeistamme, jotka ovat meille rakkaat, ja pakottaa meidät peltotyöhön ja maan orjiksi, vaikka emme suinkaan ole syntyneet sontaa varpaiden välissä. Tiedät myös hyvin, että Ammonin kaloissa on pistävät ruodot ja ne tarttuvat ihmisen kurkkuun ja tukehduttavat hänet, sillä ne ovat pyhiä kaloja."

He alkoivat katsoa epäilevästi minuun ja sanoivat: "Et kai vain ole Atonin miehiä, sinä, Sinuhe, jota olemme oppineet kunnioittamaan. Jos niin on, emme kaipaa apuasi, sillä silloin veitsesi myrkyttää haavamme ja siteesi tarttuvat ihoomme ja polttavat sen kuin tuli." Siksi huomasin, että minun oli parempi olla puhumatta heille mitään ja vain auttaa heitä, sillä Ammonin kiihko oli sokaissut heidät.

Myös kannettiin pihaani nuori mies, jonka hiukset kiilsivät hyvästä öljystä, mutta hänen kurkussaan oli haava, josta vesi juoksi, kun hän koetti juoda. Olisin voinut parantaa hänet, mutta potilaat, joiden haavat jo olin sitonut, näkivät, että hänen kadun pölyn ja veren tahrimaan kaulukseensa oli kirjailtu rivi elämän ristejä. Siksi he karkasivat hänen kimppuunsa ja tappoivat hänet, ennen kuin ehdin estää heitä. Eivätkä he lainkaan ymmärtäneet, miksi itkin ja soimasin heitä, sillä he tahtoivat vain poistaa pahan keskeltään ja kaikki paha oli lähtöisin Atonista. "Ennen Atonia olimme köyhiä, mutta onnellisia", he sanoivat, "sillä nälässämme ja kurjuudessammekin Ammon siunasi meitä ja meillä oli mahdollisuus päästä lännen maahan hänen avullaan. Mutta kiroton Atoninsa tähden farao riistää meiltä Ammonin siunauksen ja olemme yhä köyhiä ja onnettomia, sillä nekerit lyövät meidät haavoihin ja rutto ja nälkä seuraavat faraon Atonia, jos Ammon meidät hylkää, sillä Ammon on kaikkien jumalien kuningas."

Siksi he viskasivat nuorukaisen ruumiin kadulle ja koirat tulivat nuolemaan hänen vertaan ja nuolivat hyvän voiteen hänen hiuksistaan.

Mutta tällä välin joivat nekerit olutta toreilla ja kaduilla temppelin ympärillä ja shardanit joivat viiniä rosvoamisissaan taloissa eivätkä aliupseerit voineet estää heitä eivätkä halunneetkaan, vaan joivat itsekin. (Waltari 1945: 388-389)

Enhet (5) ... En tiedä mitä farao ajatteli sinä yönä nähdessään tulipalojen loimun Theban taivaalla, mutta luulen, että häneltä salattiin paljon ja että hän tahtoi uskoa sen, mitä hänelle sanottiin, sillä sydämessään hän ei rakastanut Thebaa, joka oli Ammonin pyhä kaupunki. Eikä Pepitaton menettänyt päällikkyyttään, vaan farao antoi hänelle suosionsa merkiksi kissankuvin kultaisen ketjun, koska hän ensimmäisenä oli muuttanut nimensä faraon esimerkkiä noudattaen hävittääkseen nimestään Ammonin kiroton nimen, jota enää ei saanut ääneen mainita. Eikä ketään rangaistu tapahtuneen tähden, vaan farao määräsi vain, että temppeliä oli piiritettävä kunnes papit antautuisivat nälän vuoksi tai tulisivat järkiinsä, eikä ketään saanut enää surmata taistelussa. Mutta tämä oli kaikista järjettömin määräys, sillä temppelin varastoissa oli viljaa ja talleissa karjaa

ja puistoissa laitumia karjalle, ja vaikka temppelein pihoihin oli kerääntynyt sata kertaa Ammonille uskollisia, niin nälkää he eivät joutuneet kärsimään, vaan nälän uhriksi joutui paremminkin itse kaupunki, kun tiet ja virta oli sujettu. (Waltari 1945: 389-390)

I passage III:

(6) ... Silloin en kuitenkaan vielä tajunnut tätä kaikkea, vaan Horemhebin juoksu hyökkäviä sotavaunurivistöjä vastaan oli mielestäni järjetön pojankuje ja soimasin häntä sen tähden ja luulin hänen vain esimerkillään tahtovan rohkaista miehiään. Silti ei liene maailmassa suurempaa urheutta kuin lähteä yksin juoksemaan avoimeen maastoon hyökkäviä sotavaunuja vastaan, mutta varmaan kokenut sotilas sen voi tehdä joutumatta suureenkaan vaaraan, jos osaa arvioida voimansa ja taitonsa ja sotavaunujen nopeuden ja ehtii takaisin suojaan ennen kuin sotavaunut murskaavat hänet alleen. Siten Horemheb ei kenties joutunut suureenkaan vaaraan, mutta koko sotajoukko huusi ääneen nähdessään hänen tekonsa ja unohti vaaransa ylistäessään häntä hänen rohkeutensa tähden. (Waltari 1945: 663)

/Då insåg jag dock inte ännu allt detta, utan Horemheb lopp mot de anfallande stridsvagnskolonnerna var i mitt tycke ett vettlöst pojkestreck, och jag klandrade honom därför och trodde att han blott med sitt exempel ville uppmuntra sina män. Det oaktat torde inte större taperhet finnas i världen än att ensam i öppen terräng löpa fram mot anfallande stridsvagnar, men säkert kan en erfaren krigare göra det utan att råka i stor fara, om han kan bedöma sinkraft och skicklighet och stridsvagnarnas snabbhet och hinner tillbaka i skydd innan stridsvagnarna krossar honom under sig. Sålunda svävade Horemheb måhända inte i så stor fara, men hela stridshären ropade högt vid åsynen av hans dåd och glömde faran och prisade honom för hans taperhets skull.

Bilaga 3. Den mexikanska utgåvans förord

PREFACIO EDITORIAL

FUE al comienzo de 1945 cuando apareció por primera vez a la luz pública la que, acaso, haya de considerarse en las historias literarias del futuro como la mejor novela del siglo XX. En la nórdica y lejana Finlandia, un autor, hasta entonces prácticamente desconocido, publicaba "Sinuhe, Egyptiläinen". El novelista, Mika Waltari, que había visto padecer a su patria años de guerra, de invasión, de desmembramiento, de subyugación, no ponía el pincel de su prosa para pintarnos cuadros de esa época amarga. Quizá por un movimiento psicológico en refugio de tantos dolor y miseria como había presenciado, prefirió su imaginación evadirse al cálido y luminoso Egipto y remontarse a época tan distante y tan llena de inquietud como la de los Faraones. Después se ha podido comprobar que en Mika Waltari ese movimiento había de ser perenne, cuando ha ofrecido a la voracidad lectora "El Aventurero", novela cuya acción transcurre en la Edad Media, y que ha obtenido un éxito más apagado que el de "Sinuhe".

Si nadie es profeta en su tierra, Waltari no obtuvo un buen triunfo en Finlandia con su novela de reconstrucción histórica egipcia. Mejor acogida pública lograron las primeras traducciones publicadas en Suecia y Noruega. Tampoco el éxito sobrepasó lo normal en la versión al francés, en dos tomos, publicada en 1948 por una editora suiza.

Donde el triunfo de Waltari y de su "Sinuhe" alcanzó la auténtica categoría de estruendo fué en la edición americana. Durante más de medio año, "The Egyptian" apareció semanalmente en la primera línea de los "best sellers" en las revistas profesionales y en los suplementos bibliográficos dominicales de los grandes diarios estadounidenses. "The Egyptian" es la novela que mayores ventas ha alcanzado en las librerías de los Estados Unidos. ¡Lástima grande para la vanidad el autor que el texto de su novela, al ser traducido al inglés, haya padecido mutilaciones proporcionados al que sufrió su título. "Sinuhe, el Egipcio" —rotuló Mika Waltari. "El Egipcio", se limitó a verter el traductor americano. Y de la misma manera, en la edición de Estados Unidos se han omitido la tercera o la cuarta parte de las páginas originales.

Mucho leímos y cavilamos antes de decidir cómo habíamos de orientar nuestra traducción. El hecho de que la versión recortada hubiera obtenido un triunfo que no lograron la versión original ni otras traducciones más respetuosas, nos hizo pensar si el editor y traductor norteamericanos habían sabido interpretar mejor los gustos del público que el propio novelista. La reiterada comparación de textos vino a comprobarnos que el éxito de "The Egyptian" no se debía a las omisiones, si no que se había obtenido pese a ellas. "Sinuhe, el Egipcio" ha tenido su mejor triunfo entre los lectores de América, porque

es un libro que sólo puede ser comprendido y apreciado por la mentalidad actual de nuestro Continente. Es una novela cínica e irrespetuosa. Una burla de los dioses, de los sacerdotes, de los faraones y de los guerreros. Por ello es una obra poco apta para el momento de Europa, en que todos son víctimas de uno de esos cuatro tipos de seres o aspiran a llegar a sacerdotes o a guerreros, cuando no a faraones o a dioses. ¿Cómo podría ser comprendido "Sinuhe, el Egipcio" en España, cuando viene a resultar que Horemheb no es si no el retrato en aguafuerte de un guerrero mimado por los faraones y aupado después a la silla faraónica? Fracasó, quizá por ello, un intento de traducción al castellano realizado en los primeros meses del año presente, en Barcelona. Fracasó, también, porque, obtenida de la versión francesa, sin consulta de ningún otro texto, conservaba todas las arbitrariedades del traductor francés, aumentándolas con otras de nueva cosecha. Y aparecía el texto original tan mutilado como el de la edición americana, ahora no ya por el deseo yanqui de que el libro no sobrepasase el número de páginas que marcan los cánones de lo "standard", sino por las necesidades de ajustar un relato irrespetuoso a la previa censura de los dioses, de los sacerdotes, de los guerreros y de los faraones.

Sinuhe, nacido para Faraón —y aquí el aspecto folletinesco de la novela—, es arrojado al Nilo en una cuna de juncos y recogido en Tebas por la mujer de un médico de pobres. No tiene descendencia el matrimonio y adopta al niño, que habrá de llegar a ser un médico famoso, trepanador real, trece siglos y medio antes del advenimiento de Jesucristo.

Conmoverá a todos la vida amarga de Sinuhe; apasionará la calidad de los tipos femeninos como Nefernefernefer, Minea y Merit, tan magistralmente trazados; divertirá el cinismo de Kaptah, el esclavo picaresco, que parece escapado de nuestra literatura del Siglo de Oro; inquietará la filosofía suave que va exponiéndose a lo largo de la obra. No es "Sinuhe, el Egipcio" obra para un grupo minoritario, sino para todos. Pero, especialmente, interesará y divertirá a los médicos.

Las tareas de nuestra traducción han sido costosísimas y lentas. Convencidos de que el valor de la obra radicaba en su versión original y no en las deformaciones que había ido padeciendo al ser presentada en diversos idiomas extranjeros, nos propusimos, no ya sólo realizar la primera traducción completa y veraz al español, si no que nuestra versión fuese la más completa y fiel de todas las que hasta el día ha sufrido "Sinuhe, Egyptiläinen" desde que salió de su tierra finlandesa y viajó por los escritorios de traductores en todos los climas del mundo. Nos fué imposible encontrar quien, conociendo perfectamente la lengua finesa, supiese expresarse en el español literario imprescindible para una obra de la envergadura del "Sinuhe", que había de presentarse, no envuelto en la percalina idiomática de quienes traducen a tanto la línea, si no con el serio ropaje de un estilo pulcro y elegante. Como una decena de escritores, de diversas nacionalidades y lenguas, han intervenido en los trabajos que emprendimos para conseguir la mejor traducción extranjera de "Sinuhe, Egyptiläinen": Cremos haberlo logrado y nos enorgullecemos que ello haya sido posible únicamente en México, donde cada vez es más factible realizar labores de alta cultura, porque sus editores no exigen a los libros determinado número de páginas; porque su público lector es conocedor y exigente, y porque aquí no hemos de rendir culto ni a dioses ni a sacerdotes ni a guerreros ni a faraones.

México, D. F., Octubre de 1950.

Bilaga 4. Fler exempel

Exempel 1 (P II)

KT 382: ... *He huusivat Ammonia korkealla äänellä ja lupasivat ikuisen elämän jokaiselle, joka usko*
Ammoniin ja pani henkensä alttiiksi Ammonin edestä. ... / De ropade till Ammon med hög röst och
lovade evigt liv åt envar som trodde på Ammon och vågade sitt liv för Ammon. ... - >

MT2 233: ... *Invocaban a Amón en voz alta y prometían la vida eterna a cualquiera que creyese en*
Amón y perdiera por él la vida. ... / De bönföll till Ammon med hög röst och lovade ett evigt liv åt
envar som trodde på Ammon och miste sitt liv för honom. ...

Exempel 2 (P III)

KT 664: ... *ja luovuttivat ne kiihkosta puhkuen Horemhebin sontakärsille, ... / och pösande av*
upphetsning överlämnade dem till Horemhebs lortrynen, ... - >

MT1 520: ... *que entregaron a los soldados de Horemheb lanzando exclamaciones de triunfo. ... /*
som de gav till Horemhebs soldater och utbrast i segerrop. ...

Exempel 3 (P III)

KT 664: ... *mikä herätti suurta riemua Horemhebin joukoissa, ... / vilket väckte stort jubel bland*
Horemhebs trupper, ... - >

MT1 520: ... *lo cual ocasionó una inmensa alegría en las tropas egipcias, ... / vilket vållade en enorm*
glädje bland de egyptiska trupperna, ...

Stockholms universitet/Stockholm University
SE-106 91 Stockholm
Telefon/Phone: 08 – 16 20 00
www.su.se

**Stockholms
universitet**